

BESEDE IN DEJANJA

TEŽKO RAZUMLJIVA USTAVA

Náša ustava bo s sedanjimi teksti precej težko razumljiva. Marsikaj je v njej tako zapleteno, da tega morda tudi tisti, ki se na to gradivo spoznajo, prav ne razumejo. Zato bo pomembna naloga družbene znanosti pri razlaganju ustave, kar ne bo lahko.

Komunist — 9. VII. 1971

VIR INFORMACIJ

Več jugoslovanskih novinarjev se je v prejšnjih tednih trudilo, da bi na pristojnih mestih dobili podatke o vrednosti jugoslovanskega izvoza v dežele Evropske gospodarske skupnosti, na katere se nanašajo posebne ugodnosti, ki jih je leta odobrila deželna v razvoju. Reči, da »povsem razumljivo« niso uspeli, zveni sicer malo zlobno, res pa je le. Predsednik komisije evropskih skupnosti Malfati pa je na to vprašanje, postavljeno na tiskovni konferenci, ko je bil na obisku v Beogradu, odgovoril, ne da bi pomišljal: »Leta 1968 je bila vrednost tega izvoza med 120 in 130 milijoni dolarjev.

Ekonomska politika — 5. VII. 1971

TO VPRAŠANJE BI BILO TREBA SPROŽITI ŠE MARIKJE

V skupščini Skopja je bilo postavljeno odborniško vprašanje: ali in v kakšnem obsegu obstaja korupcija v glavnem mestu Makedonije. To vprašanje je opozorilo pristojne na številne negativne pojave povezane s korupcijo in podkupovanjem...

Ugotovili so, da so viri teh nedovoljenih pojavov v glavnem tam, kjer urejajo imovinsko-pravne zadeve, pri dodeljevanju gradbenih parcel, pri zaposlovanju, pri izplačevanju osebnih dohodkov in v zvezi s potovanji po državi in v tujino.

Navajali so primere, da so gradbene parcele za privatne hiše dobivali celo mladoletni otroci. Mnogo je tudi primerov, da imajo občani po več stanovanj in da družbena stanovanja oddajo v najem.

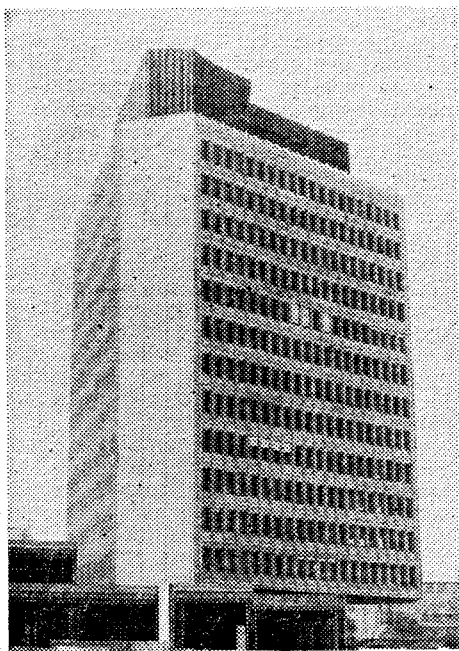
Politika — 8. VII. 1971

VSAK JUGOSLOVAN DOLGUJE 874 DINARJEV

Skupna zadolženost občanov v državi znaša 17,4 milijarde dinarjev; od tega pri bankah 11,6 milijarde in pri podjetjih 5,8 milijarde. To pomeni, da ima sleherni Jugoslovčan 874 dinarjev kredita, v najrazličnejših oblikah. Potrošniški krediti so znašali ob koncu aprila 9991 milijonov dinarjev; od tega financirajo 6980 milijonov banke, ostanek pa podjetja sama iz svojih skladov. V minulemu letu so se potrošniški krediti dvignili za 2700 milijonov dinarjev, bančni za dve milijardi, krediti iz skladov podjetij pa za 790 milijonov dinarjev.

Delavska enotnost — 3. VII. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

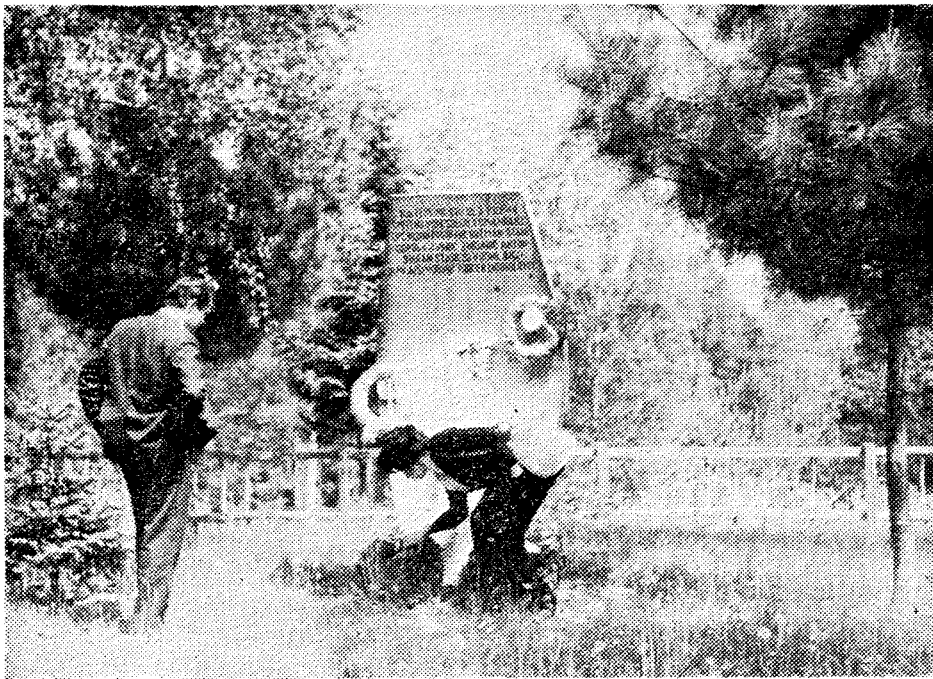
PRAVI NASLOV ZA DENARNE ZADEVE

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 29

15. julij 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borčec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišaji ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

PRED SPOMENIKOM NA LOKVAH V BELI KRAJINI, KJER BO 22. JULIJA OSREDNJA PROSLAVA TRIDESETE OBLETNICE VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

S PROSLAVE DNEVA BORCA NA TJENTIŠTU

Vedno moramo biti pripravljeni

Letošnja proslava dneva borca na Tjentištu je bila zelo slovesna in je trajala skoraj tri dni. Že 2. julija so prispele na Tjentište udeleženci tradicionalnega tekmovanja v vožnji z avtomobili na daljše razdalje, ki nosi naziv »Sutjeska 7«. Dan potem je bilo nekaj svečanosti. Tako so položili vence h kostnici s posmrtnimi ostanki padlih na Sutjeski. Bila je tudi kulturna prireditev, ki so jo izvajali umetniki iz Beograda in Sarajeva. Končno so podelili tudi 50 pokalov zmagovalcem na tekmovanju z avtomobili. Govorila sta podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Čedo Kapor in posebni odposlanec maršala Tita generalpolkovnik Vojko Todorović.

Dne 3. julija je prišlo na Tjentište okoli 1200 rezervnih vojaških starešin iz 100 občin. Prišli so tudi številni drugi, tako da se je zvečer zbralo na Tjentištu okoli 5000 ljudi. Naslednjega dne so prišli še mnogi, tako da jih je bilo že okoli deset tisoč. Slavju so se pridružili tudi brigadirji, udeleženci akcije »Sutjeska 71«.

Dne 4. julija je bilo zborovanje. Govorili so: načelnik štaba JLA generalpolkovnik Viktor Bubanj, predsednik ZRVS Jugoslavije Milutin Morača in predsednik ZRVS Bosne in Hercegovine Hamdija Omanović. Poslali so pozdravno pismo tovarišu Titu. Z njim so poslali tudi izjavo, ki jo je podpisalo okoli 5000 udeležencev, med njimi tudi okoli 50 naših izseljencev. Ti so prišli na obisk iz ZDA, Kanade, Francije, Belgije in drugih držav, med obiskom pa so šli pogledat tudi Sutjesko.

Viktor Bubanj je v govoru izjavil:

Sklep rezervnih vojaških starešin, da se vsako leto zberejo v drugi republiki v kakem zgodovinskem kraju, je koristen. Tako imajo rez. starešine možnost spoznavati duha naše revolucije in utrjevati bratstvo in enotnost naših narodov. Prav tako bodo tudi spoznavali, da duh revolucije ni zastarel, ampak še vedno živi in bo živel.

Sile, ki delujejo proti našemu samoupravnemu socializmu, vodijo pri tem različni nagibi, imajo pa isti cilj.

Rezervni vojaški starešine morajo biti vojaško usposobljeni, prav tako pa tudi politično zreli ljudje. Neprestano se morajo izpopolnjevati. Naše obojene sile morajo biti vedno pripravljene na odpor v sodobni vojni. To je tudi dolg do borcev revolucije, ki so padli za cilje, ki jih uresničujemo.

Borcem Kamniškega bataljona in Šlandrove brigade

Ob 30-letnici vstaje v Kamniškem okrožju bosta občini Domžale in Kamnik praznovali svoj praznik.

Osrednja proslava bo 24. julija ob 10. uri v Radomljah.

Zbor borcev bo ob 9.30 uri pred Kulturnim domom.

Borce Kamniškega bataljona in Šlandrove brigade vljudno vabimo, da se te slovesnosti zagotovo udeležijo, ker bode na tovariškem srečanju prejeli knjigo o Šlandrovi brigadi.

Posebni vabil ne bo.

Odbor Šlandrove brigade

Iz vsebine:

Pred novo ustavo SR Slovenije (3. stran)

Neprijazna okrožnica (5. stran)

O neusojeni zastavi za tomšičevce (6. stran)

O dejavnosti zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah (7. stran)

Čez Tančo goro in še dalje (11. stran)

V Španijo brez potnega lista (11. stran)

Kako rešujejo stanovanjska vprašanja udeležencev NOB v Ljubljani (13. stran)

Fotoreporterska služba med NOB (14. stran)

Srečanje aktivistov mariborskega okrožja

V Mariboru so ustanovili iniciativni odbor bivših aktivistov mariborskega okrožja. Za predsednika so izvolili Jožeta Gričarja-Metoda. Ta odbor bi naj postal stalen in povezoval bi aktiviste s področij bivših okrajev in krajev: Maribor levi in desni breg, Ptuj, Slovenska Bistrica, Slov. Konjice, Lenart in Radlje. Kot aktivisti so mišljeni člani partijskih komitejev in SKOJ, odborov OF, AFZZ, LMS, tehnike, terenci legalci in ilegalci, člani narodne zaščite partizanske bolnišnice, gospodarske komisije, kurirske postaje in vezisti.

Na nedavnem sestanku posameznikov iz raznih krajev so ugotovili, da bi bilo treba najprej obnoviti vso organizacijo bivšega mariborskega okrožja in okrajev do področij na terenu. Tako bi dognali, kdo vse so bili nosilci delovanja in nalog, ter bi se lotili načrtnega pisanja kronik.

Občinska konferenca SZDL občine Maribor bo 22. julija priredila na Klopnem vrhu, na Pohorju, osrednjo proslavo ob dnevu vstaje slovenskega naroda. Sodelovali bodo tudi aktivisti bivšega mariborskega okrožja in okrajev. Proslave se bodo razen tega udeležili mladinci, taborniki, planinci, enote JLA, rezervni oficirji, podoficirji in drugi. Na slovesnosti bo govoril Boris Čizmek-Bor, eden izmed organizatorjev vstaje na tem področju. Nastopili bodo pevske zbori (Lovrenc, Ruše, Bistrica), pihalni orkester Marlesa in drugi. — Za udeležence iz Maribora bodo pripravili avtobuse mestnega prometa. Do tedaj hočejo tudi zgraditi most čez Dravo pri Ruti in cesto do Pušcave.

Iniciativni odbor vabi aktiviste in druge, naj bi s svojo udeležbo na tovariškem sestanku po slovesnosti pomagali dopolniti doslej zbrane podatke. Vabilu odbora se pridružuje tudi pripravljalni odbor občinske konference SZDL občine Maribor, naj bi se udeležili slovesnosti na Klopnem vrhu, kjer je bil začetek spopada z nemškimi okupatorjem.

DRAGO MIKLAVEC

Borcem Tomšičeve brigade

V soboto, 17. julija, bomo skupaj z vojaško enoto Toneta Tomšiča in prebivalstvom Ljubljane praznovali 29. obletnico ustanovitve brigade. Začetek proslave bo ob 10. uri v vojašnici Borisa Kidriča v Šentvidu pri Ljubljani.

Vabimo vas, da se proslave polnoštevno udeležite.

Odbor Tomšičeve brigade, Beethovnova 10, Ljubljana

DOGODKI TEDNA

■ Devetnajsta seja predsedstva ZKJ, ki bo posvečena političnim pripravam na drugo konferenco ZKJ, bo 20. julija, na njej pa bodo obravnavali osnutek idejnopoličnih stališč o nadaljnjem razvoju ZKJ in drugih zadevah.

■ Na konferenci za razorožitev v Ženevi je govoril tudi vodja jugoslovanske delegacije v komiteju za razorožitev dr. Anton Vratuša. Posebno pozornost je posvetil pogovoru o prepovedi kemičnega in biološkega orožja. Ko je poudaril, da se je odbor za razorožitev pogovarjal o »prvem ukrepu stvarne razorožitve«, je Vratuša opozoril na potrebo, da bi prihranke, do katerih bi prišlo z razorožitvijo, usmerjali za cilje razvoja. V tem primeru, pravi, ni bistvena vsota, marveč načelo, ki je dobilo zelo široko podporo v OZN.

■ V Moskvi se je končalo zasedanje stalne komisije SEV za barvno metalurgijo. Sodelovali so delegacije Bolgarije, Madžarske, NDR, Poljske, Romunije, CSSR. Sodeloval je tudi predstavnik Jugoslavije. Kot opazovalec pa je bila na zasedanju delegacija DR Vietnam.

■ Po načrtu skupnega poveljstva sil Varšavskega sporazuma so se 5. julija začeli na českoslovaškem manevru letalskih sil in protiletalske obrambe. Manevre nadzoruje českoslovaški obrambni minister generalpolkovnik Martin Dzúr. Na vojaških vajah sodelujejo enote sovjetske, poljske in českoslovaške armade. — V ožini Skagerraka so opazili pomorske enote sovjetskega, poljskega in vzhodnonemškega ladjevja. Menda gre za skupne vojaške pomorske vaje.

■ V državnem sekretariatu za zunanje zadeve so bolgarskemu veleposlaniku izročili protestno noto, ker so bolgarska vojaška letala preletela Jugoslovanski zračni prostor. V noti je rečeno, da so četrtega julija, na dan borca, bolgarska letala dvakrat preletela naš zračni prostor, in letela deset kilometrov na naše območje, po čemer je moč sklepati, da ne gre za naključje.

■ Predsednik republike Josip Broz Tito je sprejel na Brionih veleposlanika Sovjetske zveze v Jugoslaviji Vladimirja Stepakova na njegovo željo.

■ Avstrijski kancler Bruno Kreisky je sporočil, da bo zahteval razpustitev parlamenta in razpis novih parlamentarnih volitev oktobra letos. Socialistična stranka, ki jo vodi, zahteva od volilcev širši mandat, da bi lahko uresničila svoj program. Na volitvah marca leta 1970 so socialisti dobili tesno večino v parlamentu, kar jim onemogoča, da bi delovali kot absolutna večina.

■ Generalni sekretar OZN U Tant je izjavil, da je nepreklicno sklenil umakniti se s položaja generalnega tajnika svetovne organizacije do konca tega leta. — Zvedelo se je, da več držav želi, da bi U Tanta nasledil na položaju generalnega sekretarja OZN švedski diplomat Gunnar Jarring, sedanjí posebni odposlanec svetovne organizacije na Bližnjem vzhodu, sicer pa švedski diplomat v Moskvi.

■ Narodno sobranje Bolgarije, ki je bilo izvoljeno na splošnih volitvah 27. junija, je na seji znova izvolilo za svojega predsednika Georgija Trajkova. Za predsednika državnega sveta Bolgarije, ki so ga zdaj uvedli, je sobranje izvolilo prvega sekretarja partije Todora Živkova, za predsednika vlade pa člana politbiroja Stanka Todorova.

■ V Moskvi se zavzemajo za okrepitev sodelovanja med Sovjetsko zvezo in LR Kitajsko. V komentarju je bilo rečeno, da so na podlagi sovjetsko-kitajskega sporazuma o kulturnem sodelovanju iz leta 1956 navezali tesne kulturne stike in sodelovanje, vendar je kitajska propaganda v zadnjih letih grdo blatila ne samo sovjetsko kulturo, ampak tudi komunistično partijo Sovjetske zveze. »Toda temeljni interesi sovjetskega in kitajskega ljudstva vevajo, da se obnovi in okrepi prijateljsko sodelovanje med državama«.

■ Ameriške vesoljce Davida Scotta, Alfreda Wordena in Jamesa Irwina, člane »Apolla 15«, ki bo čez dvajset dni poletel na Mesec, so blizu Cape Kennedyja napol izolirali. Tam bodo ostali vse do poleta na Mesec. Zdravniki se hočejo tako izogniti nevarnosti, da bi kdo izmed astronautov tik pred poletom zbolel. Več kot 170 ljudi v centru za vesoljske raziskave, ki bi utegnili priti v stik z astronauti pred poletom na Mesec so zdravniki temeljito pregledali, da bi tako onemogočili, da bi kdo izmed njih okužil astronave. Posadka »Apolla 15« bo prva, ki po vrnitvi z Mesece ne bo tri tedne v popolni karanteni, ampak bo že dva dni po pristanku lahko odšla domov.

■ Zahodnonemški zunanji minister Walter Scheel je po sestanku z izraelsko predsednico Goldo Meir izjavil, da so pogovori »plodni«, da je dobil »nove ideje« ter da se obe strani zdaj bolje razumeta. — ZDA nameravajo vojaško odgovornost za Bližnji vzhod prenesti z letalskega oporišča Macdille na Floridi na evropsko poveljstvo v Stuttgartu. To je sporočilo obrambno ministrstvo. Ta sprememba je, kot so objavili, pravzaprav del načrta o reorganizaciji ameriških vojaških poveljstev, ki ga je marca letos predložil kongresu obrambni minister Melvin Laird. Sklep o prenosu vojaške odgovornosti na ameriško vojaško poveljstvo v Stuttgartu bo začel veljati z novim letom.

■ Predsednik ZAR Sadat je v poslaničnem kongresu muslimanskih združenj ZDA dejal, da si bo Egipt tudi v prihodnje potrpežljivo prizadeval za mirno rešitev krize na Bližnjem vzhodu. »Naša težnja za mirom na Bližnjem vzhodu in v svetu nam narekuje potrpežljivost v naših prizadevanjih, da dobimo svoje pravice z miroljubnimi sredstvi, dokler obstaja upanje, da je to možno.«

■ Bejrutski časnik »Al Nahar« je objavil presenetljivo novico, da so sirske oblasti zaplenile veliko količino kitajskega orožja, namenjenega palestinskim komandosom. Med zaplenjenim orožjem je tudi 200 tankov, več oklopnih transporterjev in težkih topov. Takega orožja menda nima niti sirska armada. Ni še znano, kaj se bo zgodilo s tem orožjem o katerem menijo, da bi lahko celo porušilo sedanje ravnovesje sil na Bližnjem vzhodu.

■ V Helsinkiju se je začel peti krog ameriško-sovjetskih pogajanj o omejitvi strateškega jedrskega oboroževanja, ki trajajo že 19 mesecev. Predvideno je, da bosta delegacija ZDA in SZ postopoma prešli do pozitivnih rešitev teh za ves svet kočljivih in nevarnih vprašanj.

■ Nasprotujoča si poročila o državnem udaru v Maroku so začela dobivati svoje realne obrise o tem, kdo so bili zarotniki in kako je dejansko potekal njihov posus, da bi prevzeli oblast. Maroški kralj je neuspeli državni udar označil kot »zločinski poskus skupine izgubljenih ljudi, mladih in starih, vojaških in civilnih osebnosti, ki so nam bili blizu in smo jih bolj ali manj dobro poznali«. Maroški kralj Hasan je tudi izjavil, da bodo ustrelili vse oficirje, ki so odgovorni za vojaški udar. Za voditelja udara je navedel generale Hamuna, Mustafa in Medbuha ter polkovnika Ababua in Burgrina.

■ V ZRN odpade na tujo delovno silo 10 odstotkov zaposlenih, je ugotovil zavod za posredovanje dela v Nürnbergu. Konec junija je bilo ZRN 2,17 milijona tujih delavcev, 330 tisoč več kot pred letom dni. Med tujimi delavci je bilo največ Jugoslovancev, 21,6 odstotkov zatem Turkov 19,6 odstotkov in Italijanov 18,6 odstotka.

■ Na vabilo državnega sekretarja Mirka Tepavca je prišel na uradni obisk v Jugoslavijo podpredsednik vlade in zunanji minister ZAR Mahmud Riad. V pogovorih bodo na dnevnem redu mednarodna vprašanja in bilateralno sodelovanje. Največ pozornosti bo posvečeno položaju na Bližnjem vzhodu in aktivnosti neuvrščenih dežel. Riada bo verjetno sprejel tudi predsednik republike Josip Broz Tito.

POLITIČNI RAZGLEDI

Predlog in zadrega

Prvi dan v drugi polovici tega leta se je začel dokaj senzacionalno za opazovalce mednarodnega političnega življenja. Zunanja ministrica začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama Binhova je na pariški konferenci predlagala »mir v sedmih točkah«, kot so predlog takoj poimenovali časniki. Med dolgotrajnim vojskovanjem in poznejšim pogajanjem je bilo slišati že zelo veliko predlogov, vendar je najnovejši precejšen korak naprej, saj je navsezadnje v njem kljub zunanji strogi in nepopravljivi precej »vrzeli« za nasprotnika, zraven tega pa je treba upoštevati tudi razvoj političnega življenja v ZDA ter sedanjo omajanost Nixonove administracije.

Nguyen Thi Binh je formalno vztrajala pri brezpogojnem in popolnem umiku ameriških čet (in njihovih zaveznikov) iz Južnega Vietnama, vendar je obenem obljubila tudi tih dogovor o premirju. Bistvo najnovejšega predloga začasne revolucionarne vlade je na kratko takšno:

1. Obenem ko bi se dogovorili o umiku ameriških in drugih čet iz Južnega Vietnama, naj bi se domenili tudi o varnosti odhajajočih čet ter izpustitvi vseh ujetnikov na obeh straneh. Obe operaciji naj bi se začeli istega dne in končali istega dne. Dogovor o premirju

naj bi upoštevala oba nasprotna si bora.

2. Začasna revolucionarna vlada in saigonska vlada naj bi se začeli pogajati o miru, neodvisnosti, nevtralnosti in demokraciji, in sicer zato, da bi skupaj postavili »vlado nacionalne sloge«.

3. Sedanje različne armade Južnega Vietnama naj bi se sporazumele v duhu nacionalne sloge, enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja, brez tujega vmešavanja in v skladu s povojnim položajem.

4. Južni Vietnam naj bi se združil postopoma in v miru, brez nasilja in tujega vmešavanja.

5. Zunanja politika Južnega Vietnama v prihodnosti naj bi bila nevtralna, ujemala naj bi se z načeli miroljubne koeksistence, torej naj bi navezala stike tudi z ZDA.

6. ZDA bodo morale plačati vojno škodo.

7. V mednarodnem merilu bi bilo treba zajamčiti sklenjene dogovore.

Jasno je, da je najnovejši predlog začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama prišel po tistem, ko se je položaj osvobodilnih sil močno utrdil, ko tako ameriške sile kot oborožene sile saigonskega režima in zaveznikov doživljajo poraz za porazom, po ponesrečenih vpadih v Kambodžo in Laos, predvsem pa v ozračju v samih ZDA, kjer je večina državljanov in politikov že odločno naklonjena miru v Vietnamu.

ZDA so se znašle v zadregi in tako je razumljivo, da ameriški predstavnik na pogajanjih v Parizu Bruce ni takoj zavrnil predloga ministric Binhove. Tudi iz Washingtona ni prišel odklonilen odgovor, kar se je dogajalo ob podobnih predlogih vse do letošnjega 1. julija. Vedeti je treba, da je predsednik Nixon pod hudim pritiskom privržencev odhoda iz Vietnama, Pentagona pa ne pretresa več tiste divjaške zahteve, ki so terjale zmerom nove okrepitve in vse več denarja za vojskovanje (brez upa zmage) v Vietnamu.

Washington se zdaj tudi ne more več sklicevati na svoje ujetnike v nasprotnih rokah. Začasna revolucionarna vlada mu je vzela to »karto« iz rok, pri čemer pa ni niti najmanj popustila: velika načela so še zmerom ista, se pravi, da se morajo Američani docela umakniti in da se mora spremeniti sedanji režim v Saigonu. Oba problema sta seveda povezana: če bi Thieujev režim izgubil ameriško pomoč, bi se zelo hitro sesedel, vietnamizacija, ki jo dolga leta zahteva, pa bi postala nemogoča.

Pri tem Washington ne more več igrati na čas, kot je to počel doslej. Bela hiša ne more zavreti zgodovinskega razvoja, ki se je začel z ustanovitvijo indokitajske komunistične partije v letu 1930, in ne odpraviti globokih nasprotij med ameriško vojsko in vietnamskim prebivalstvom. Vietnamizacija v pravem pomenu besede ne more biti samo v tem, da bi se vzpostavila antikomunistična vojska: še prej bi se moral zasidirati saigonski režim, in sicer v vseh plasteh južnovietnamskega prebivalstva. Za to pa je prepozno.

ZDA se baje ne bodo uradno vmešavale v prihodnje volitve v Južnem Vietnamu, seveda pa še zmerom lahko izsilijo odločitev, ki bi jim bila všeč. Toda ZDA še zmerom podpirajo tiste sile v Saigonu, ki zatirajo (sicer čedalje močnejšo) opozicijo.

Notranje razmere v ZDA silijo Nixonovo administracijo k popuščanju. Raziskave javnega mnenja kažejo, da je vse več Američanov za čimprejšnji in popolni umik iz Vietnama, napredni politiki pritiskajo na administracijo, naj se odpove vietnamizaciji, objava pentagonskih dokumentov v »New York Timesu« pa je razgalila vso zlaganost prejšnjih režimov in obenem tudi sedanjega.

Za Nixona je zdaj najpomembnejše, kaj storiti, da si pridobi javnost na prihodnjih predsedniških volitvah, ki bodo že drugo leto. Johnson je na primer ukazal ustaviti bombardiranje DR Vietnama, da bi pomagal svojemu podpredsedniku Humphreyu v boju za predsedniško mesto. Javnost je sicer njegovo dejanje pozdravila, vendar pa je to bilo premalo, da bi omogočilo zmago demokratske stranke na predsedniških volitvah. Če hoče biti Nixon znova izvoljen za predsednika, potem prav gotovo mora biti politik, ki je končal ameriško vmešavanje v Vietnamu. Tako velika država, kot so ZDA, si lahko »privoščijo« poraz, pravijo politični opazovalci, obenem pa pristavljajo, da je za Nixona gotovo pomembnejše zmagati na predsedniških volitvah leta 1972, kot pa skrbeti, da se bo saigonski režim predsednika Thieuja obdržal na oblasti.

Ce se ZDA res hočejo pogajati o miru v Vietnamu, potem je zdaj prav gotovo najprimernejši trenutek za to.

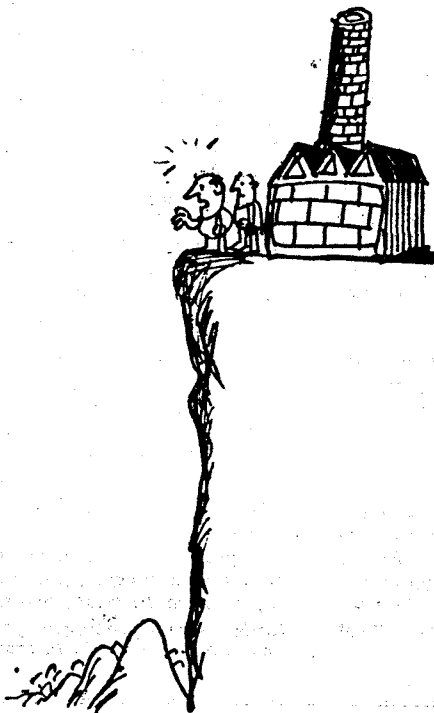
KOMENTATOR

Vsak teden ena ...

»Do surovin potrebujemo še most, toda zanj nam je zmanjkalo denarja.«

S SEJE PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV

Dolgoročna ureditev varstva spomenikov

Na junijski seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je komisija za negovanje revolucionarnih tradicij poročala o stanju varstva spomenikov in spominskih obeležij iz NOB. Iz tega poročila izhaja, da je na tem področju še vedno precej neurejenih zadev. Od konca vojne pa do danes so si vsi družbeni dejavniki — predvsem pa organizacije borcev — močno prizadevali opraviti vse potrebno pri varstvu in graditvi spomenikov in obeležij zgodovinskih krajev iz NOB in revolucije. Toda uspehi teh prizadevanj niso zadovoljivi.

Na seji so razpravljali o tej problematiki v vseh republikah in pokrajinah ter ugotovili:

V Bosni in Hercegovini vodi to zadevo zavod za varstvo kulturnih spomenikov. Pri tem sodelujejo še razne organizacije. Spomenike in obeležja so že popisali ter predlagajo njihovo valorizacijo in kategorizacijo. Republiški odbor ZZB NOV je pripravil tudi dolgoročni program obeleževanja.

Skupščina SR Črne gore je razpravljala o načrtu zakona o spominskih obeležjih, v katerem je predvideno, da bodo spomenike obravnavali kot kulturne objekte posebnega družbenega pomena.

Evidenco spomenikov ljudske revolucije so v SR Hrvatski izvedli zelo sistematično. Ugotovili so, da imajo okoli 240.000 premičnih spominskih predmetov in tri tisoč spominskih obeležij. Izdelali so tudi predlog ureditve pomembnih krajev in spominskih obeležij. Posebna komisija skrbi za območja, kot so Petrova gora, Jasenovac, Stara Gradiška, Kamensko, Kumrovec, Lukov dol.

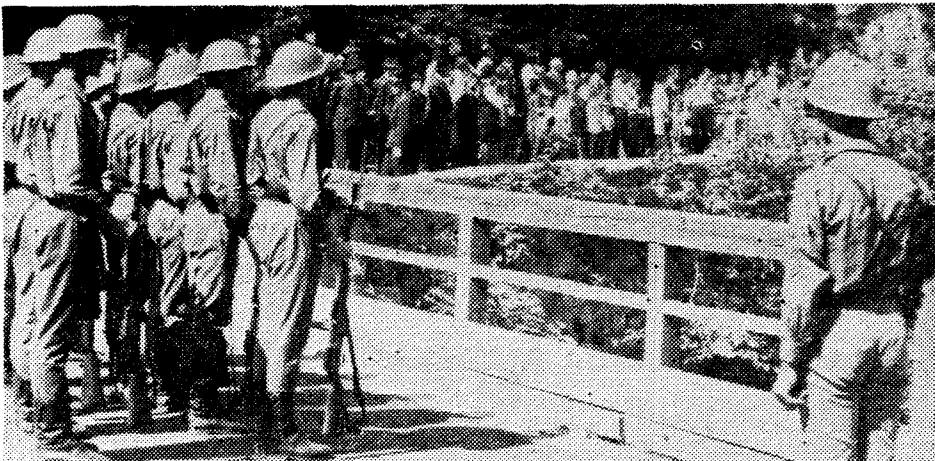
V Makedoniji bodo verjetno kmalu spremenili in dopolnili zakonske predpise, da bi lahko izdelali dolgoročni koncept obeleževanja, postavljanja in varstva spominskih objektov NOB.

Po sedanjih zakonskih predpisih je v SR Sloveniji postavljanje in varstvo spomenikov vodi zelo uspešno. Prizadevajo si uresničiti načelo, da strokovne naloge izvajajo strokovni zavodi, a organizacija borcev je pri tem v prvi vrsti pobudnica in usklajevalka akcij.

Za Srbijo je rečeno, da v nekaterih občinah nimajo evidence in dokumentacije o spominskih objektih. Zaradi tega ne morejo izvesti niti drugih del o razvrstitvi in vrednotenju spomenikov. V Vojvodini so leta 1968 ustanovili komisijo za spomenike, a na Kosovem pripravljajo posvetovanje o vzdrževanju in postavljanju spomenikov. Organizacija borcev na Kosovem posveča posebno pozornost postavljanju patronatov delovnih organizacij in šol nad posameznimi spomeniki.

Na seji so sklenili, da organizacije borcev letos ob proslavljanju 30-letnice revolucije še posebej poskrbijo za urejanje problematike spominskih objektov.

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV priporoča vsem republiškim odborom, da si v sodelovanju z družbeno-političnimi, strokovnimi in drugimi ustanovami v svoji republiki oziroma pokrajini prizadevajo za hitrejši razvoj ustanov, ki se ukvarjajo s temi zadevami. Poskrbijo naj tudi, da bodo medrepubliški odbori pobudniki izdelave dolgoročnih programov urejanja in varstva spominskih obeležij iz NOV in revolucije.

V okviru praznovanj krajevnega praznika Zirovnice so imeli na dan borca v Mostah pri Zirovnici žalne komemoracije ob spomenikih ustreljenim talcem.

Svečanosti so se udeležili številni člani ZB, mladinske organizacije, desetina pripadnikov JA, ki je izstrelila častno salvo, vod gasilcev ter mnogo drugih prebivalcev tega kraja. K spominskemu obeležju so poklonili vence in cvetje, svoji pa so prižgali sveče.

BRANKO BLENKUS

OB TABORNEM OGNJU

Pred novo ustavo SRS

Na 10. republiški konferenci SZDL Slovenije prejšnji teden se je začela razprava na podlagi delovnega gradiva, ki je nastalo iz ugotovitev ter stališč med letošnjo javno razpravo o ustavnih spremembah in na podlagi posvetov političnih in javnih delavcev. Predsednik republiške konference SZDL Slovenije Janez Vipotnik je v uvodu v razpravo strnil poglobljene misli in načela tega gradiva, ki jih na kratko povzemamo:

Zaveš naših delovnih ljudi in družbenogospodarski razvoj sta zdaj pri nas že na takšni stopnji, da dosedanja ureditev političnih ustanov več ne ustreza. Zato se je tudi ZE ZAČELA PREOBRAZBA SOCIALISTIČNE ZVEZE

Udeležba delovnega človeka v samoupravi nazadnje. Spremembe zvezne in pripravljane nove republiške ustave morajo pomeniti napoved odločnega boja kakršnemukoli odtujevanju oblasti in politike od delovnega človeka.

Federacija bo prava socialistična skupnost takrat, ko se bo v njenih mejah razredna osamosvojitve uresničevala ob osamosvojitvi narodov in ko bo prevladovala razredna narava narodnih skupnosti.

Dopolnila družbenopolitične ureditve

OMOGOČAJO TUDI SLOVENSKEMU NARODU,

da bolj kakor doslej v vsej svoji zgodovini prevzame odgovornost za svoj razvoj in hkrati del odgovornosti za jugoslovansko skupnost. Slovenski narod je združen s programom OF in pod vodstvom KP z vsemi jugoslovanskimi narodi izbojeval pred 27 leti svojo največjo zmago in se odločil za družbenopolitično ureditev, ki je v njej temelj samoupravljanje. Zato je

SLOVENIJA KOT SAMOUPRAVNA SKUPNOST IN DRŽAVA

edina stvarna podlaga, ki ustreza delovnim ljudem, občanom naše republike.

Samoupravljanje je novo bistvo samoopredeljevanja narodov. Sodobnejše urejanje razmerij med federacijo in republikami pomeni hkrati tudi, da se republika Slovenija znotraj demokratično razvija. To pomeni razvoj ob samoupravno združenem delu, ob večji gnotni in zakonski samostojnosti občin, ob neposrednem odločanju in dogovarjanju delovnih ljudi, občanov in njihovih delegatov delovnih, krajevnih in interesnih skupnosti.

Ustavne spremembe so dobile podporo brez pridržkov zlasti med delavci. V poldrugem desetletju samoupravnosti je

NEKDANJI HLAPEC JERNEJ ZAVESTNO STOPIL PRED VSE,

ki bi še zmeraj radi mislili in govorili namesto njega. Politično razpoloženje ob ustavnih spremembah je dragocena glavnica in tudi poročilo, da bodo subjektivne sile pri nalogi, da v delovnih organizacijah spremenijo samoupravne listine, uživale vso podporo delavcev. Seveda pa se bodo morale lotiti dejanskega organiziranega političnega boja, ne pa papirnate kampanje, boja, ki je njen nosilec delavski razred.

V vseh organizacijah združenega dela bomo morali tako urediti notranje upravljanje, da bodo vsi člani delovne skupnosti lahko sodelovali pri oblikovanju razmerij, določanju delovnih nalog, pri izpolnjevanju teh nalog in pri nadzoru. Veliko pozornost bo treba posvetiti tudi RAZČISTEVANJU VPRASANJ O PRAVICAH IN DOLŽNOSTIH

pri upravljanju organizacij združenega dela. V naših razmerah je nesprejemljivo, nesocialistično, če bi delovne organizacije, ki imajo prosta sredstva družbene akumulacije, ta svoj prednostni položaj izkoriščale v škodo delovnih organizacij, ki ta sredstva potrebujejo! Prav tako

je nevzdržno, če v organizacijah združenega dela na podlagi skupnih naložb zanemarijo oblike samoupravnega organiziranja in tako delavcu kratijo pravice ter dolžnosti, kar včasih vodi skorajda v mezdno razmerje.

Izredno pomembna naloga našega nadaljnjega razvoja je tudi,

KAKO ORGANIZIRATI OBČINO

kot temeljno združbo (asociacijo) proizvajalcev. To bo osrednje vprašanje naše republiške ustave. Gre za to, da je treba občino organizirati ne le zgolj kot upravno (teritorialno) enoto, marveč predvsem na interesni politični podlagi. Zastavlja se vprašanje, kako v občini kot v nekakšni sklenjeni verigi občinskih delavskih svetov in interesnih skupnosti uresničiti načelo neposredne demokracije. Kot najsmotnejša ureditev se ponuja delegatska ureditev — neposredno dogovarjanje med nosilci različnih interesov. Delavski sveti bi torej delegirali svoje zastopnike v občinsko skupščino.

Po novi ustavi bo

SLOVENSKA DRŽAVA NE LE STVAR SLOVENSKEGA NARODA,

marveč bo hkrati tudi instrument združenega samoupravljalca, samoupravljanja. Zato bo moralo biti zagotovljeno, da bodo v republiških organih, v skupščini, delovni ljudje, delovne organizacije, interesne in krajevne skupnosti lahko vplivali ter odločali.

Poročilo predsednika Janeza Vipotnika obravnava tudi vprašanje, kako bi se naj v prihodnje razvijala razmerja med republiko in zvezo. Med drugim je rečeno, da se bo morala spremeniti tudi zvezna skupščina, ki bi naj v prihodnje imela le zbor narodov. Končno je še utemeljeno, da bi bilo treba v novi ustavi

ZAPISATI BESEDO O SZDL

kot o najširši socialistični usklajevalki najrazličnejših družbenih interesov delovnih ljudi. Prav tako pa bo treba opredeliti idejno napredno poslanstvo ZK kakor tudi naloge sindikatov in drugih družbenopolitičnih organizacij.

Spomenik padlim partizanom v Borovljah

Na Koroškem urejena vsa partizanska grobišča

Po končani vojni, ko so Koroško zasedle angleške in ameriške čete, so po skromnih vaških pokopališčih ostali številni partizanski grobovi. V njih so ležali padli iz let 1942—1945, tako jugoslovanski kot avstrijski državljani slovenske narodnosti, pa tudi tujci. Med temi je bilo največ državljanov SZ in Poljakov.

Vsa povojna leta si je Zveza koroških partizanov prizadevala ta grobišča vzdrževati in urediti. Ponekod je skrbel za te grobove tudi avstrijska organizacija »Hrastov križ«. Toda ta je na grobove postavljala enake oznake — hrastov križ in nemško čelado — kot za nacistične vojake. Zato so bili naši ljudje marsikdaj užaljeni. Zveza koroških partizanov pa je spet imela pre-

malo denarja za postavitev okrog 40 spomenikov, zakaj na tolikih pokopališčih so pokopani partizani.

Toda lani se je, zadeva premaknila. Republiški odbor ZZB NOV in Zveza koroških partizanov sta postavila 19 spomenikov po pokopališčih v zelo kratkem času. Spomenike so naredili v Sloveniji in jih pripeljali na Koroško.

Podobno so letos v začetku junija uredili nadaljnjih 16 grobišč na vaških pokopališčih. Načrte sta naredila akademski slikar Vladimir Lakovič in ing. arh. Miklavž Mušič, spomenike pa je izklesal kamnosek Branko Kunaver iz Ljubljane s svojimi delavci.

Plemenita akcija obeh partizanskih organizacij je naletela na popolno podporo avstrijskih oblasti. Te so šle ekipe, ki je postavljala spomenike, zelo na roke. Podobno so po svojih močeh pomagali tudi župniki, ki oskrbujejo pokopališča. Edini, ki jim je vsa akcija trn v peti, pa so nekdanji nacisti in sedanji njihovi somišljeniki, ki jih ne manjka med delom prebivalstva avstrijske narodnosti. Ti so že lani oskrunili spomenik v Grebinju. Občina ga je na svoje stroške potem očistila. Nekaj dni po postavitvi spomenika v Zrelcu v začetku junija letos pa so tudi ta spomenik ponoči »neznanci« prebarvali z rjavo barvo (ta barva je simbol nacizma) in s kljukastimi križi. Policija, ki je zelo hitro izsledila domnevnega udeleženca akcije s slovenskimi krajevnimi imeni dijaka Šturma, spet v Zrelcu ni našla krivce. Tako kot še nikoli ni našla krivcev, če je šlo za kako akcijo, naperjeno proti Slovincem. Več kot očitno je, kje bi lahko iskali krivce za protislovenska dejanja, ki jim niti grobovi niso svetili!

Vabilo

Vabimo borce vseh domicilnih enot, prekomorskih brigad, aktiviste OF in ostale občane na proslavo ob 30. obletnici vstaje slovenskega ljudstva, ki bo dne 25. julija 1971 ob 10. uri v Spodnji Idriji.

Kdo je izgubil odlikovanje?

Na proslavi 30. obletnice vstaje, povezane s tovariškim srečanjem borcev Prešernove brigade v Leskovici, dne 11. 7. 1971, sem izven zabavnega prostora našel orden za slavo za narod III. st. štev. 53488. Lastnik naj se zgleda z dokazilom o lastništvu na naslov: Janez Turk, Gorenja vas štev. 55, p. Gor. Logatec.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

ŽUŽEMBERK
VELIKO SLAVJE

V nedeljo, 11. julija, je doživel Žužemberk veliko slavlje, enega največjih po vojni. Tamkaj so se zbrali pripadniki jurišnih bataljonov 15. in 18. divizije ter člani Zveze združenj šoferjev in avtomehaničkov. Krajevna skupnost Žužemberk pa je praznovala svoj krajevni praznik. Dne 13. julija 1942 so namreč partizani po pobegu italijanske vojaške posadke kraj osvobodili. Nato je bila ustanovljena v Žužemberku prva komanda mesta v Sloveniji. Njen poveljnik je postal Franc Smrke-Još, komandant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet pa je komandir mesta podelil svilen zastavo. Nekaj kasneje so bile v Žužemberku volitve. Dne 18. julija pa je bil sredi vasi miting, na katerem je govoril tovariš Kardelj.

Jurišni bataljon 15. divizije je bil ustanovljen na območju krajevnih skupnosti Žužemberk, v Stavčji vasi, dne 1. decembra 1944. Štel je 84 dobro oboroženih borcev. Prvi spopad s sovražnikom je imel 5. decembra pri Krmelju. Kasneje se je udeležil napada na Občine, napada na Polom, bojev v Suhi krajini ob koncu januarja 1945. Med njegove največje uspehe štejejo zavzetje Vinkovega vrha 21. marca 1945. Kasneje se je udeležil bojev na Rogu, kjer je večkrat izsilil odločitev, ugodno za našo vojsko.

Jurišni bataljon 18. divizije je bil ustanovljen že 27. julija 1944 v bližini Zavrha na Notranjskem. Kmalu po ustanovitvi je odločilno pripomogel k uspehu ob tretjem

rušenju štampetovega mostu. Drugi njegov veliki uspeh je bil ob domobransko-nemškem vdoru v Belo krajino, ko je pri Koprivniku skupaj z 8. brigado uničil kolono kamionov. Nadalje se je udeležil napada na Polom, ob koncu januarja 1945 pa je odločilno porazil sovražnika v Velikem Lipju in mu zadel hude izgube. Kasneje se je udeležil bojev na Rogu in ob koncu vojne med prvimi vkorakal v Ljubljano. Sodeloval je tudi pri varovanju skupine višjih voditeljev, ki so se vračali s Štajerske prek Save.

Nedeljsko slavlje je bilo dobro organizirano. Poleg uradnega dela programa z govori in čestitkami je bil tudi krajsi kulturni program. Razen borcev in članov Združenja šoferjev in mehanikov so se slavja udeležili pripadniki vseh organizacij iz Žužemberka ter vod vojakov in vod teritorialne obrambe. Oba jurišna bataljona sta prejela tudi domicilno listino, na njuna prapora pa so pripeli spominska trakova krajevnih skupnosti in Združenja mehanikov in šoferjev.

Ob tej priložnosti je bil ves Žužemberk lepo okrašen z zastavami in zelenjem. Goste, ki so prihajali iz Ljubljane, so pozdravljali slavoloki že od Ivančne gorice dalje. Po končani proslavi so borce lepo pogostili.

Med uglednimi gosti sta bila tovariš Franc Leskošek-Luka ter predsednik Zveze šoferjev in mehanikov Jugoslavije Milan Zeželj. MP

BELTINCI

IZLET V KUMROVEC JE ZAGOTOVLJEN

Združenje borcev v Beltincih šteje 62 članov, ki živijo v 8 ravinskih vaseh ob levem bregu reke Mure. V veliki večini so to ostareli in onemogli ljudje, več bolni kot zdravi. Redko kateri je še v aktivnem delu. Njihovo gnotno stanje ni tako rožnato, da bi si lahko privoščili oddih na morju ali pa krajše bivanje na svežem zraku kje v planinah. Njihove stopinje se ne oddaljujejo preveč od domačega praga. Močno so navezani na zemljo, za katero so se borili in trpeli. Iz njihovih oči sijeta sreča in zadovoljstvo. Živo se še spominjajo dogodkov v najtežjih dneh naše

zgodovine. Posebno mladina na paši rada naveže razgovor z njimi in prisluhne njihovim doživljajem. To so dobri ljudje, z zvrhano mero družabnosti in tovarištva.

Član ZB so večkrat izrazili željo, da bi obiskali Kumrovec in se vpisali v spominsko knjigo maršala Tita. Kaže, da se jim bo sedaj ta želja izpolnila. Krajevna skupnost Beltinci je odobrila združenju borcev dotacijo v znesku 1.000 din za prevozne stroške.

Izletnikom želimo prijetno potovanje in poln koš dobrih vtisov iz lepega Zagorja. ROZIKA PINTARIČ

TOLMIN

SREČANJE BORCEV NA KOLOVRATU

Več sto borcev 5. brigade NOV Simona Gregorčiča se je na dan borca zbralo na Kolovratu — Hlevniku. Med njimi je bil tudi nekdanji brigadni komandant Albert Jakopič-Kajtmir z generalom Jakom Avšičem; ta tovariša sta leta 1943 povedla brigado po uspešnem boju na Kolovratu v Be-

neško Slovenijo, kjer se je potem zanetila iskra upora. Med številnimi borci in aktivisti so bili tudi zastopniki nekdanje garibaldinske brigade Natissone.

Že večer pred srečanjem so odšle na greben Kolovrata čete teritorialne enote, predvojaške vzgoje in narodne zaščite. Naslednje jutro so skupno s pripadniki obmejnih enot uprizorile boj Gregorčičeve brigade, kakor se je odigral 10. maja 1943 proti materialno mnogo močnejšemu sovražniku s postojank v Tolminu, Bovecu in Kobaridu. Sovražnik je hotel preprečiti partizanskim brigadam prehod na desni breg Soče oz. čez greben Kolovrata v Beneško Slovenijo. Partizani so odbili sovražnika; imel je hude izgube, uničili pa so tudi postojanko na Livku.

Na slovesnosti je Albert Jakopič-Kajtmir v nagovoru opisal boj primorskega ljudstva in pot Gregorčičeve brigade med narodnoosvobodilnim bojem. Potem je odkril spominsko ploščo, ki sloni na simboličnem stobu, izdelanem iz puškinih cev, zabetoniranih v podstave. Ploščo je prevzela v varstvo lovska družina iz Volč. Zborovalce je pozdravil tudi nekdanji komandant garibaldinske brigade Natissone tovariš Vani. — Na sporedu kulturne prireditve ob tej priložnosti je bil nastop šolske mladine (recitacije), briški oktet pa je pel partizanske pesmi.

JUST PERAT

JURKLOŠTER

PROSLAVA KOZJANCEV

Dne 4. t. m., na dan borca, je bila v partizanskem Jurkloštru osrednja proslava za Kozjansko kot zaključek prireditve ob tridesetletnici ustanovitve OF in vstaje slovenskega naroda ter praznovanja občinskega praznika občine Laško. Ob tej priložnosti je bilo že tradicionalno srečanje borcev Kozjanskega odreda in drugega bataljona slavne štajerske VDV brigade. Prispeli so številni udeleženci, borci in aktivisti partizanskih enot, ki so se bojevale v teh krajih, in gostje iz Brežic, Sevnice, Trbovelj, Laškega, Savinjske doline in celo iz Ljubljane. Mnogi štajerski varnostniki iz drugega kozjanskega bataljona VDV se niso srečali od zadnjega srečanja borcev tretje štajerske VDV brigade avgusta 1967 na Vrheh nad Trbovljami.

Enote teritorialne obrambe so z zelo

uspešno vajo uprizorile napad in obrambo Jurkloštra, nato sta partizanski enoti sprejeli svoje patrulje, ko so raportirale komandantom, da prinašajo borcem in aktivistom borbene pozdrave kozjanskega odreda, drugega bataljona 3. VDV brigade in enot teritorialne obrambe na čelu s številnimi prapori borčevskih organizacij in z godbo. Pri gasilskem domu je bilo javno zborovanje s kulturno prireditvijo. Udeleženci so med mimohodom navdušeno pozdravljali nekdanje kozjanske borce. Mnogi osiveli borci, ki so še zmeraj držali vojaški korak, so nastopili z odlikovanji.

Ko so komandanti obeh kozjanskih enot predali raport predsedniku občinske skupščine Laško Mihi Prosenu, je raportirala še mladinka Zdenka Pal v imenu pionirjev in mladincev, ki taborijo v Jurkloštru.

Pozdravila je nekdanje borce in jih spodbujala, naj bi še v prihodnje prenašali tradicije narodnoosvobodilnega boja na mlajše rodove ter naj še ostanejo na braniku velikih revolucionarnih pridobitev naših narodov.

Slavnostni govor je imel Marjan Oražen, podpredsednik republiške skupščine SR Slovenije. Opozoril je, da moramo biti zelo budni, ker moramo računati s sovražniki naše socialistične samoupravne družbene ureditve — tako doma kakor po svetu. Potem je govoril o gospodarskih vprašanjih, zlasti še o tistih, ki so pereča na manj razvitih območjih, kakršno je Kozjansko.

RAVNE NA KOROŠKEM

IZOBRAŽEVANJE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

Občinsko združenje rezervnih vojaških starešin na Ravnah skrbi za strokovno vzgojo rezervnega starešinskega osebja. V ta namen tudi vsako leto priredi orientacijski pohod za svoje člane — rezervne oficirje in podoficirje; imenujejo ga »Gamsov pohod« — v spomin na dolgoletnega predsednika občinskega združenja inž. Leopolda Gamsa.

Tako so priredili tudi letos orientacijski pohod, in sicer za vse organizacije v občini (Ravne I., Ravne II., Prevalje, Mežica, Črna). — Udeleženci so nastopili pohod v domačih krajih, srečali pa so se po 10 km dolgi poti pri koči na Naravskih ledinah. Višinske razlike je bilo okrog

Sklepni govor pa je imel nekdanji komandant Kozjanskega odreda Marjan Jerin. Opisal je zgodovinsko pot enot kozjanskega odreda in drugega bataljona tretje štajerske brigade VDV.

Končno se je zvrstil še spored kulturnega dela prireditve. Potem so se borci in aktivisti okrepčali s pristnim partizanskim golažem in med pristrčno zabavo so obujali spomine v pogovoru med seboj in z domačini. Spet so iz jurkloštrske doline donele partizanske pesmi kakor pred sedemindvajsetimi leti. Zadonela je tudi mogočna himna kozjanskega odreda — »Bohor je vstal«.

800 m. Udeleženci so morali med potjo obiskati kontrolne kraje in reševati strokovne naloge. Na koncu pohoda so morali pokazati tudi svoje sposobnosti pri streljanju z vojaško pištolo.

Istega dne so Naravske ledine obiskali tudi taborniki odreda »koroških jeklarjev« z Raven. Taborniki so tekmovali v streljanju z zračno puško.

Po obveznem delu je bil tovariški pomenek. Nekateri udeleženci so ob tej priložnosti obiskali kmečke domačije pod Uršljo goro, kjer imajo znanke še iz časov NOB.

Franjo Srebotnik

Za dan borca je strelska družina »Tone Vesel« v Ivančni gorici organizirala strelsko tekmovanje. Zmagala je ekipa taiste družine, ki je daleč naokrog najbolj delavna in ima svoje strelišče.

DRAVOGRAD

PROSLAVA OBČINSKEGA PRAZNIKA

Prebivalci dravogradske občine proslavljajo 4. julija tudi svoj občinski praznik. S tem se spominjajo žalostnega datuma: okupator je 4. julija 1941 začel izseljevati zavodne slovenske družine v izgnanstvo v Srbijo. Letos se je proslava začela že 26. junija, slovesen zaključek pa je bil 4. julija.

Zvrstilo se je več prireditev. Dne 26. junija je bil začetek pionirske olimpijade. Tistega dne je bil tudi ogled nove dvorane »Monterja« na Otiškem vrhu. Naslednji dan so v Trbonjah odprli nov gasilski dom. V ponedeljek se je začelo tekmovanje v keg-

ljanju. V torek 29. junija so tekmovali v streljanju. V sredo je bil začetek tekmovanja v namiznem tenisu. Zvečer je gledališče iz Celja uprizorilo Veroniko Dese-niško. Dne 1. julija je gostoval oktet Galus iz Ljubljane. Po koncertu so občinski zastopniki priredili sprejem za izseljence, ki so bili pregnani z svojih domačij leta 1941. Dne 2. t. m. se je začela razstava likovnih del. Dne 3. t. m. se je začel šahovski turnir za prvenstvo Dravograda. V nedeljo 4. t. m. je bila slavnostna seja občinske skupščine.

Fr. S.

Imeli smo ljudi

Ivan Kunovar — Milan

Dne 7. julija 1971 je nepričakovano umrl predsednik ZBZ NOV občine Ljubljana-Bežigrad Ivan Kunovar, ki bi 29. avgusta praznoval 60-letnico. Bil je rezervni major JLA z mnogimi odlikovanji. Kot višji oficir se je upokojil že leta 1957 in potem služboval vse do nenadne smrti kot tajnik krajevnih skupnosti Posavje.

Družina, v kateri je preživel svoj mladenost, je bila številna, revna in napredna, zato je leta 1941 kot krojaški pomočnik v Ljubljani zlahka našel pot v OF. Leta 1942 je šel v partizane, vendar je bil kmalu ujet in obsojen na dosmrtno ječo na otoku Elbi. Po kapitulaciji Italije je s še nekaterimi tovariši pobegnil in februarja 1944 vstopil v Istrski odred. Bil je tudi na Ko-

čevskem in v Belokranjskem odredu ter med prvimi osvoboditelji Ljubljane.

Za Bežigradom je bil znan kot dober tovariš, skromen in predan politični delavec. Očuval je lik partizana in komunista. Kako je bil priljubljen je pokazalo tudi zadnje slovo od njega na partizanskem pokopališču v Stožicah. Na pogreb je prišla tudi posebna delegacija iz Kumrovc, saj je veliko pripomogel, da se bo tam začela gradnja Doma borcev NOV in mladine Jugoslavije.

Marija Skvarča

Mnogo prežgodaj nas je zapustila, komaj v svojem 52. letu. Doma je bila v Starem trgu pri Ložu. — Rodila se je v številni kmečki družini. Že kot otrok se je morala sama služiti kruha. — Med okupacijo je vsa njena družina sodelovala v osvobodilnem gibanju. Njeni štirje bratje so bili borci in eden med

UTRINKI IN ODMEVI

Neprijazna okrožnica

Konec junija so vojaški vojni invalidi prve in druge skupine, ki so bili doslej oproščeni plačevanja naročnine za RTV, prejeli od uprave Radiotelevizije v Ljubljani posebno opozorilo. V tem je navedeno, da morajo, če hočejo biti tudi v prihodnje oproščeni te naročnine, zaprositi ponovno za to in svoji prošnji priložiti potrdilo, da so edini hranilci družine ali samski.

Ta okrožnica je med prizadetimi invalidi povzročila precejšnjo nejevoljo. Komisija za VVI pri republiškem odboru ZZB NOV je prejela več pism in tudi upravi RTV so nekateri teh invalidov pisali.

Kaj mislijo o tej okrožnici prizadeti invalidi, nam precej jasno pove pismo, ki ga je pisala Edita Košir iz Kranja upravi radiotelevizije v Ljubljani.

To pismo objavljamo v celoti.

ZADEV: Olajšave pri radijski in TV naročnini.

ZVEZA: Vaš dopis od 25. 6. 1971.

»Gornje olajšave so bili deležni vsi 100-odstotni vojaški vojni invalidi. Kot sedaj sporočate, brezizjemnosti ni več. Zahtevate potrdilo, da sem edini hranilec družine ali samska (podčrtali vi) Ali se zavedate, kakšna ironija je v teh vaših vrsticah, v tem vašem stališču? Pred leti ste že enkrat sprejeli tak »vzgodovinski« sklep. Zaradi družbene intervencije ste ga preklicali. Očitno že s takratnim namenom le začasno. Sedaj ste na podlagi v vašem dopisu omenjenega sklepa UO RTV Ljubljana prišli tja, kjer ste hoteli biti. Mene bi bilo takega sklepa, ko bi šlo za druge invalide, sram. Ali lahko javno razložite, v čem je razlika med samskim 100-odstotnim vojaškim vojnim invalidom in poročenim? Je kdo od njih bolj kot drugi upravičen do gornje olajšave zgolj zato, ker je samski? Mar ni sta oba enako vezana na ta način javnega obveščanja in posredovanja kulturnih dobrin? Kot 100-odstotni vojaški vojni invalid ne morem biti redno, niti občasno zaposlen. Pokojnine nimam, imam le invalidnino. Mi lahko poveste, kako naj bo tak človek edini hranilec družine, kako naj bo to le s prejemki iz naslova osebnih invalidnin, ki jo dobiva zato, ker ne more delati? Odgovor, ki sledi tej logiki, zgovorno kaže, kako prefinjena je vaša zahteva po zadevnih potrdilih. Končno vas le še vprašam, mar ste na RTV res že tako pri koncu, da si morate materialni položaj reševati z naročnino, ki naj jo plačujejo najtežji vojaški vojni invalidi? Družba bi preje pričakovala, da boste na taki ustanovi toliko humani, da bi oprostili naročnine vse vojaške vojne invalide, ne pa da se želite in skušate na tak način otresti še teh nekaj dobrih olajšav.

Se nekaj. Če bi bili vi, ki me v dopisu pozdravljate s »tovariškim pozdravom« res tovariški ali vsaj dovolj kulturni, bi že v mesecu januarju letos morali obvestiti vse najtežje vojaške invalide v Sloveniji, kaj jih čaka, ne pa da nas sedaj s ciklostirano opominjevalno okrožnico pozivate, naj vam v času do 1. julija, ki je že za nami, predložimo zahtevane prepise in potrdila. Način, kako ste to storili, je že kar žaljiv.

Da bi se zadeva, ki je povzročila precej vroče krvi med najtežjimi invalidi, uredila na zadovoljiv način, se je komisija za VVI pri republiškem odboru ZZB NOV o vsem

tem dogovorila z upravo RTV. Ob polnem razumevanju uprave je bilo nato sklenjeno:

Komisija VVI pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije bo v sodelovanju s komisijami VVI pri občinskih odborih ZZB NOV izdelala poseben seznam vojaških vojnih invalidov prve in druge skupine ter ga predložila upravi RTV. Na podlagi tega seznama bodo ti invalidi oproščeni plačevanja naročnine za en televizijski in en radio aparat.

RTV bo za zdaj počakala s pobiranjem naročnine pri invalidih prve in druge skupine do 15. avgusta. Ker pa bo seznam do takrat že gotov, bodo VVI prve in druge skupine tudi v prihodnje deležni dosežanega ugodnosti oprostitve naročnine RTV.

V. M.

Dva predloga

Vsi časniki so polni poročil o raznih spekulacijah, neupravičenem bogatenju, obljubljaljo pa tudi pravočasno ureditev teh zadev. Pišejo tudi o raznem luksuzu (in tega pri nas ni malo), ki bi ga bilo treba odpraviti, toda uspehov ni opaziti še nikjer. Nasprotno, precej državljanov bogati z utajami davkov, s tihotapstvom, z izkoriščanjem tuje delovne sile ali na drug način, a vsemu temu nikakor ne moremo priti do živga. Zato predlagam:

Po mnogih hišah in blokih v mestih je precej samostojnih obrtnikov, ki delajo s polno paro, ne da bi imeli prijavljeno obrt in plačevali davke. V takih primerih gre navadno za tako imenovane tihe obrti kot so: šiviljstvo, krojaštvo, pletilstvo in druge. Teh mnogi ne prijavljajo.

Menim, da bi vse take morali prijavljati hišni sveti, ki dobro vedo kaj se v njihovem bloku ali hišah dogaja in vedo tudi kdo opravlja neprijavljeno obrt in ne plačuje davka. To naj bi poleg skrbi za vzdrževanje hiš, bila njihova dolžnost. Saj gre v vsej državi prav zaradi utaj davkov za milijarde in ne samo za milijone. Če lahko vsi zaposleni delavci in nameščenci plačujejo razne prispevke in tudi davke od svojih dohodkov, zakaj jih ne bi plačevali tisti, ki sedaj na neupravičen način bogatijo.

Veliko se pri nas govori in piše o luksuzu, o vilah, razkošnih vikendih, avtomobilih, motornih čolnih in v zadnjem času se pojavljajo že tudi privatni avijoni. K vsemu temu bi jaz prištel še alkohol in menim naj bi vse, kar ni za življenje nujno potrebno in kar ni zasluženost z osebnim delom dvojno oddavčilo, v določenih primerih pa tudi odvzeli.

Se posebej predlagam, naj bi cigarete in alkohol (predvsem alkohol) podražili za 100 odstotkov. Čeprav sem tudi sam večkrat pogledal v poln kozarec, smatram alkoholne pijače za luksuz. Denar zbran na ta način naj bi uporabili pri pokojninskem in invalidskem zavarovanju — (saj iščemo sredstva za pokojninsko zavarovanje kmetov) in za otroško varstvo. Del teh sredstev bi lahko porabili tudi za znižanje cen brezalkoholnih prijam.

Pri tem se ni treba bati, da bi gostilne ostale prazne. Res je, da bodo posamezni pivci izostali, toda kljub temu bo zbrana precej denarja za prave namene, kaj

sinova. Najstarejši sin je pozneje padel. Nanj pa je pokazala izdajalska roka, tako da so ga z drugimi člani vaškega odbora OF vred odgnali v nemško kazensko taborišče. Po vojni je bil delaven član ZB — Za svoje delo med NOB je prejel več odlikovanj. — Naj mu bo lahka domača zemlja!

Nikolaj Kršinar

Pokopali smo ga pri Katarini (nad Medvodami), kamor je pogosto hodil na izlet. Rodil se je v Osredku, kjer je tudi preživel svoje življenje. Umrl je kot žrtev prometne nesreče. — Spominjal se ga bom kot zavednega kmeta, ki se je že leta 1941 pridružil osvobodilnemu gibanju. Zbiral je orožje, potreščine in hrano za partizane. Dobil je nalogo, da je moral poiskati primeren kraj za partizansko bolnišnico. To bolnišnico je potem s tovariši tudi postavil. Bila je dobro skrita, da ni bila izdana. Postal je intendant bolnišnice. Osumljen je bil, da sodeluje v OF, zato so ga 1944 zaprli in po daljšem mučenju odgnali v Mauthausen, pozneje pa v Dachau. — Na zadnji poti so ga spremlili tovariši iz ZB v Dobrovi in gasilci ter številni drugi.

Andrej Ambrožič

Prvega julija smo ga pokopali na cerovskem pokopališču v Brdih. — Rodil se je v delavsko-kmečki družini pred 81. leti. Med prvo svetovno vojno se je v ruskem ujetništvu navzel naprednih idej in ker jih ni skrival, se je moral odseliti v Argentino za zaslužkom. Čez tri leta se je vrnil in se zaposlil pri domačem stavbnem podjetju. Fašisti so mu hoteli vsiliti črno srajco, a se je odločno uprl. — Leta 1942 se je povezal z organizatorji narodno-osvobodilnega gibanja v Brdih. Postal je prvi predsednik odbora OF v vasi. Po razpadu fašistične Italije je pritegnil v NOB hčerko in dva

ti tisti s polnimi žepi bodo pili še naprej. Z izvedbo teh mojih dveh predlogov bi brez dvoma dosegli najboljše uspehe v boju proti neupravičenemu bogatenju, proti luksuzu in proti alkoholizmu.

VELIMIR PANIC

Seja odbora borcev, ki so prišli v NOVJ iz Afrike

Minul petek je bila v Kopru seja odbora nekdanjih borcev, ki so v NOV Jugoslavije prišli iz Afrike. Omenjeni odbor deluje pri osrednjem odboru prekomorskih brigad. Seje se je udeležilo osemnajst članov odbora iz vseh desetih primorskih občin ter zastopniki osrednjega odbora prekomorskih brigad iz Ljubljane.

Obravnavali so še nerešena vprašanja v zvezi s specifičnim priznanjem statusa borca NOV pred 13. oktobrom 1943 borcem iz območja Slovenskega primorja in Istre (bivšim italijanskim državljanom) ter kriterije za priznanje statusa borca NOV na območju Slovenskega primorja in Istre. Akcije po tem vprašanju sedaj poteka preko komisije za vprašanje borcev NOV skupščine SR Slovenije. Člani odbora so z zadovoljstvom ugotovili, da je večina občinskih skupščin primorskih občin že obravnavala vprašanja v zvezi dopolnitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter podprla upravičene zahteve odborov prekomorskih brigad po temeljiti, dopolnjeni presoji specifičnosti revolucionarne in narodnoosvobodilne borbe na njihovem območju.

Člani odbora so se prav tako pogovorili o drugih tekočih zadevah, kot so udeležba delegacij: partizanskih enot na osrednji prireditvi na Lokvah pri Črnomlju letos 22. julija ob dnevu vstaje slovenskega naroda. Prav tako so se domenili, da bodo v mesecu septembru organizirali izlet v Dalmacijo, v kraje, koder so se bojevali borci prekomorskih enot.

ALBERT KLUN

PРАВНА POSVETOVALNICA

Pravica do starostne pokojnine

V. L. Zalec

Vprašanje: V svojem obširnem pismu opisujete svojo življensko pot. Živel ste v Belgiji, kjer ste morali kot 16-leten deček, težak 39 kg, v rudnik na delo, ker je bil oče španski borec. Leta 1946 ste se vrnili v Jugoslavijo ter se zaposlili v rudniku, kasneje ste bili v JLA in delali na raznih mestih. Zdaj ste zaposleni kot ključavničar, vendar imate razne bolezni, tako da zaradi revme, bolečin v hrbtenici in težav pri dihanju nobene noči mirno ne prespite. Po podatkih, ki ste jih navedli imate vsega skupaj 32 let in 8 mesecev pokojninske dobe oz. jih boste imeli septembra. V jeseni boste tudi dopolnili 50 let. Kakšne možnosti imate za upokojitev? Ali imate kake pravice po očetu, španskem borcu, ki je umrl leta 1960. Sovjetskim ujetnikom, ki so bili leta 1943 zaposleni v rudniku ste pomagali s hrano, bili ste med ustanovitelji Društva nove Jugoslavije, zbirali ste pomoč itd. itd.

Odgovor: Na podlagi podatkov, ki ste jih sporočili, ne izpolnujete pogojev za starostno pokojnino. Pokojnino pridobi zavarovanec, ko izpolni 40 let pokojninske dobe, lahko tudi z manjšim številom let pokojninske dobe, toda le, če je zato star najmanj 60 let itd. Tudi za predčasno pokojnino zahteva pokojninski zakon 35 let pokojninske dobe in 55 let starosti. V poštev bi prišla za vas invalidska pokojnina. Deloma bi prišlo v poštev za vas štetje zavarovalne dobe s povečanjem, vendar le za tisti čas, ko ste v Jugoslaviji delali v rudniku pri jamskih delih. Tako delo se šteje s povečanjem kot težko in zdravju škodljivo delo, vendar velja to le za delo v Jugoslaviji, ne pa v tujini. Trajati pa mora tako delo najmanj 5 let, da se upošteva. Pri vas bi to deloma prišlo v poštev, ker ste bili po osvoboditvi doma zaposleni v rudniku. Vendar najbrž niste delali niti 3 niti 5 let v rudniku. Če pa ste, se vam ta čas šteje s povečanjem. To pa bo najbrž še premalo za izpolnitev pogojev za starostno pokojnino, čeprav se vam ustrezno zniža tudi starostna doba. Na zavodu za socialno zavarovanje v Celju bi vam na podlagi vaše popolne dokumentacije o zaposlitvi lahko izračunali pokojninsko dobo. Vendar 40 let pokojninske dobe gotovo še nimate, ste pa tudi sicer premladi. V poštev prihaja torej invalidska upokojitev.

Po očetu španskem borcu nimate kakih posebnih pravic. In tudi ne zaradi svojega onsanega delovanja med vojno in po osvoboditvi.

Proslava v Dolu pri Ljubljani

Družbeno-politične organizacije in društva krajevne skupnosti Dol pri Ljubljani organizirajo vsako leto skupen odbor in tako z združenimi močmi proslavijo ta ali oni revolucionarni praznik. Letos bodo od 16. do 18. julija proslavljali 30-letnico vstaje slovenskega naroda. Kot običajno ima tudi tokrat iniciativo v rokah Združenje borcev NOV Dol—Beričovo, levji delež v programu pa TVD Partizan Dol. V proslavo je vključena tudi tradicionalna kolesarska dirka za memorial Zajc—Levičnik.

V nedeljo ob 15. uri bo zaključek na Korentu, gozdni jasi na bližnjem hribu, kjer je bila med NOB partizanska javka Bor. Tu bo tovariško srečanje s programom, ki ga bodo izvajali otroci osnovne šole iz Dola ter kvartet Savski val. Tovariško srečanje organizira novoustanovljeno Turistično društvo Dol.

S. K.

POPRAVEK

»Ko je bil še otrok, si je sam izdelal fotoaparat...« je bilo zapisano v prispevku »Tista junijska noč leta 1941«, ki smo ga objavili v 27. številki »TV 15«. Stavek se pravilno glasi: »Ko je bil še otrok, si je sam izdelal radijski sprejemnik...« Za napako, ki jo je zakrivil tiskarski škrat se pisatelju Antonu Ingoliču opravičujemo.

MALI oglas

Graditelji stanovanjskih hiš, vikendov in ostrešja — Vsem udeležencem NOB in naročnikom našega lista nudim 15 % popust.

Ponudbe pod »Visoka praksa«.

Spremembe pokojninskega zakona

Z. I. Šoštanj

Vprašanje: Zanima vas več stvari. Najprej bi radi vedeli ali imate kot borec NOV in invalid IV. skupine pravico do borčevskega dodatka, ker imate že polno delovno dobo za pokojnino. Nadalje vas zanima, če bo res ob koncu leta 1970 prenehala veljati možnost predčasne upokojitve s 35 leti pokojninske dobe in 55 let starosti. Govori se tudi, da se bo od leta 1972 upoštevalo desetletno povprečje osebnih dohodkov in ne več petletno kot doslej. Prosimo pojasnilo o vseh teh vprašanjih.

Odgovor: Dokler ste v rednem delovnem razmerju in delate poln delovni čas, vam pripada tudi dodatek za borce. Seveda, če ste borec pred 9. 9. 1943 in če vaši osebni dohodki ne dosegajo zneska, ki velja kot osnova za borčevski dodatek. Ta znesek znaša v letošnjem letu 1550 din. Torej vam gre razlika od tega zneska, če zaslužite manj, pa čeprav imate že polna leta za pokojnino.

Kaj bo prinesel novi pokojninski zakon, je za zdaj težko govoriti. Pogoji za izračun predčasne pokojnine velja do leta 1973. Osnutki pokojninskega zakona ne govorijo o tem, da bi ta način upokojitve odpadel. Vendar to ni izključeno. Prav tako bo verjetno uvedeno desetletno povprečje za izračun pokojninske osnove. Toda kakšne bodo dokončno sprejete določbe zakona, je še prezgodaj govoriti, ker je še nejasno, kdaj naj bi bil novi pokojninski zakon sploh sprejet. Da bi s prihodnjim letom že začel veljati, ni pričakovati. Vsekakor bo mo o tem pisali tudi v našem časopisu.

Izguba stanovanjske pravice

O. K. Ljubljana

Vprašanje: Vaša mati je vdova. Ima že trideset let najemniško stanovanje. V zadnjem času je zaradi starosti že precej opešala, zato večkrat prihaja k vam. Pri vas tudi pomaga v gospodinjstvu ter čuva otroke, ker ste vi zaposleni. Domov odhaja enkrat tedensko, včasih večkrat, včasih pa tudi manj. Lastnik stanovanja ji grozi z odpovedjo, češ da stanovanja več ne uporablja. Je to mogoče?

Odgovor: Člen 61 stanovanjskega zakona res določa, da je mogoče imetniku stanovanjske pravice odpovedati stanovanjsko pogodbo, če več kot 6 mesecev stanovanja ne uporablja. Toda če vaša mati živi v Ljubljani, če prebije večji del časa pri vas, doma pa le od čast do časa prespi, to še ne pomeni, da je prenehala uporabljati svoje stanovanje. Svetujemo pa vendar, naj čim pogosteje hodi domov prenočevati, če se že čez dan zadržuje pri vas. Tako bo odpadel vsak razlog za odpoved.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

O neusojeni zastavi
za tomšičevce

V enainvajseti številki je »TV 15« priobčil fotografijo sardinskih grenadirjev z bojno zastavo, namenjeno 1. proletarskemu udarnemu bataljonu Toneta Tomšiča, ki so jo našli v enem izmed bunkerjev pri kočevskem Pugu. Da bataljon, pravzaprav že brigada, zastave nikoli ni dobila v roke in da ni doživela ognjenega krsta v bitkah tomšičevcev, je skoraj razumljivo. Fotografija nesporno izvira iz časov roške ofenzive, zastavo pa smo pred tem prinesli od Ljubljane na osvobodeno ozemlje. Notranjska je bila tedaj že v ognju, proletarci pa zapleteni v boje na več straneh kočevskega oziroma suhokrajinskega osvobodjenega ozemlja (Mala gora, Komolec, področje Kala in Kamen vrha nad Zagradcem itd.). Prav dobro se spominjam znamenitega kamiona, s katerim so se prevajali z odseka na odsek po suhokrajinski prašni cesti, kjer je pač bilo tesno. Najbrž ni bilo več časa ne priložnosti za slavnostno izročitev zastave, ki je potem romala v bunker. Žal je dočakala usodo »stolažilne vojne trofeje«, ki so jih okupatorji običajno uporabljali za napihnjeno, propagandistično junačenje. To zastavo so menda Italijani razstavili v Ljubljani blizu sedanje zgornje Name.

O zastavi so vse bistveno povedali že zgodovinarji (glej Milan Brezovar: Letopis Muzeja NOB LRS 1958). Objavljena fotografija pa me je opozorila, da bi lahko pridjal še nekaj zanimivih nadrobnosti, kakor se jih spominjam. Bržkone bom zapolnil praznino o tem, kako je zastava prišla na Kočevsko. Zastavo za 1. proletarski bataljon je prinesla na osvobodeno ozemlje stalna kurirska patrulja glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, ki je poleti 1942 vzdrževala dvakrat ali celo večkrat na teden kurirsko zvezo med Starim Logom na Kočevskem in Ljubljano, natančneje ljubljansko kurirsko zvezo. Leta je potekala po železnici do Zaloga in prek kašelj-skega mostu oziroma Slap, Zgornjega Kašlja čez Ljubljano pod Zavogljami do Podlipoglava in naprej po znanem kanalu. Izkoriščam priložnost, da se v tem zapisu skromno oddolžim spominu na to patruljo, ker o njej doslej še nisem prebral niti besede. Krivi smo seveda preživeli, kdo pa drug!

Ker je bila ta patrulja za tisti čas kar trdno organizirana in stalna kurirska enota, jo najbrž lahko upravičeno štejemo za eno izmed predhodnic prav kmalu tako enkratno organizirane mreže kurirskih TV postojank na Slovenskem. Izbrana je bila iz ljubljanskih oziroma okoliških delavcev — večinoma borcev II. grupe odredov pa tudi predvojnih udeležencev v naprednem delavskem gibanju — kakor hitro se je pretežni del glavnega poveljstva, izvršnega odbora OF in Centralnega komiteja KPS premaknil na osvobodeno ozemlje. Najprej na Tisovec med Kompoljami in Ambrusom, po bombardiranjih pa v vasi in zasilne postojanke na zahodnih obzonskih roškega pogorja. Tej naši kurirski

enoti so rekli kar »Jakova patrulja« po njenem vodji, za bolj naklonjene domačine vzdolž naše poti od Suhe Krajine do obrobja Ljubljane pa smo spričo enotne, rjavozelene uniforme, ki je vzbujala pozornost in se nas je bilo zaradi nje lahko zapomniti, veljali tudi za »ta zelene fant«. Najtrdnjša postojanka te kurirske patrulje, nekakšna TV brez številke, je bila v suhokrajinskih Zvirčah, ki so bile tudi križišče prevozov Proletarskega bataljona. Smeri: Ambrus, Smuka, Kompolje. Ker smo bili z Dakijevimi proletarci še pred ustanovitvijo brigade večkrat v stiku, smo se počutili tudi kot bližnji sorodniki; te, za tedanje čase gardne partizanske enote. Najbrž smo se zategadelj naležili nekaj njene bojne duha, samozvesti in drznosti. Vodja patrulje nam je včasih celo zatrjeval, da kot enota pravzaprav spadamo v ta bataljon, kar pa je bila slej ko prej bolj naša želja kot pa resnično, formalno dejstvo. Sam Daki se je večkrat oglašil pri nas v svoji temni, dokaj zdelani uniformi in s kratko, ne preveč ugledno italijansko puško z bajonetom na pregib. V njem smo videli bojnika, ki se ga krogle ogibljejo. Enkrat ali dvakrat je z nami šestan-koval celo sam brkati komandant glavnega poveljstva Luka. Enemu in drugemu smo včasih potožili, da bi za tako zaupno in odgovorno delo, ki ga opravljamo kot kurirji glavnega poveljstva, potrebovali mitraljez, »zbrojevko« na primer. Dobili smo zelo prepričljivo pojasnilo, kje si jo lahko nabavimo po najkrajši poti. Pri sovravniku, razumljivo. Temu pač ni bilo moč oporekati.

Naša kurirska pot je v glavnem potekala takole: Iz Zvirč smo odhajali proti Ljubljani v dveh skupinah. Ko je bila ena skupina na poti, je druga počivala »doma«. Ko se je prva vrnila, je vzela naslednja pot pod noge z zaupno pošto, ki jo je prejel prinesel vodja patrulje ali kdo izmed njenih članov iz postojank slovenskega osvobodilnega gibanja pri Starem Logu. Premogli smo celo konja in precej razmazan zapravljenček. Eden izmed tistih, ki tedaj ni bil na vrsti za pohod, nas je zape-ljal do Ambrusa. Obvezno smo se peljali z razvito slovensko partizansko zastavo in gromko prepevali partizanske pesmi. Bili smo kar dober kvartet, vsi skupaj pa tudi oktet. »Kosec koso brusil« in »Črno-lask« sta bili nekakšni naši himni. Drugo smo peli še po izvirnem španskem besedilu, ki smo ga znali na pamet, ne pa povsem razumeli. V Ambrusu se je enourni paradna vožnja vsakokrat končala. Voznik se je vrnil, trojka, četvorka, včasih tudi petorka pa je začela maratonski pohod, marsikje s prstom na petelinu in z zavestjo, da tisto, kar vodja patrulje nosi v usnjeni torbi, za nobeno ceno ne sme priti v roke nepoklicanim. Tako upravičeno domnevam, da smo prenašali tudi vso korespondenco med vodstvom osvobodilnega gibanja in Ljubljano oziroma Petračovo tehniko, ki je zadrževala izdelavo zastave za 1. proletarski bataljon.

Hodili smo prek Kala, Kuželjevca nad Zagradcem in po pobočju nad Krko. Ker smo poti skrajševali in ker ni bilo moč vedno hoditi v kritju drevja, so nas kdaj pa kdaj, kot po naročilu, pozdravili z minometalcem. Blizu Hočevja smo smuknili čez cesto, ki drži s Krke proti Dobropolju, obšli Ilovo goro in se v gozdu pod njo navadno odločali, kje bomo prečkali progo in dolensko cesto: ali jo bomo mahnilo o prvem mraku na Kriško vas in čez Peščenik nad zastraženim tunelom pri Polzevem ali pa jo bomo udarili prek Luč in Lobčka in potem po tihotapsko čez dolensko progo pri železniški postaji v Mlačevem. Kadar smo šli tod, smo, čakajoč na temo, prav od blizu poslušali sentimentalno prepevanje italijanskih vojakov. Moram reči, da smo se kar dobro odločali po sprotne obvestilih narodne zaščite, še bolj pa po partizanskem občutku. Do roške ofenzive nismo nikoli padli v zasedo, čeprav so bili tudi dnevi, ko smo se gibal med Italijani in našimi in nisi pravzaprav vedel, na koga boš naletel za kakim grmom na bolj izpostavljenih krajih. Več je bilo celo možnosti, da bi ponoči prišlo do kakšnega streljanja med nami in našimi, ker so za prihod novincev in drugih na osvobodeno ozemlje uporabljali domala isto pot. Ob neki priložnosti smo se kar precej glasno sporazumevali nad progo pri Mlačevem: kdo tukaj, kdo tam, tu partizani, tam partizani, pojdite k vragu pa smrt fašizmu in srečno pot! Bilo pa je nekaj tudi bolj zagatanih priložnosti. Ko so na primer Italijani požigali gostilno pri Lučah ob cesti Krka—Grosuplje, nam je menda sam partizanski nos že poprej povedal, da nikar čez Mlačevo, bolj čez Peščenik. Šele pol ure kasneje smo jih opazili s pobočja, ko smo se usmerili na Kriško vas in ugotavljali, kako lepo bi prikorakali naravnost v osje gnezdo, če bi poskušali iti na Mlačevo mimo gostilne, ki je navzlic vojnim stiskam še vedno premogla kaj za žejnega popotnika. Spet drugič smo lahko ugotovili, kako prav smo imeli, da smo se odločili za Mlačevo, ko so nam zaščitniki povedali, da je zaseda čakala na Peščeniku. In tretjič: kot nalašč nastavi-

hostah in v Podlipoglavu ter »šolskem taborišču« smo oddali svojo pošto in prevzeli tisto, ki je prišla po kurirski zvezi čez Ljubljano. Do Podlipoglava smo običajno prišli ob jutranjem svitu, v poznih popoldanskih urah pa smo se odpravili nazaj v Suho Krajino. Namreč zato, da smo bili do trde noči spet na prehodih, ki so bili najbolj kočljivi. Danes je te poti za dober gobarski nedeljski izlet z avtomobilom, tedaj pa smo po premerili sem in tja z vsemi ovinki, čakajući, redkimi počitki in previdnostnimi ukrepi v pičlih osem-inštiridesetih urah. Vse je nekaj časa šlo kot ura, o krvavih žuljih in razbeljenih podplatih pa raje ne govorim. Upam, da bom kdaj primoral napisati temo za moje pojme najslavnejšemu, najbolj veličastnemu partizanskemu »prevoznemu in manevrskemu sredstvu«, se pravi partizanskim nogam in podplatom, dostojno posvetilo v takem ali drugačnem spisu. Za zdaj naj avtoriziram samo spoštljiv naslov te zgodbe: Vaša visokost — partizanske noge in podplati!

No, tako smo na sostrškem oziroma podlipoglavskem področju, ko smo prevzemali pošto, prišli tudi do zastave, ki je bila namenjena 1. udarnemu proletarskemu bataljonu Toneta Tomšiča. Kakor nikoli nismo vtikali nosu v tisto, kar smo zaupnega nosili, si nismo mogli kaj, da ne bi zastave vzeli iz toka, jo razvili in si jo v sostrški hosti temeljito ogledali. Zastava nas je zelo navdušila. Partizanskim simbolom smo podzvestno pripisovali domala čarobno moč. Sugestivna združevalna moč volje je v partizanski zavesti rasla najbrž v obratnem sorazmerju s pomanjkljivo opremljenostjo in ognjeno močjo orožja.

Zastava je spominjala na lične prapore po Plečnikovem slogu in je bila temeljito, rekel bi »mirnodobsko« izdelana — zložitiv kovinast drog krhke oblike ter glava: srpo in kladivo, posejana z umetnimi kamni. Skrbno vezen praporec iz rdeče svile, obrobljen s pozlačeno vrvico in resicami je imel na eni strani napis kot ga prikazuje fotografija, na drugi pa spet srp in kladivo in osvobodilno geslo: Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Komisija za delovna razmerja pri Zavodu

»BOREC«
LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 10

razpisuje
prosto delovno mesto

BLAGAJNIKA

Kandidat mora izpolnjevati naslednje pogoje:

1. da ima srednjo strokovno izobrazbo ekonomske smeri;
2. da ima 2 leti prakse.

Poskusna doba traja 3 mesece.

Osební dohodek po pravilniku o delitvi sredstev za osebne dohodke zavoda.

Nastop dela 1. avgusta 1971.

Ponudbe pošljite komisiji za delovna razmerja do 20. julija 1971.

ne tarče smo bili zbrani sredi belega dne v Sostrem na dvorišču hiše Janeza Aliča-Johana, člana naše patrulje. Komaj smo se primaknili h gozdu, že prikorakali v gosjem redu italijanska bojna patrulja prav mimo te iste hiše, se ustavi in nas nekaj trenutkov opazuje, ker se ji zdi, da nekaj ni v redu. Preden je podoficir ugotovil, kdo smo, so nas lahko samo še posmodili po petah. Lahko pa bi samo nekaj minut poprej prišlo do bridke dirke in streljanja na odprtem polju, ki bi se za nas prav gotovo slabo končalo. Pa proti koncu roške ofenzive, ko smo iskali in tudi dobili zvezo z glavnim poveljstvom: na Podstencih smo bili kar se le da lepo razporejeni po drevju ob cesti ter lačni obirali nepolne zrele slive, ko se pripelje pod nami kamion italijanskih vojakov. Tako so bili zaverovani v pogorišče, da nas niso opazili, mi pa v svoj opravek, da jih nismo poprej slišali. Z drevja bi nas lahko klatili kot škorce. Vegetarijansko košilce smo seveda brž prekinili in jo urno ubrali po kompasu in zemljevidu do Tople rebi. Skratka — zgodba za tovarišje in zapeček dovolj.

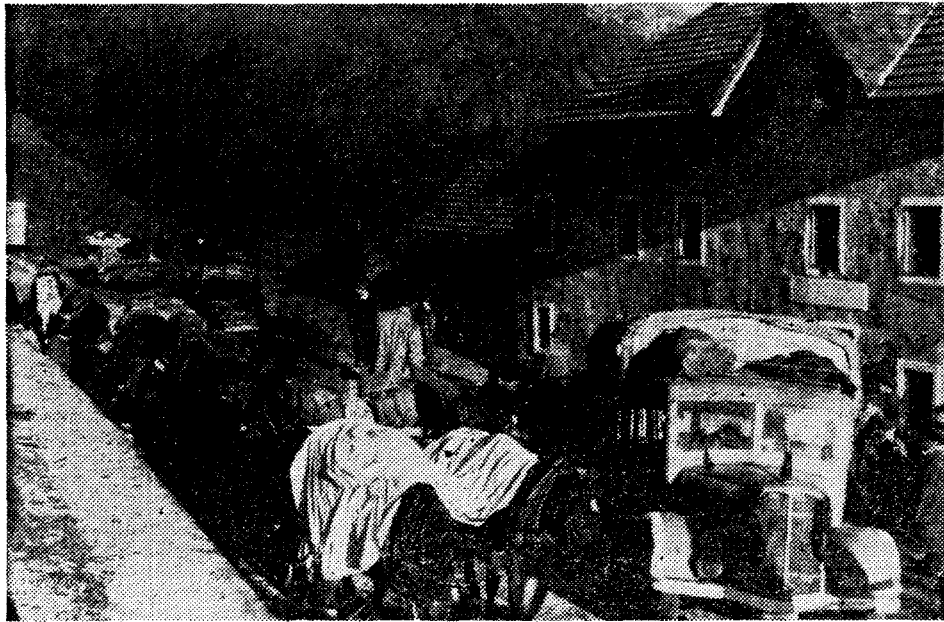
Tako so šle naše vijugave kurirske poti, iz tedna v teden skoraj enake po nenapisanem, žal samo začasnem sporazumu z bojno srečo, čeprav smo bili zaradi enotnih uniform in večkratnega pojavljanja ob določenem času na določenih mestih precej opazni. Ne bili bi pravi kurirji, če ne bi imeli ob poti svojih postojank, kjer smo si dušo privezovali. Hkrati pa smo bili prenašalci novih po ustnem izročilu in znanici tistega prvinskega partizanskega razpoloženja na osvobodjenem kosu slovenske zemlje, ki se je s presledki raztezal v pol-osvobodeno ali vsaj nadzorovano partizansko ozemlje do same Ljubljane. Če smo šli čez Mlačevo, smo nadaljevali pot mimo vasi Blato in Gatina pa za postojanko v Boštanjem gradu, in nato čez dolensko cesto na Brezovo, kamor smo prišli tudi, če smo šli čez Peščenik. Od tod smo šli prek Police mimo »šolskega taborišča«, ki ga je vodil Lukvik Smrekar, do Podlipoglava in še naprej do Sostrega. V Sostrem, pri zvešti partizanski družini Janeza Aliča-Johana pa v skrivnem bunkerju v sostrških

Če zdaj pomislim nanjo, se mi zazdi kar preveč lična in nepripravna za partizanski način bojevanja. Bolj so se obnesle preproste zastave, ki si jo je borec ob težavah lahko ovil okoli pasu in je bil zanjo dober vsakršen drog. Tedaj pa smo jo — žal kot edina partizanska enota — nosili skoz dan in noč po opisani poti od Sostrega in Podlipoglava v Suho Krajino in od tam na Kočevsko kot delavsko svetinjo, kot živo izročilo in pozdrav borbene Ljubljane partizanskim proletarcem. »To bodo gledali, to bodo streljali Dakijevi pobje!« smo govorili. Na tej poti se ni zgodilo nič posebnega, razen da smo čuječnost na nevarnih mestih še podvojili. Nekaj desetih vijugavih kilometrov čez drn in strn v bojnem razporedu, tisti z zastavo v toku vedno v sredini. Zastavo smo tedaj nosili: Karel Štrumbelj, delavec iz Saturnusa, Janez Alič-Johan, delavec iz Sostrega, Polde Kocjančič, delavec iz Sadinje vasi, Jaka Vodnik, vodja patrulje, in podpisani. Člani kurirske patrulje glavnega poveljstva so bili še: Ciril Sotlar-Tomaž, delavec z Vevč, Jože Aržič-Beli, delavec iz Dobrunj, Franjo Pezdirc-Cort, delavec iz Zaloga, Tone Prusnik-Gašper, delavec iz Podlipoglava, s katerim sva se v patrulji zamenjala, in mlada partizanka Jelka iz Ljubljane.

Mislím, da smo prav kmalu po tistem, ko smo prenašali zastavo, ob povratku ostrmeli, ko smo utrjeni od nočnega pohoda čez Peščenik prišli do roba Suhe Krajine. V ugašajoči temi smo imeli kaj videti: venec ognjev italijanske soldateske v daljavi, goreče kočevske vasi od Male gore do Pečke nad Krko in poblebske italijanskega zapornega ognja nad roškim pogorjem. Truščá nismo slišali, ker smo bili še predaleč. Ostali smo odrezani od glavnega poveljstva. Tedaj se za patruljo začno hude in težavne poti, ko jo bojna sreča zapusti. Njeni člani padajo eden za drugim, vojno jih preživi samo tretjina. Po premiku vodstva osvobodilnega gibanja k Ljubljani in v Dolomite je patrulja v starem sestavu dejansko prenehala obstajati. V spremenjenih pogojih so jo nadomestile druge.

JELO GAŠPERSIČ-GUSTL

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Fotografija partizanov s tovornim avtomobilom in z vpregami bi utegnili nastati med nekim prevozom leta 1944 ali 1945. Žal so to le ugibanja. Kdaj in kje je to bilo, kaj so partizani prevažali in kateri enoti so pripadali, to so vprašanja, ki jih zastavljam našim bralcem, da bi nam pomagali pojasniti to našo fotografijo z vprašajem.

KULTURNI OBZORNIK

Na rob II. srečanju pionirjev zgodovinarjev v Kamniku

O dejavnosti zgodovinskih krožkov

Ker o dejavnosti zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah v SR Sloveniji v našem časniku doslej še nismo obširneje poročali, bi se v zapisu o sicer zelo pestrem in skrbno pripravljenem programu drugega republiškega srečanja pionirjev zgodovinarjev v organizaciji občinske zveze prijateljev mladine v Kamniku najdlje pomudili pri posvetovanju mentorjev o vsebini dejavnosti zgodovinskih krožkov, ki se je v okviru imenovanega dvodnevne srečanja odvijalo 26. junija v prostorih občinske skupščine. Posvetovanja se je udeležilo več kot štirideset prosvetnih delavcev, zastopnica Društva prijateljev mladine Slovenije Ančka Čerinova in kot gost predsednik komisije za zgodovino pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije Zdravko Klanjšček.

»Takoj po prvem srečanju pionirjev zgodovinarjev, ki je bilo pred dvema letoma v Ptuj in se ga je udeležilo devet osnovnih šol iz različnih krajev Slovenije, je skupina pedagoških svetovalec za zgodovino in geografijo pri Zavodu za šolstvo SR Slovenije sprejela v svoj delovni program za leto 1970 nalogo, da ugotovi razširjenost prostovoljnih dejavnosti pri svojih dveh predmetih na razvitih osnovnih šolah v Sloveniji. V ta namen je bil izdelan poseben vprašalnik, namenjen učiteljem zgodovine in geografije. Na anketo je odgovorilo 277 šol. Iz izpolnjenih vprašalnikov je bilo razbrati, da je v šolskem letu 1969/70 delovalo že 88 krožkov s pretežno ali vsaj delno zgodovinsko tematiko. V letošnjem letu je to število močno naraslo, kar priča, da se ravno v zgodovini skrivajo močni in za učence vabljivi motivi, ki počasi preraščajo že v tradicijo.« je v uvodnih besedah posvetovanja mentorjev o vsebini dejavnosti zgodovinskih krožkov

da intelekt mladega človeka lahko raste le ob vodenem, vendar samostojnem delu! — je dejal pedagoški svetovalec Tomaž Weber, ki doberšen del svojega časa posveča prav delovanju zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah v Sloveniji.

SREČKO ŽAGAR, OSNOVNA ŠOLA STRANJE

In kaj vse delajo naši mladi zgodovinarji?

Krožki, ki so imeli za svoj delovni program učne načrte iz zgodovine, so razen pregledov iz obče zgodovine pripravljali tudi posebne preglede razvoja narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji, urejali albume o narodnih herojih in podobno. Mladi zgodovinarji, ki so svoje delovanje usmerjali v zgodovino kot stroko in znanost, so obisk-

vali muzeje in najdišča, fotografirali originale in izdelovali fotografske kopije, zbirali in urejali časopisne zapise o najvažnejših krajevnih dogodkih ter tako ustvarjali svojevrstno zgodovinsko kroniko domače okolice, s posebnim poudarkom na narodnoosvobodilnem boju. Prirejali so razstave nabranega in izdelanega gradiva, urejali kotičke ali pa cele sobe, posvečene krajevni preteklosti. Drugi so zopet prirejali ekskurzije v kraje s pomembno zgodovinsko preteklostjo in prispevke o tem objavljali v »Kurirčku«, »Pionirju«, »Pionirskem listu« in »TV 15«. Zgodovinski krožki, ki so svoje delo pretežno posvečali aktualnim vprašanjem in problemom današnjega sveta, so obravnavali osvobodilna gibanja na Bližnjem vzhodu, v Indokini, Afriki in Latinski Ameriki pa vprašanje Sueza, Berlina in podobno. Razglabljali so o fašizmu in neofašizmu, kolonializmu in neokolonializmu ter o rasni diskriminaciji. »Ljubljana v ilegali«, »Celjski pisker« in »Mariborski talci« so naslovi nekaterih tem, ki so jim naši mladi zgodovinarji posvetili prave razprave v malem. Z uvodnimi govori, recitacijami, priložnostnimi razstavami ter predavanji so sodelovali na šolskih prireditvah ob spominskih dnevih in državnih praznikih. Člani zgodovinskih krožkov so se vključevali v množične prireditve (»Kurirčkova pošta«, sodelovali na protestnih zborovanjih in raznih tekmovanjih (za kipec »Onemele puške«) ter druge. V anketi je bilo posebno poudarjeno, da so učenci prihajali do prav strokovnih in izvirnih misli ter jih tudi uresničevali. Iz povsem samostojnih pobud so na primer izdelovali makete zgodovinskih objektov, označevali poti do teh objektov, jih opremljali z napismi in razlagami, zbirali dokumente o okupatorju ter razne simbole iz narodnoosvobodilnega boja — značke, znake, denar, sporočila iz ujetništva in taborišč, fotografije, dokumente, propagandno gradivo z obeh strani ter še in še.

»Delovanje mladih zgodovinarjev kaže torej velik premik iz zatohlosti, saj s povsem novimi oblikami privzga mlademu človeku pravičen odnos do narodove zgodovine in ljubezen do domovine!« je v nadaljevanju živahne razprave na posvetovanju mentorjev o vsebini dejavnosti zgodovinskih krožkov dejal Srečko Stanič, kar je hkrati tudi najbolj pravilna predstava pomena delovanja imenovanih krožkov na osnovnih šolah v Sloveniji in navsezadnje tudi drugega republiškega srečanja pionirjev zgodovinarjev v Kamniku.

Je moč zeleti še kaj več?

Zato v imenu zapisanega le še javna zahvala vsem posameznikom in organizacijam — med slednje sodi v prvo vrsto Zveza prijateljev mladine Slovenije — ki jim je skrb za vzgojo mladega rodu glavno poslanstvo. Sadovi tega prizadevanja so za nas vse in tudi za prihodnja pokolenja nepreceljljive vrednosti.

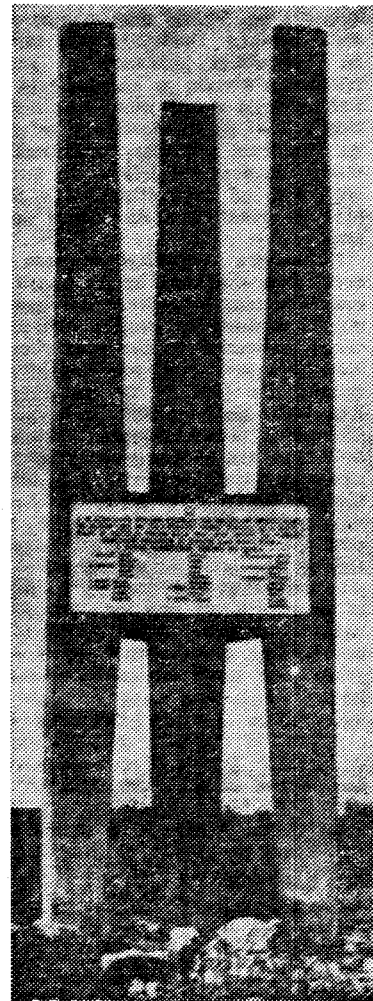
M. Š.

Te dni končujejo na Kosmaju snemanje filma »Kosmajski partizani« (delovni naslov »Nina«), ki je posvečen trideseti obletnici vstaje in revolucije. »To je zgodba o mladih upornikih, ki so vstopili v vojno viхро povsem nepravilni, v boju dozorevali, se ideološko opredeljevali in — umirali!« je o filmu ki je namenjen predvsem mladi generaciji, dejal režiser Dragovan Jovanović. Na sliki: Ljudmila Lisina in Miša Janketić, nosilca glavnih vlog.

BELEŽKE

SPOMENIK VASI, KI JE NI

Osrednja proslava dneva borca v občini Gospić je bila v njegovi neposredni bližini: na kraju, kjer je bila pred tridesetimi leti vasica Pačučića Brdo z okoli tridesetimi gospodinjstvi in dvesto petdesetimi prebivalci. Danes je spominsko obeležje edini znak, ki spominja na žrtve vasi, ki je ni več na zemlji. V prvih dneh vojne so ustaši vas požgali in pobili večino prebivalcev. Ostale so samo ruševine, na katere se po vojni ni vrnil nihče od preživelih vaščanov Pačučića Brda. Spomenik na sliki, ki so ga odkrili na dan borca, je delo inž. Milana Prerada iz Zagreba, postavil pa ga je občinski odbor ZZB NOV Gospić.

PRVIČ PARIŠKA KOMUNA

Znano je, da svet doslej še ni videl filma, ki bi spregovoril o pariški komun. V Sovjetski zvezi so sicer film o tem prav gotovo enem izmed najvažnejših dogodkov devetnajstega stoletja posneli leta 1929, a ga zunaj svojih meja niso predvajali. To je nema verzija, ki nosi naslov »Novi Babilon«, avtorja pa sta Kozincev in Trauberg. Zdaj poročajo, da film »Novi Babilon« prikazuje v Parizu, in to skupaj z dokumentarnim filmom Roberta Menegose »Komuna«, ki ga je cenzura prepovedala in so ga do leta 1960 prikazovali ilegalno.

NAJDRAŽJE PRIZNANJE

Ko so znanega zagrebškega režiserja Ivana Hetricha vprašali, kaj šteje za najdražje priznanje za svojo televizijsko nadaljevanko z vojno tematiko »Kam gredo divje svinje«, je odgovoril: »Povedali so mi, da so v času njenega predvajanja zagorski kmetje šteli dneve takole ponedeljek, torek, svinje, četrtek, petek, sobota, nedelja!« — Imenovano televizijsko nadaljevanko avtorja, Ive Stivičiča, ki je dobila največje priznanje tudi na blejskem festivalu, je prejšnji teden začela predvajati ljubljanska televizija in si jo lahko ogledate vsako sredo ob 20.35 minut.

PLOŠČA ZA 30-LETNICO

V počastitev trideset obletnice revolucije je produkcija gramofonskih plošč RTB izdala ploščo, na kateri so kompozicije Krešimira Baranovića »Titov naprej« in »Sporočilo mrtve četke«, Vjeka Savnika »Balada osvobodnemu mestu« in »Ne kljubujte soncu« Ivana Rupnika.

Partizanska ljudska pesem

Komandantu Lazu v spomin

*Zaman te bo čakala Bosna,
ki na junake svoje je ponosna
da rešil bi slovenske brate,
oblil s krvjo si naše trate.*

*Zaman smo rane ti obvezovali,
iz boja te na varno odpeljali,
zaprl se oči so tvoje —
brez tebe gremo v nove boje.*

*Le sanjaj, Lazo, večne sanje!
Naš boj bo — tvoje maščevanje,
saj tisoči v napad hitijo,
da tujca kletega zdrobijo.*

*Naj ti bo lahka zemlja naša!
Naj gozd v viharju ti razglaša:
svobodna kakor cvet dobrav
bo zemlja, ki si zanjo pal...*

BLAŽ OSTROVRHAR

na osnovnih šolah v SR Slovenije dejal pedagoški svetovalec Srečko Stanič.

Povedati moramo, da je bilo delo zgodovinskih krožkov v zadnjih dveh letih posvečeno predvsem naši novejši zgodovini, se pravi času narodnoosvobodilnega boja. Srečanje v Kamniku in še posebno razstava izdelkov mladih zgodovinarjev v kamniškem muzeju NOB ter posvetovanje mentorjev je potrdilo, da je bil izbor teme pravičen, zanimanje za čas naše polpretekle zgodovine izjemno in rezultati njihovega dela pozornosti vredni. Zategadelj je povsem umestna in razumljiva odločitev — sprejeti na posvetovanju — da bo dejavnost zgodovinskih krožkov tudi v prihodnjem šolskem letu nosila obeležje narodnoosvobodilnega boja. »Zeleti je le, da bi ta dejavnost postala redna oblika vzgojno-izobraževalnega dela nasploh, saj želimo s tem prispevati k oblikovanju otrokove osebnosti — zavedati se moramo namreč,

ZANIMIVOSTI

FRANCOSKI JEDRSKI POSKUSI

Pred mesecem dni so Francozi opravili na Tihem oceanu nov jedrski poskus. Doslej je bilo takih in podobnih poskusov — prva francoska bomba je eksplodirala v Sahari pred nekaj manj kot desetimi leti — že trideset, od tega štirideset v Sahari pred nekaj manj kot desetimi leti — že trideset, od tega štirideset v Sahari in triindvajset na Tihem oceanu.

Najnovejša eksplozija je prva v seriji 6—8 eksplozij, ki jih imajo v načrtu v tem in prihodnjem mesecu. Ti poskusi so uvod v oboroževanje francoske vojske s termonuklearnimi bombami, kar naj bi se zgodilo čez pet let. Čeprav je po letu 1968, ko je eksplodirala prva francoska termonuklearna bomba, dokazano, da so francoski strokovnjaki sposobni napraviti tudi take bombe, je le bilo treba poiskati najgospodarstvenejše postopke za proizvodnjo termonuklearnih bomb. Gre za to, da je po eni strani eksplozivni naboj čim manjši, po drugi strani pa naj ima le-ta kar največjo moč. Poleg tega naj bi bile bombe čim manj občutljive za sovražnikove nasprotnne ukrepe, med katere sodijo tudi poskusi, da bi z oddajanjem močnih radijskih in elektronskih signalov motili naprave za vžig bombe. Francoski strokovnjaki si tudi na vso moč prizadevajo, da bi izpopolnili naprave za »blokiranje« bomb. Gre za naprave, ki naj preprečijo eksplozijo, če bi bomba po naključju — kar se je Američanom pripetilo že nekajkrat — vpadla na tla.

Francozi opravljajo svoje poskuse na Tihem oceanu na višinah 50 do 60.000 metrov, bombe pa spravijo tako visoko s posebnimi baloni. To pa zato, da bi bilo ob eksploziji čim manj radioaktivnih padavin in da bi le-te lahko izgubile svojo škodljivo učinkovitost, preden bi padle na kopno ali morsko gladino.

POGAJANJA O OMEJITVI STRATEŠKEGA OROŽJA

Američani in Sovjeti bodo v tem mesecu nadaljevali pogajanja o omejitvi strateške oborožitve v Helsinkih. Ob tej priložnosti namerava vojna ZDA umakniti svoj predlog, naj se Sovjetska zveza povsem odpove sistemu protibalističnih izstrelkov, pač pa naj bi Sovjetska zveza omejila nadaljnji razvoj izstrelkov SS-9, ki so, kot piše ameriški tisk, »največja grožnja ameriškim izstrelkom v kopenskih oporiščih«.

Na ta korak so se Američani menda odločili zato, ker Sovjetska zveza še sliši noče o odstranitvi projektilskega omrežja izpred Moskve.

Po drugi strani pa tudi Američani ne bodo privolili na sovjetske zahteve, naj se odpovejo načrtom v zvezi s postavitvijo protibalističnih izstrelkov okrog izstrelišč projektilov minuteman in v zvezi z gradnjo podobnega protiprojektilskega sistema okrog Washingtona, kot ga imajo Sovjeti okrog Moskve. Pripravljeni pa so zadržati protibalistične projektile le okrog dveh oporišč in ne štirih, kot so bili načrtovali, in postopno zmanjšati število strateških bombnikov na sovjetsko raven.

Komaj nekaj let je tega, kar so zahodni vojaški strokovnjaki menili, da je z uvajanjem protiletalskih raket v oborožitev, protiletalskim topovom odklenalo. Sedaj pa že prevladuje mnenje, da je obramba pred zračnimi napadi z majhnih višin najbolj uspešna le ob upoštevanju zmogljivosti tako protiletalskih raket kot protiletalskih topov. Takšna stališča so nastala na podlagi vietnamskih izkušenj, so pa tudi posledica težav, ki jih imajo pri izdelavi posebnih protiletalskih raketnih sistemov za boj s cilji v nizkem poletu. Povrh vsega so taki sistemi še zelo dragi in zahtevajo veliko število visokokvalificiranih radijskih strokovnjakov, da bi jih bilo moč vzdrževati.

V primerjavi s protiletalskimi raketami pa imajo malokalibrski topovi vrsto prednosti: po iznenadnih ciljih, ki lete nizko, lahko začno streljati nemudoma, so zelo okretni in uporabni, obstreljujejo pa lahko tudi cilje v neposredni bližini. Protiletalski topovi pa imajo tudi nekatere pomanjkljivosti. Tako na primer so premalo učinkoviti ob obstreljevanju bolj oddaljenih ciljev in ciljev, ki v zraku manevrirajo. Kljub temu pa so v nekaterih zahodnih vojskah na podlagi izkušenj, pridobljenih v indokitajski vojni, začele uvajati v oborožitev tudi malokalibrske protiletalske topove in celo protiletalske mitraljeze, hkrati s tem pa si prizadevajo to orožje čim bolj posodobiti. Armade dežel NATO so oborožene z raznimi vrstami protiletalskih topov in mitraljezov, med njimi zlasti s temile:

Vrsta orožja	Doseg v km	Največja hitrost naboja	Teža v tonah	Daljavo Višina	
				(m/sek)	(m/sek)
12,7 mm ZPU-4	1,8	1,0	900	200	9,9
20 mm HSS-665	2,0	1,2	1030	200	1,32
20 mm XM163	2,0	1,2	1050	310	12,0
20 mm XM-167	2,0	1,2	1050	310	1,36
30 mm AMX-13	3,0	2,0	1080	400	16,6
30 mm 30-ZLA	3,0	2,0	1080		40,00
35 mm L-90	3,5	2,5	1175	300	5,96
40 mm M-42	5,0	3	875	300	22,7

Od tega je še štiricevni protiletalski mitraljez 12,7 mm lahko komplet zase ali pa pritrjen na prikolico, isto pa velja za šestcevni protiletalski top XM-163 oziroma XM-173.

Da bi bil cilj bolj zanesljivo zadet, so poprej po več enocevnih avtomatskih topov združili v en sam sistem (200 mm HSS-665, 30 mm AMX-13 in drugi), ali pa so uporabljali po več enocevnih topov hkrati. Sedaj pa se raje ogrevajo za večcevno avtomatsko napravo z veliko hitrostjo streljanja. Tako na primer ima ameriški »vulcan« kal. 20 mm šest cevi, skozi katere lahko izstrele po 6.000 nabojev na minuto.

Učinkovitost tega orožja je odvisna tudi od velikosti eksplozivnega naboja v granati in kinetične energije, ki jo ima granata ob srečanju s ciljem. Zato si konstruktorji prizadevajo, da bi bil eksplozivni naboj čim

Razstava orožja in vojaške opreme

Na stalni razstavi orožja in vojaške opreme so razstavili okoli 400 vrst orožja, vojaške opreme in streliva, ki ga proizvajamo izključno samo v naših domačih tovarnah. Pri tem gre v glavnem za klasično orožje in elektronsko opremo.

Na razstavi si lahko ogledamo strelsko orožje, lahke protitankovske topove, topove, minomete, protiletalsko orožje, nekaj tipov domačih letal, razno drugo letalsko opremo, metalece raket, merilne priprave na infrardeče žarke, radijsko opremo, morna-

Obrambna vzgoja

Protiletalski topovi ali protiletalske rakete

težji in da bi izstrelki imeli čim večjo začetno hitrost. Z istim namenom uporabljajo tudi razstreliva, ki imajo čim večjo eksplozivno moč. To so predvsem heksal, »B«, oktol in še nekatera druga.

Za obstreljevanje z jeklenimi ploščami obdanih ciljev uporabljajo nove vrste izstrelkov. V ZDA preskušajo posebne granate s puščicami. Tako na primer so puščice v granati kal. 35 mm tanjše kot 2,5 mm, pa kljub temu lahko prebijajo 32 mm debelo jekleno ploščo, če jo zadenejo pod kotom 60°.

Da bi bili topovi lažji, so nekateri njihovi deli aluminijasti in iz plastičnih snovi. Takšen je tudi novi italijanski ladijski top kal. 76,2 mm, katerega granata ima začetno hitrost 1000 metrov na sekundo, na minuto pa lahko izstreli do 80 granat.

Vojaški konstruktorji posvečajo veliko pozornost tudi gibljivosti in manevrski sposobnosti protiletalskih topov. Zato jih postavljajo na podvozje že obstoječih bojnih

vozil. V ZDA je 20-milimetrski protiletalski top »vulcan« na podvozju oklepnega transporterja M-113, v Franciji pa protiletalski top kal. 30 mm na podvozju lahkega tanka AMX-13. Nekaj podobnega je tudi v Zahodni Nemčiji, kjer bodo postavili 30 in 25-milimetrski avtomatski protiletalski stroj na podvozje tanka »leopard«.

Spričo občutnih izgub, ki jih je vietnamsko protiletalsko topništvo prizadejalo ameriškem letalstvu, je ameriško poveljstvo le ugotovilo, da so za uspešno protiletalsko obrambo poleg raket potrebni tudi protiletalski topovi in mitraljezi in je zato svoje divizije okrepilo s posebnimi protiletalskimi divizion. Vsaka oklepna divizija ima mešani samohodni protiletalski divizion z dvema baterijama protiletalskih topov »vulcan« XM-163. Razen tega ima vsak bataljon še po dvanajst kompletov protiletalskih raket za obstreljevanje ciljev na majhnih višinah »red eyes«.

Do podobnih ugotovitev in rešitev so pa prišli tudi v drugih zahodnih deželah.

Sovjetske orbitalne bombe

Vsako novo orožje, katerega uporaba je povezana z vesoljem, pritegne nase pozornost vojaških strokovnjakov. Zato vsak tak korak — ne glede na to, če je preverjen ali ne — vzbuja zanimanje in mnoge komentarje. O tem je pred kratkim govoril tudi komentator kölnskega radia.

Ameriški vojaški strokovnjaki menijo, da je Moskva izpopolnila neko novo orožje, ki je namenjeno za uničevanje nasprotnikovih vesoljskih satelitov. Sovjeti preskušajo tako imenovane orbitalne bombe že dolga leta. Zahodni vojaški strokovnjaki mislijo, da gre za sistem satelitov, oboroženih z vodikovimi bombami. Bombe lete nizko in se lahko spuste na cilje na Zemljini površini, preden končajo prvi krog okrog Zemlje.

Vse pa kaže, da so Rusi v zadnjem času izpopolnili še nekatere druge vrste ofenzivnih satelitov. V tem primeru ne gre več za vesoljsko orožje, s katerim naj bi iz vesolja obstreljevali cilje na Zemlji, ampak je njegova naloga v tem, da uničuje nasprotnikove satelite v vesolju. Američani s svojim sistemom za nadzorovanje vesolja že precej časa opazujejo nenavadne sovjetske poskuse z dvema satelitoma, ki se

približujeta drug drugemu, nato pa se eden od njiju razleti.

Če lahko verjamemo ameriškim podatkom, sta v zadnjem takem poskusu sodelovala sovjetska satelita kosmos 400 in kosmos 404. Prvega so izstrelili v vesolje 19. marca, odigral pa naj bi vlogo tarče. Dva tedna kasneje, 4. aprila, so izstrelili še kosmos 404, ki je svojega predhodnika dohitel in zatem skupno z njim krožil okrog Zemlje. Vendar ga tokrat ni uničil, ker so kosmos 404 usmerili z njegove krožnice v atmosfero, kjer je zgorel.

Ameriško obrambno ministrstvo opozarja tega novega sovjetskega poskusa z ofenzivnimi sateliti ni potrdilo uradno, toda ameriški vojaški strokovnjaki so le v strahu, da bi Rusi v primeru vojne utegnili uporabljati tudi te nove satelite z namenom, da bi onemogočili najmočnejše ameriško orožje — podmornice z atomskimi raketami.

Te podmornice so odvisne od sistema tako imenovanih navigacijskih satelitov, na podlagi katerega lahko izračunajo svoj položaj z natančnostjo 30 metrov. Če bi se pri ugotavljanju svojega položaja zmotili za nekaj kilometrov, bi tudi njihove rakete padale več kilometrov stran od cilja.

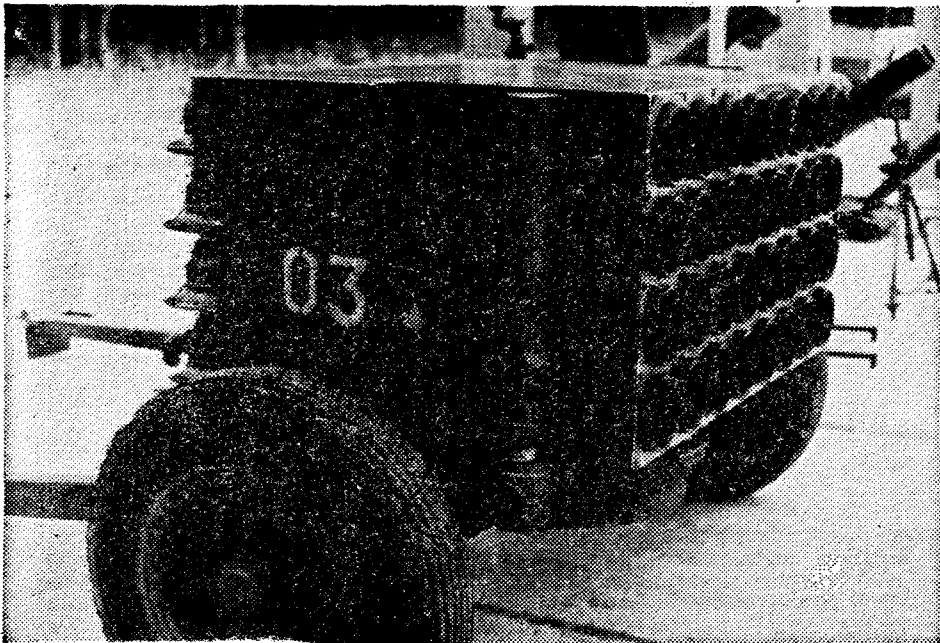
raket in raketnim minometi. Med njimi je posebno zanimiv »partizanski metalec raket«, tehta samo nekaj okoli 10 kilogramov. Podobno vzbuja zanimanje tudi večcevni metalec raket.

Med mornariško opremo je precej modernih min, patrolnih čolnov in drugega. Razstavljajo tudi celo zbirko raznih smodnikov in eksplozivov, ki jih izdelujemo v naših tovarnah.

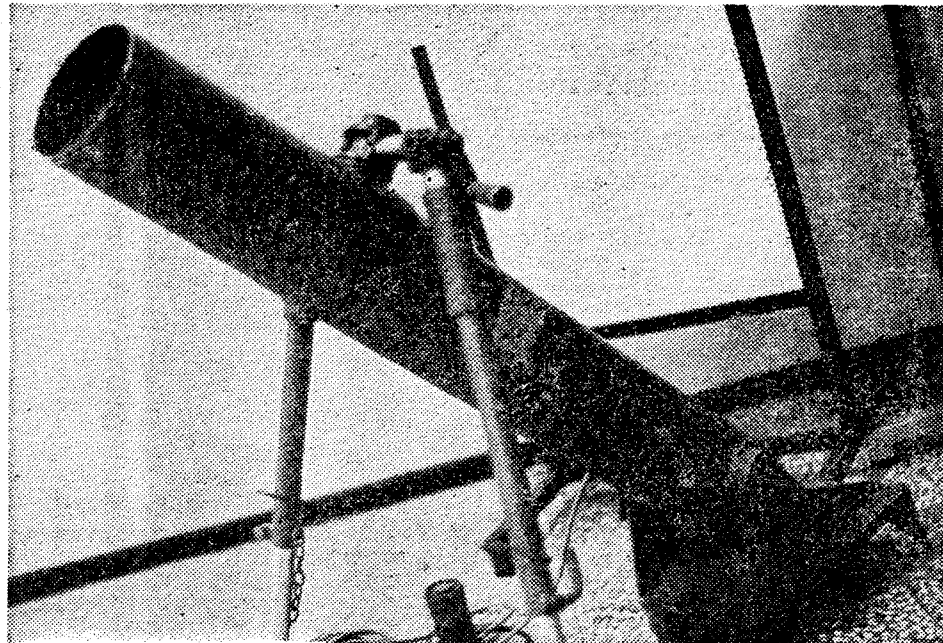
Razen orožja razstavljajo tudi sodobna sredstva za urjenje vojakov na poligonih, ki jih uporabljajo tudi v naši vojski.

Vsa oprema in vse orožje na razstavi je namenjena enotam splošne ljudske obrambe-operativnim, teritorialnim in drugim.

Objavljamo troje slik s te razstave (spodaj na tej in 9. str.) M. KOCIC

Večcevni raketni minomet

Partizanski raketni minomet

in ljudska zaščita

Prvi orientacijski pohod v Zagorju ob Savi

V Zagorju so se uspešno lotili naloge, da bi kar najbolj pospešili telesnovzgojno in športno dejavnost, pritegnili mladince in pionirje, množične organizacije in teritorialno enoto civilne zaščite. Ustanovili so odbor I. štajerskega bataljona, z nalogo, da široko zasnovano dejavnost poveže s partizansko tradicijo, kar je zlasti pomembno v tem jubilejnem letu, ob 30-letnici vstaje. Tako je prišlo do razpisa prvega orientacijskega pohoda, ki so ga imenovali:

»Po partizanskih poteh občine Zagorje ob Savi«. To je bila prva manifestativna tekmovalna prireditve.

Tekmovanja so se začela 18. junija. Mladinske in članske ekipe so tekmovali v štafetnem teku 5 x 1000 metrov po zagorskih ulicah. Med mladinci je zmagala ekipa strokovno-izobraževalnega centra Zagorje pred Smučarskim klubom Kisovec-Zagorje. Pri članih pa je bil zmagovalec TVD Partizan Izlake pred ekipo zagorskega nogometnega kluba.

Najbolj bogat spored je bil 19. junija, ko je bil orientacijski pohod na Pleše in

Čebine. Udeležilo se ga je kar 18 ekip. Med pohodnikom so obiskali nekdanje partizanske javke, spomenike NOB in partizanske hiše, povrh tega pa so opravili več nalog v zvezi z orientacijo, obrambno vzgojo in s poznavanjem krajevne zgodovine. Prva tri mesta na pohodu na planjavo Pleše nad Zagorjem so si priborile ekipe strokovno-izobraževalnega centra Zagorje. Na pohodu na Čebine pa je bila najuspešnejša ekipa strelske družine Okrogar-Skvarča, Zagorje.

Vsekakor najbolj množičen je bil orientacijski pohod po zagorskih bojnih poteh. Pripravili so ga učenci osemletk. Na njem je sodelovalo okrog 2000 zagorskih šolarjev. Na stadionu SD Zagorje pa so pripadniki civilne zaščite napravili samostojno reševalno vajo, a zagorski taborniki manifestativno vajo. Tudi odred teritorialne enote je pokazal dobre obrambne sposobnosti.

Končno je bil na stadionu partizanski miting z zaključno kulturno prireditvijo, ob sodelovanju zagorskega mladinskega pevskega zbora »Vesna« in delavske godbe. Zborovalcem je spregovoril predsednik odbora I. štajerskega bataljona za orientacijske pohode Hinko Rus. Prvoborec I. štajerskega bataljona Jože Gričar-Metod je govoril o pomenu tega bataljona, potem pa je slovesno podelil bataljonsko zastavo enoti teritorialne obrambe v Zagorju. Ob tej slovesni priložnosti je tudi pionirski odred vseh osnovnih šol v Zagorju prevzel ime: Pionirski kamniško-zasavski odred Zagorje ob Savi. Nedavno so pionirjem na slovesnem zaključku šolskega leta podelili zastavo kamniško-zasavskega odreda.

Partizanske pohode bodo odslej prirejali v Zagorju vsako leto spričo velikega uspeha letošnje prireditve.

RADOVAN PALČIČ

Naša obramba štev. 7-8-1971

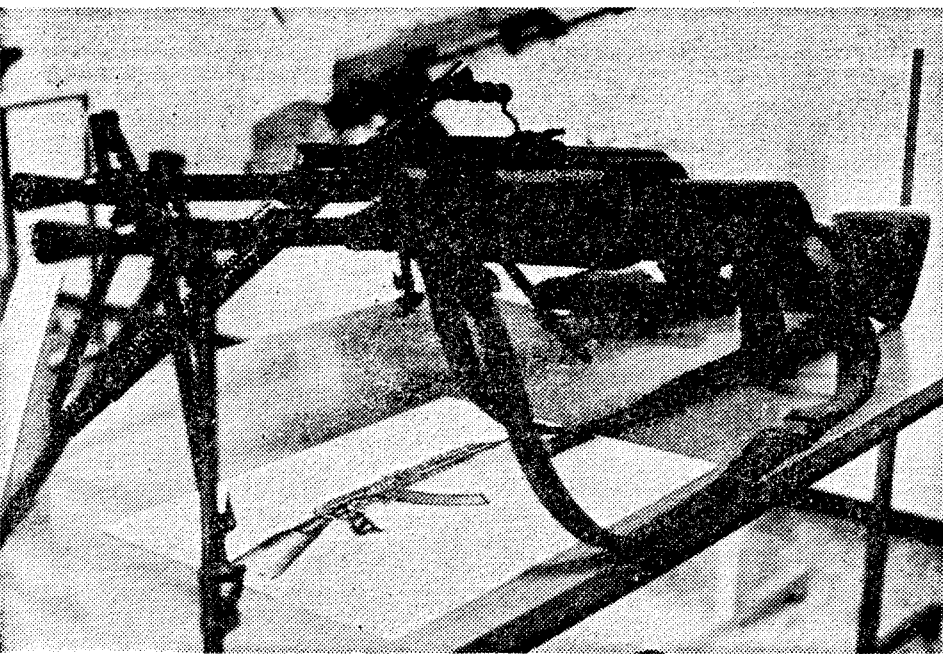
Dvojna številka (zaradi gospodarskih razlogov in dopustov) je posvečena trideseti obletnici vstaje. Kot taka je nekoliko bolj svečano »oblečena«, pa tudi vsebinsko je v skladu z obliko.

Na prvi strani ovitka je del freske Slavka Pen-gova iz naše republiške skupščine, na prvi strani gradiva pa so kratki podatki iz vstaje po posameznih jugoslovanskih republikah. Sledi fotokronika, posvečena dogodkom v Sloveniji prve mesece vstaje. Polkovnik Zdravko Klanjšček je napisal »Začetek vstaje slovenskega ljudstva«, ki mu je dodal tudi pregleden zemljevid Slovenije z okupacijskimi območji in kraji prvih spopadov. V sestavku je nekaj povsem novih spoznanj in ugotovitev, zlasti pomembna pa je prerez dogodkov in različnih pomenov. Ivan Vidali je napisal »27. julij 1941 na Kamniškem«, Rudolf Likar pa »Odlikovanja iz partizanskih let«. Miro Stiplošek je napisal članek »Mengeško-moravska četa se prebije skozi obroče«, Niko Silič »Kako so se oboroževali prvi dolenski partizani«, Franci Sterle »Partizanski arzenal v Ljubljani«, Josip Culjat piše »Kako sem postal diverzant«, opisuje pa miniranje zagrebške telefonske centrale. Djoko Jovanović je napisal »Ustaši so v Liki sejali veter, a počeli vihar«. Ni-sim Albahari piše o Sarajevu v začetku okupacije, Voja Leković pa o dejavnosti v okupiranem Beogradu. Božo Lazarevič piše o uporniških Črnogorcih, Vera Aceva pa o začetkih odporniškega gibanja v Prilipu. Tako imamo v tej številki nanizanih nekaj podatkov o začetkih vstaje v vseh naših republikah.

Ivan Franko-Iztoč nadaljuje svoja razmišljanja o splošni ljudski vojni. Med pregledi oboroženih sil sosednih držav je tokrat prišla na vrsto Albanija. Janez Jan pa je napisal sestavek »Zgrešeni račun«, ki govori o tem, kako Američani v Vietnamu z letalstvom nikakor ne morejo doseči večjih uspehov. O razvoju potniškega in tovornega letal-

stva govori sestavek »Zračni transport leta 1980«. Segav in poučen je sestavek polkovnika Ahmeda Hamzica »Kuhali smo letalske bombe«. Sestavek govori, kako so partizani razstavljali razne izstrelke, razstrelivo pa kuhali in ulivali v uporabne oblike. Ing. Vlado Ribarič je napisal članek »Sredstva in metode kemično-bakteriološke vojne«, diplomirani ing. dr. Josip Kotnik pa »Vojaški vidiki v osvajanju vesolja«. Zanimiv je tudi prispevek z naslovom »Deset let celjskih raket«, ki že sam po sebi zadosti pove. Dipl. ing. Franci Stariha je napisal članek o nemškem lovu iz zadnje vojne »Focke Wulf 190 A-4«. Gorazd Tomič je napisal »Rakete tudi za ročno strelno orožje?«. V tej številki je tudi nadaljevanje spominov kontraadmirala Ivana Kerna z naslovom »Razsulo, ki ga niso povzročile samo sovražne bombe«. Radovan Timotijević je napisal »Hitlerjev sklep: maščevanje«, ki govori o napadu na Jugoslavijo aprila 1941. O obrambi Sevastopolja v zimi 1941 na 1942 govori prispevek »270 strašnih sevastopolskih dni«. Marjan Gerbaj pa je napisal sestavek, posvečen sedanjosti. Pisal je o akciji »Predvečer Bučka 71«, ki mu je dodal tudi barvno slikovno reportažo. O narodnih herojih piše Mile Pavlin tokrat o Vinku Zevniku-Vikturju Zelezniku. Jule Vobič piše iz Radovljice o tekmovalstvu v nudenju prve pomoči.

Sledi sestavek o ameriških ladjah iz betona med zadnjo vojno, znanih pod imenom »Liberty«. Z njimi so zavezniški hitro zapolnili vrzel zaradi izgub in pomanjkanja tovornih ladij. Miroslav Uličar piše o izvajanju zadnjih sprememb v naši vojski. Tudi ta sestavek ima kot dodatek slikovno reportažo v barvah. Dušan Kulovec je napisal sestavek o nahrbtniku, ki marsikaj preneša, vsega pa ne. V njem piše o vsakdanjih rečeh, ki pa so lahko koristne tudi za primer vojne. Ob koncu številke pa so zanimivosti iz vojaške tehnike, križanka ter pisma in odgovori uredništva. MP

Lahki mitraljez

Notranjski odred in Tomšičeva brigada

Piše: FRANCI STERLE

Za komandanta novega (tretjega) Notranjskega odreda je bil imenovan Jože Ravnihar-Gregor, za političnega komisarja Matevž Hace, za namestnika političnega komisarja pa Ivan Jakič-Jože Jerin. Od komandirjev zanesljivo vemo samo za Rafaela Martinčiča, ki je postal komandir 2. čete. Matevž Hace pravi, da je dolžnost političnega komisarja Notranjskega odreda prevzel 6. januarja 1943.

1943. Po hudih bojih na Mokrecu, ki naj bi bili po navedbi Cirila Debeljaka 2. marca 1943, je Hace z Raflejo četo krenil na področje Snežnika. Po italijanskih in naših poročilih ni zaslediti nobenih podatkov o bojih na Mokrecu v tem času. Pač pa o bojih severno od Uzmarej na Mokrecu govorijo italijanska poročila za 22., 23. in 24. februarja 1943, o očiščevalnih akcijah na Krimčku in Padežu pa za 6. marca 1943. Vsekakor je bila Rafleja četa v začetku marca že pod Snežnikom, Jože Ravnihar — Gregor pa je ostal pri 1. ali barjanski četi, ki je operirala na področju Krma.

Najvažnejša naloga Notranjskega odreda je bila sprejem in zaščita prostovoljcev s Primorskega, ki so od januarja 1943 prihajali prek bivše jugoslovanskoitalijanske meje v velikih kolonah. To še posebej velja za Rafaelovo četo. Dalje naj bi odred posredno varoval območje, kjer so bile odredove bolnišnice, podpiral terenske politične aktiviste, predvsem pa varoval Civilni logor pod Snežnikom. Kajpak je imel nalogo napadati tudi belogardiste in Italijane.

Tisto zimo je sneg zgodaj skopnel. Tako sem lahko našel in odkopal puško že konec februarja. Ker zveze ni hotelo biti od nikoder, sem se k partizanom podal kar na

Hace. Komandir čete je bil Rafael Martinčič, njegov namestnik pa Tine Mlakar-Blažkov iz Babnega polja. Politični komisar čete je bil menda Miro Vesel. Od mitraljezcev sem si najbolj zapomnil Turšičevega Jožeta iz Lože, posebno vesel pa sem bil Potoškinega Vilčeta (Vilče Sterle) s partizanskim imenom Radi, ki je bil moj daljni sorodnik in eden prvih notranjskih partizanov, saj se je bil udeležil že napada na Verd.

Dan ali dva po odhodu novincev s Primorskega proti Travnici gori je Blažkov Tine našel prostor za novo taborišče. To je bilo na Telebačniku nad Babnim poljem. Tam je bila majhna kotlina in sredi nje nekakšna kraška jama, polna snega in ledu. Tega smo topili in kuhali dvakrat dnevno. Ker je krompirja primanjkovalo, je Matevž Hace ukazal, da moramo jesti krompir v »komašnah«, to se pravi nič olupljen, kar je napravilo tisto čorbo na moč grenko in skoraj neužitno. Taborili smo pod šotori ali kar na prostem, postlali pa smo si s hojevim vejicami. Okrog taborišča smo imeli izbrane položaje, kamor bi morali hitro skočiti, če bi bil dan preplah. Blažkov Tine je vedel za razna skrivališča Bab-nopoljcev, ki so tiste dni bežali iz 3. bataljona Dolomitskega odreda v bližino svojih domov. Naše patrulje so jih vsakič po nekaj našle in jih pripeljele v odred. Tako je odred nenehoma naraščal in že po kakšnih 10 dneh je Matevž Hace mostvo razdelil v dve četi. V drugi sta še nadalje ostala Rafael in Tinček, komandir novoustanovljene 3. čete je postal neki Grča, politični komisar pa menda Ciril Debeljak-Slavc iz Loškega potoka. Četi sta šteli ka-

Jože Ravnihar — Gregor, nekdanji komandant drugega in tretjega Notranjskega odreda ter prvi komandant 4. bataljona Tomšičeve brigade na položaju v družbi z Dušanom Kvedrom-Tomažem in Mirkom Bračičem. Gregor je bil tedaj pomočnik načelnika sodnega oddelka pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije.

svojo roko. Štiri dni sem taval po podcerkavskih senožetih, čakal na domnevni partizanski stezah. Ko sem skoraj že obupal in sem šel na zalaz, da uplenim kako srno, sem naletel na Ivana Paternosta, ki je tedaj pripadal osebju ene izmed partizanskih bolnišnic pod Snežnikom. Ta me je naslednjega dne odvedel v Rafaelovo četo Notranjskega odreda, ki je imela taborišče Pri mrliču blizu Otrobovcev. Ze na poti tja sva v Stenah srečala veliko kolono novincev s Primorskega. Bilo jih je kakih 400, spremljalo pa jih je le 23 oboroženih partizanov z enim puškomitraljezom. Ti so imeli tudi po kako lovsko puško in eno puško s prelomljenim kopitom. Zapomnil sem si, da je bilo to 27. marca 1943.

Novinci so hodili počasi, ker so bili zelo utrujeni in sestradani. Ko so naposled sredi popoldneva prišli v taborišče Pri mrliču, so tam pojedli stare krompirjeve in kavline olupke. Zvečer je šla četa na rekvizicijo v Kozarišče. Pripeljali so enega konja in dve kravi. Ena je bila 7 mesecev breja. Ko so živali ubili in jih raztelesili, so ti sestradanci pojedli vsa čreva in celo nedonošenega teleta so kljub prepovedi pod grožnjo smrti raztrgali, osmodili na ognju in pojedli.

Sam sem imel tedaj še zalogo suhih hrušk, zato sem se le s težavo privajal hrani, ki je bila nezabljena in neslana. Odred se je večinoma preživljal s krompirjem, ki so ga partizani nekdanjega Loškega odreda skopali na Babnopolškem polju in ga shranili v tako imenovanih jamicah. Isto velja tudi za kolerabo. Mesa si sam odred ni privoščil, razen če je padla kje kaka srna.

Pri četi je bil komisar odreda Matevž

kih 60 ljudi. Oboroženi so bili vsi, imeli pa smo tudi 4 »zbrojevke«. Eden od mitraljezcev je bil Jože Turšič, drugi Miha Pintar iz Babnega polja, tretji Anton Dragar-Ciril, četrti pa Tarzan.

Neke noči — bilo je to 10. aprila 1943 — sta obe četi krenili naproti Tomšičevi brigadi oziroma njenemu 3. bataljonu. Na Telebačniku so ostali bojevi tovariši in tovaršice, kuharica Ana Szopko in njen mož, ki nam je popravljaj čevlje, pa tudi komandir naše čete Rafael Martinčič, ki si je nekaj dni prej hudo zvil nogo. Našo četo je vodil Blažkov Tine. Šli smo najprej proti Petelinjeku, nato mimo Gornjih Poljan na Raco goro in nad Racami proti Knežji njivi, čez Knežka vrata in Vodicke, tako da smo za dnem prišli v Kriške doline za Križno goro. Tam je 11. aprila 1943 taboril 3. bataljon Tomšičeve brigade, ki je bil s področja Mokreca krenil 9. aprila. Najprej smo šli gledat težko brejo, ki jo je upravljal Lado Badovinac. Potem je bil na vrsti namestnik komandanta Tomšičeve brigade Stanko Semič-Daki, pa slotki komisar brigade Dušan Majcen-Nedeljko. Komandant 3. bataljona Tomšičeve je bil tedaj Ivan Kovačič-Efenka, njegov namestnik Mirko, politični komisar bataljona doktor veterine Milan Dolenc, namestnik komisarja Zvone Zugelj in bataljonski intendant Ignac Horvat-Imre. Videli smo tudi viseti zaklano govedo, kar nas je navdalo z upanjem, da ne bomo več tako slabo jedli; že tisti hip namreč nas je zajelo brigadno razpoloženje, ki ni poznalo strahu, hrepenenja po bojih in zmagah.

(Se nadaljuje)

Iz mnogih spominov prvoborca Ludvika Zupanca — Iva je živ in zanimiv tudi ta, ki govori o javki pod goro Oljko. Rekli so »Vejičak«. Prvoborec Ivo se nanjo spominja takole:

Zvečer 29. julija 1942 sem se spustil z Dobrovej na zvezo z Mirkovo četo, ki je imela svoje akcijsko področje od Andraža do Saleške doline. V bližini Polzele sem prebredel Savinjo in malo stran je bilo zborna mesto kurirjev. Povem geslo in že si stiskamo roke. Najprej kratek pomenek, nato prižgemo cigareto, se prihulimo zemlji in vlečemo. Po nekaj minutah krenemo čez progo, nato naprej proti Podvinu. Z nami je bil Servacij, ki je poznal teren kot prste na roki. Pred vojno je bil organist v Polzele.

Hodimo dobro uro in že smo pri »Vejiču«. Da ne bo kdo mislil na vejo pri bukvi, hrastu ali kostanju! Bila je to pošena slovenska hišica, skrita sredi vinogradov. Medla luč sili skozi zastrta okenca. Za trenutek obstanemo, prisluhnemo pogovoru v hiši. Servacij se približa oknu in trikrat

rahlo trkne. Slišimo ženski glas in kar za tem šklopek ključa.

Vstopimo. Za mizo sede trije partizani, pri peči pa srednje visok možki in dvoje otrok: fantu je bilo morda trinajst let, dekletce pa jih je imelo kakih šest. Tam za mizo sedi tudi Mirko, vodja kurirjev, ki so tekali po poteh od Andraža do Saleške doline in tudi na Dobrovlje. Krepek stisk rok in že je nared pristna domača beseda.

Gospodinja je bila najbolj zgovorna. Do podrobnosti nam je poročala, kaj se godi okoli »Vejič« in drugod. Tudi sin se je oglašal. Da, to je bil tisti fant, ki ga ni bilo strah vstati opolnoči in nesti sporočilo v to ali ono četo. Govorili smo in pili izvrstno vino.

»Fantje, kako dolgo bo še trajalo?« čez čas vpraša gospodar.

»Ko pride jesen, bomo v vseh hišah kot doma, o božiču pa bomo skupaj jedli potico.«

»Fantje, ne verjamem, tako naglo že ne bo šlo. Ali sploh veste,« govori naprej gospodar, »kaj Nemci počenja? Včeraj sem bil v Celju. Ljudi vozijo kot nekdanjo živino. In naše streljajo, kar naprej jih pokajo. In tepejo jih, mučijo...«

»Eh, ti gledaš vse tako črno,« se oglasi žena. »Mene ne bodo dobili in tudi mojih otrok ne!«

»Moja je res korajžna,« se zaskrbjeno nasmiha mož in žmiri v ženo. »Pa so nas že tako pestili, ona pa kar svoje naprej... Morda bomo na koncu še zmagali.«

»Saj tud, bomo,« se razvnamem tudi jaz. »Mislite, da se zastoj potikamo po hostah? Nak, to pa ne. Švabi so prišli, mi pa jim bomo pokazali, kod naj se vrnejo. Ali ne, Mirko?«

Spominjam se da je Mirko napravil pravcato predavanje, da ne smemo nikdar misliti na polom.

»Počiva jezero v tihoti in listje rahlo mi šumi ob jezeru v temni noči mlad partizan močje stoji...« povzdigne Servacij čez čas svoj glas.

Spopad pri Vejiči

Vsi smo povzeli za njim. Oh, ta Servacij, bil je vedno dobre volje. Nikdar ni mislil na najslabše, na smrt. Pa tudi pri naši »Vejiči« smo se zares počutili kot doma. To so bili ljudje, naša srca. Nikdar jim ne bomo poplačali, nikdar. Pa saj nam ti ljudje sredi vojne sami govorijo: »Delamo, z vami smo, ker vemo, da je to za nas, za našo domovino.« Da, tako je bilo takrat srce preprostega človeka, pošteno in vsak hip pripravljeno na vse.

Sredi noči se dvignemo. Pomikamo se navkreber in spet navzdol, tja proti Paškini vrhem, v taborišče. Nenadoma nas ustavi rezek stoj. Mirko pove geslo. Spet kratek pogovor, nato poležemo. Zjutraj prilezem iz šotora in vidim okoli sebe same znanke: Veka, Draga, Prešerna, Grega, Harkova, Sokola, Žutega, Stoparjevega očeta in sina, Stjenko, Buča in druge. Dva med njimi sta ranjena — boleč spomin na hajko. Vseh skupaj je več kot trideset. Najmlajši je Janošek, ki se je prav tega dne junaško izkazal.

Stiskamo si roke in vprašanja lete vse vprek. Tovariš Buč me je bil zares vesel. Dlje časa se nisva videla, skupaj pa sva prebrodila že marsikatero težavo. Pred dnevi je bil ranjen v stegno in je zdaj bolj slabe volje. In vendar kar naprej govorimo o akcijah, o tem, kako bomo klestili Švabe, kako bo nekoč vsega tega konec in bomo spet doma.

»Madona, tolkel bi se kot lev, sem pa takle... Pfej!« se raztogoti Buč.

Buč je bil med nami najstarejši in najbrž najbolj preudaren. Čeprav je bil na rano jezav in čemeran, je svetoval in spodbujal.

V bližini taborišča je bila kmetija Jurjevec. Mirko je imel z domačimi zelo dobre odnose; če je hotel izvedeti, kako je v Andražu, je stopil v hišo in izvedel je, kar je potreboval. Dober in zanesljiv prenašalec pošte je bil tudi Jurjevčev fant, ki je vedel za taborišče. Prinašal je hrano in pošto, rekli bi: bil je Mirkova desna roka.

Zjutraj okoli devete ure dobimo sporočilo, da se zbira v Andražu nekakšno vojaštvo in da se med ljudmi šušlja o napadu na partizane. Bil je kratek posvet, postali smo še bolj oprezní. Kmalu zatem pride v bližino taborišča troje mož, čez ramo nosijo sekire. Stražar jih ustavi in pokliče Mirka. Pogovarjajo se in Mirko jih pazljivo gleda. Zaupa jim, da so res drvarji. Napravil pa je hudo napako: bili so gestapovci!

Mi smo ga na to opozorili, saj so »drvarji« dejali, da bodo sekali malo više, v neposredni bližini taborišča. Posebno Krpan in Bosanac sta takoj psumila, da nekaj ne bo prav. Čez čas smo spričo drugih pogovorov na to skoraj pozabili. Okoli enajste ure se pomika proti taborišču sedem koscev. Spet smo bili v zadregi. Stražar je tudi videl Jurjevčevega fanta, kako je skakal od drevesa k drevesu in se počasi približeval taborišču. Ko se je prihulil

Popoldne okoli tretje ure prvi strelí. Potem še nekaj oglušujočega, kakor da bruhla malí minometalec. Končno smo Mirka pregovorili in umaknemo se na rob. Kosilo je bilo pravkar nared: juha in meso. Hm, dišalo je, toda kaj ko... Nenadoma strel čisto od blizu. In naš oster krik: »Stoj!« Zgrabilí smo za orožje, nahrbtnike, čisto blizu smo slišali nemški »vorwaertz«. Mirko ukazuje: »V tej smeri nagel umik!« V nekaj sekundah smo bili nared. Tečemo navzdol, opazujemo, šepčemo in spet tečemo. Vsak izmed nas si je potihó govoril: »Zdaj zdaj bo zaropotalo.« Približali smo se temni grapi in stopili na slabo gozdno cesto. Tedaj pa strelí iz vseh strani! V trenutku smo bili na tleh, priželi smo se k zemlji in že je zaregljalo tudi iz našega orožja. Zaseda je bila od nas morda trideset korakov. Sledimo Mirkovemu ukazu.

»V to smer!«

Napravil je drugo veliko napako, padli smo Nemcem pred nos! Trije smo stekli proti Oljki. Naleteli nismo na nobeno zasedo. Ko pa smo pregazili kake tristo metrov, prične v grapi pod nami pokati, kot da je sodni dan. Ležali smo na zemlji, gledali na vse strani, čakali in se spraševali, kaj bo. Slutili smo, da so Nemci v hudi premoči in še taka iznajdljivost nam ne bo pomagala. Slišali smo ostro švabsko vpitje.

»Huraaa! Huraaa!«

»Madona, to so vendar naši!« smo pomislili.

Bili smo v trdni veri, da ne bo od naših nihče ostal živ. Saj to je bil pravcati pekel. Rafali, bombe in spet rafali. Po tolikem pokanju nenadoma tišina. Tu in tam posamični strel, sicer tiho, zrak pa ves nasičen s smodnikom. Skrbelo nas je, kaj je s tovariši. Na Servacijev predlog smo se pomaknili bliže k naši »vejiči«. Počakamo, da se zmračí. Potem se Servacij požene v hišo in se vrne z gospodinjo, ki nam pove, da je bila vsa družina ves čas borbe skrita v hosti. Prepozno da so izvedeli, da smo izdani. Gospodar in njegov sin sta takoj, ko se je izvedelo, kaj Nemci nameravajo, napolnila možnarja in nekajkrat je rezko usekalo v ozračje. Slišali smo te strele, bili pa smo nanje premalo pozorni. Šla je domov in nam prinesla večerjo. Zahvalili smo se ji in šli iskat tovariše. Kmalu smo v gostem grmovju slišali glas Katje, ki je imela prestreljeno roko. Poleg nje je bil Buč, ranjen še iz prejšnje hajke in Ubo, ki je dobil strel skozi pljuča. Vse smo za silo obvezali. Poleg njih je bila še borka Ema. Pustili smo jih na dogovorjenem mestu in šli iskat druge. Preko »vejič« smo našli še Mirka z nekaj tovariši. Pri njem je bil tudi ranjeni Stjenka. Mirko nam je v nekaj stavkih opisal borbo: Obrnil se je v nasprotno smer in tam spet zaseda. Ogenj z vseh strani. Spoznal je, da je v obroču. Prebijali smo se v smeri nekega kmeta. Z drznim jurišem so se pognali preko čistine. Eden je obležal. Borec Janošek se je tukaj izkazal kot pravi heroj. Da bi rešil

Mirkova kurirja, naprej sem hodil sam. V našem dobroveljskem taborišču sem moral podrobno poročati, kako in kaj je bilo pod goro Oljko in tam čez. Seveda so vsi hkrati vprašali.

»Ampak, Ivo, kdo je izdal?«

Nisem znal odgovoriti. Saj res, kdo nas je izdal? Tudi o tem bo nekoč pisala zgodovina. In tudi o tem, kako je Janošek jurišal in reševal življenja drugih. Vsaka stvar ima dve plati: temno in svetlo. Tudi vojna... DK

Prišel je pogledat, kje se je bojeval

V Franciji, ob meji z Nemčijo na Renu, leži Aizacija, pokrajina, ki se je znašla med dvema velesilama kot zrno žita med dvenma mlinskima kamnomoma. Leta 1871 je Francija zgubila vojno z Nemčijo in Aizacija je postala nemška pokrajina, francoska narodna bolečina. Šele 1918 je ponovno prešla v francosko posest, da bi jo Hitler 1940 kot staro nemško posest nemudoma spet prisvojil.

V mestu Vasselone se je rodil Alfred Horny. Pred vojno je bil francoski orožnik in po letu 1940 so ga Nemci kot Alžačana nemudoma sprejeli v nemško orožniško službo. Leta 1942 se je znašel kot nemški

orožnik v Poljanah nad Škofjo Loko. Dokaj hitro je prek domačinov navezal stike s partizani, ki jih je obveščal o novicah v postojanki. Toda leta 1944 so domobranci zvedeli, da je med Nemci »izdajalec«, in Horny je moral pobegniti. Vstopil je v Vojkovo brigado. Januarja so mu v okolici Postojne zmrzile noge, nekaj dni zatem pa so ga zajeli Nemci. Kajpak je tajil, da bi bil kdaj nemški orožnik, izdajalec se je za francoskega vojnega ujetnika, ki je bil še le kratek čas partizan. Zato so ga zdravili najprej v Postojni, nato pa v Ljubljani. Odrezali so mu prste na obeh nogah in pete, nato pa premestili v ljubljanske zapore, kjer je dočakal osvoboditev. Po vojni se

**OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN, če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnico**

zarja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

preblizu, ga stražar zaustavi, fant se okrene, odskoči in zbeži. Kaj pa spet to? Postajamo nervozni. Mirko pa je še naprej miren. Dejal sem mu, da smo tako tekoč v kotlu, in če nas napadejo, smo drobni. Preveč se je zanašal na tiste hribe... In nas je še nahrulil, da smo paničarji.

»Fantje, jaz že vem, kaj delam. Tukaj jaz odločam!«

Nekako ob enih pošlje patroljo, ki se je kmalu vrnila s poročilom, da ni ničesar sumljivega opazila, le pri kmetu za grebenom se jim je zdelo nekam sumljivo ozračje. Brž se povzpemo na greben, nastavimo daljnogled. Res je, tam okoli je preveč ljudi. Celo to se nam zdi, da so v uniformah. Hm, neka se kuha. Toda kaj? Za vsak primer smo ojačali straže.

čimveč svojih soborcev, je jurišal naravnost na nemško mitralješko gnezdo. Njegova trzostrelka je neprestano žgala. Bliskoma je me njal šaržerje. Prisilil je švaba, da je prenehal s streljanjem. Ko je bil že skoraj pri »gnezdu«, mu je zmanjkalo municije. Oster rafal je prerezal prsi sedemnajstletnega partizana. Toda njegov drzni napad je pripomogel, da se je večina rešila in prebila iz obroča.

Mi smo izgubili tri hrabre borce. Imeli smo tudi ranjene, vsi ostali pa brez prask. Na četo, ki je štela nekaj nad 30 partizanov, je jurišalo kakih 1000 Nemcev. Imeli so kar precej mrtvih in ranjenih.

Janoškovo junaštvo je vse prevzelo, počutili smo se močnejše.

Okoli polnoči sem odšel proti Dobrovljam. Do Savinje sta me spremljala dva

je kot invalid vrnil v domovino, kjer so mu priznali udeležbo v odporiškem gibanju in invalidnost. Zdaj je vodja ekonoma na univerzi v Molsheimu pri Strasbourgu.

Te dni je že tretjič po vojni prišel z ženo in dvema otrokoma na obisk v Slovenijo, v kraje, kjer se je kot partizan bojeval pred 27 leti.

**TV-15 VSAK TEDEN
V VSAKO HIŠO**

ČEZ TANČO GORO IN ŠE DALJE

Na letošnji dan borca sva si privoščila z ženo izlet v Belo krajino in čez Tančo goro v Stari trg ob Kolpi ter odondod proti Kočevju in nazaj v Ljubljano. Del tega izleta — namreč tisti čez Tančo goro — je bil nenavaden, saj vso pot od Kvasice do Starega trga nisva srečala žive duše. Pač, srečala sva krasno bitje, eno samo! Toda o tem pozneje.

Motiv za ta izlet so bili spomini na medvojne čase, ko sem jo skupaj z drugimi partizani velikokrat mahal po tej poti peš ali s kolesom, proti Črnomlju ali pa nazaj. Ko smo potovali v Belo krajino iz Notranjske, smo imeli več postojank: v Osilnici, v Fari ali Vasi (če smo utegnili, smo zavili vasovat na Kostel), v Starem trgu ob Kolpi in nazadnje še v kakšni hišici na vinorodnem pobočju, kjer smo si privežali dušo in prenočili ter se zjutraj odpravili v »metropolo«, Črnomelj. Toda na vsem tem pohodu je bila najbolj romantična pot čez Tančo goro, kjer smo na vrhu radi postali in se skozi reže med zelenim vejjem zazrli v mehko vzvalovalo belokranjsko pokrajino. To je bila prava partizanska pot, ki jo je prehodilo nič koliko borcev, aktivistov in aktivistk. Prišla je celo v slovensko literaturo — na njej se npr. godi Seliškarjeva Vesela zgodba o bolečem zobu. Skratka, na tej poti je med narodnoosvobodilnim bojem vrvelo življenje, prav tako v vaseh tostran in onstran Tanče gore. In ker sem jo velikokrat prehodil peš ali s kolesom, sem jo ob trideset letnici vstaje sklenil prevoziti še z avtomobilom.

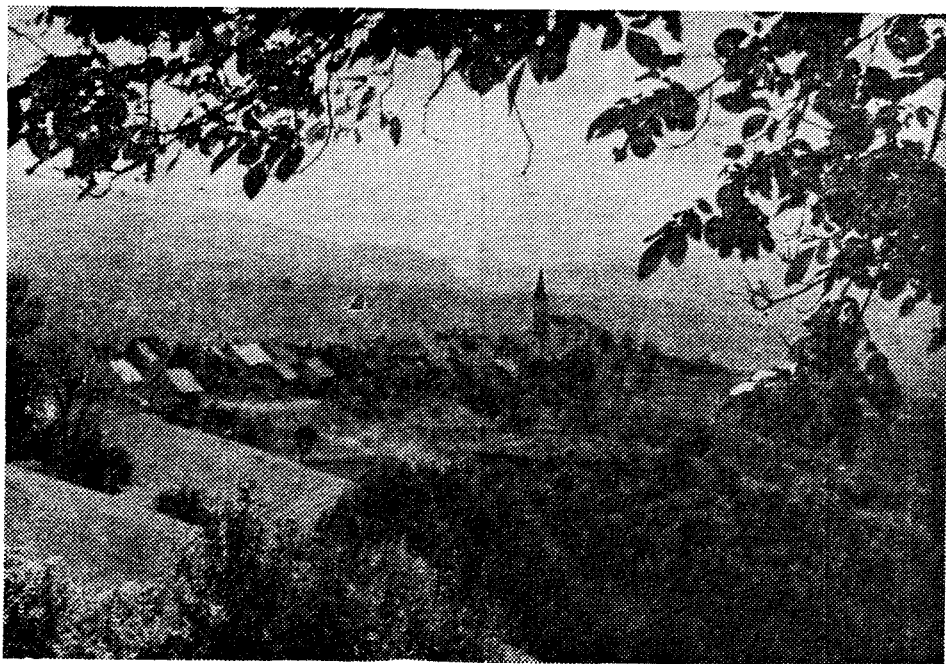
Toda kakšna razlika je tod med nekoč in danes! Nekoč življenje, zdaj tišina in praznina... in skrajno slaba, razdrapana pot. Medtem ko ti avto v dolini brzi po gladki asfaltirani cesti kot puščica, se tu guga in motovili kakor barke na razburkanem morju. Spominjam se, da je bila nekoč ta cesta kar dobra, drugače bi se težko vozili po nji s kolesi. Zdaj se vidi, da je že dolgo nihče več ne popravlja, vsa je žlebasta in zlizana, iz nje molé ostrorobi kamni. Dober je moj fiat — sem si dejal — če vzdrži tako preizkušnjo. In vsenaokrog tišina, zelenje, hlad. Nikjer žive duše, čeprav je ta pot najkrajša zveza med Poljansko dolino in Črnomljem, kjer je sedež občine. Ko pa sem se počasi spuščal z vrha nizdol, uzrem nenadoma med redkim vejjem ob poti rjavo senco... in pred menoj oziroma pred avtomobilom se znajde krasen srnjak — še zdaj vidim njegove začudene oči in poredne rožičke — postoji in se počasi obrne in izgine v hosti. (Tako lepe živlice ne bi mogel ustrčiti, si mislim.)

Ko pridem iz zelenja na plan, se znajdem v prelepi Poljanski dolini, ki jo je nešteto partizanov ohranilo v neizbrisnem spominu. Tu so vasi in naselja Stari trg, Prelesje, Kot, Kovača

vas, Deskova vas Dol, Zagodec, Predgrad, Jelenja vas, Kralji, Močile, Čeplje — imena, kot bi si jih izmislil pesnik... Na robu se ustavim in pogledam v dolino — tam se vije Kolpa, o kateri pravijo, da je tako čista, da ji včasih oddod vidiš dno. Mostu ne vidiš nobenega: eden je v Brodu, drugi v Vinici, med njima je kakšnih 50 kilometrov razdalje, tako da je tod Kolpa še zdaj skoraj neprehodna meja med dvema republikama (edino s starosvetnim brodom se lahko včasih pelješ na hrvaško stran). Posebnost poljanskih vasi je, da so kljub večstoletnemu stiku s kočevskimi Nemci ohranile izrazito slovensko podobo, čist jezik s hrvatskimi odtenki, stare slovenske običaje in narodno nošo z »nakrišpano« robačo. Druga posebnost so imena za posamezne dele vasi. Predgrad ima na primer šest delov: Purga, Tržič, Dolenjska vas, Središče, Gorenja vas in Mala vas.

Pa kam me je zaneslo! Rajši stopim v Stari trg in se malo razgledam po vasi. Ni kaj reči: hiše so zvečne prijazne in snažne, marsikaj je novega ali vsaj obnovljenega, kdor ni bil tukaj več kot dve desetletji, težko prepozna »stari center«, kjer je bila komanda mesta, rajon, šola za zveze in kdo ve kaj še. Vendar se mi zdi naselje nekako prazno, kot bi večina ljudi tičala za zidovi. Pred nekaterimi hišami sedijo na klopih priletne ženske, kramlajo in se radovedno ozirajo za mano. Mladine pa — razen otrok — ni videti. Kasneje sem zvedel, da je zelo malo mladih ostalo v dolini, vse sili od doma, v industrijo, v mesta in tujino, pač tja, kjer si obeta od življenja več kakor na skopi zemlji v tem odročnem kraju. Ta kraj je namreč res odročen, vsa Poljanska dolina je »bogu za hrbtom«, česar pa si trideset let po začetku vstaje ni zaslužila. Skoraj v vsako dolino na Slovenskem drži vsaj ena spodobna cesta — sem ne drži nobena taka. Skoraj povsod je kakšen industrijski ali večji obrtniški obrat — tod ne zaslediš nič takega...

Največja hiša v vasi je še vedno Majerletova gostilna. Ta hiša je bila med vojno trdna partizanska postojanka — Majerletovi fantje so bili znani partizani — in ker je zelo prostorna, so bile vnjej tudi razne partizanske ustanove, na primer šola za zvezo 7. korpusa (leta 1944/45). V gostilniški sobi so stale grobo zbite klopi, na njih so sedeli »učenci« vseh mogočih starosti in poklicev, ki jih je spravilo vkup bogve kakšno naključje. Nekateri izmed njih še svoj živ dan niso videli telefona, drugi pa so imeli višjo izobrazbo od inštruktorjev, zato je bilo pri pouku od sile zabavno. Inštruktor je na primer razlagal, kaj je induktor. Nekateri si te tujke oz. strokovnega izraza nika-

Pogled na Stari trg ob Kolpi

kor niso mogli zapomniti in so ga zamenjavali z inštruktorjem. In tako se je zgodilo, da se je kateri izmed njih obrnil na inštruktorja z besedami: »Prosim, tovariš induktor...« Če pa je imel pred seboj induktor, je dejal: »To je inštruktor.« Šola je bila vendarle koristna, saj je veliko fantov naučila prepotrebne veščine, brez katere ne more shajati nobena vojska, tudi partizanska ne. Ob večerih pa smo partizani »ušoli« včasih tudi zaplesali (če je bila luč).

Ko sva se z ženo usidrala za mizo v tej gostilni, sva se prav prijetno počutila. Tu je vse tako prijazno in domače, da bi človek kar obsedel. Gostilničar in njegova žena ti postrežeta z imenitno domačo šunko in salamo, kakršno bi v Ljubljani zaman iskal. Škoda, res škoda, da je Stari trg tako od rok!

Ko spet stopim na cesto, začnem iskati hiše in koticke, ki so mi ostali najbolj v spominu. Toda spomin je čuden patron — čim bolj si v letih in čim bolj si ga želiš, tem bolj te zapušča. Zaman iščem dvorišče, kjer je bila naša partizanska kuhinja. Tu nam je kuhar, neki Trboveljčan, kuhal tako redek močnik (neslan), da bi še zobotrebec utočil v njem. Nad tem močnikom sem o božiču leta 1944 zapisal v beležnico:

Sveti dan, močnik neslan,
za zajtrk voda, pa še te je škoda...

Takrat je bilo hudo za hrano — za vojniške pomoči še ni bilo dosti, nova ljudska oblast nam pa tudi ni mogla priskrbeti dovolj hrane, ker je bilo kmetijsko podeželje že hudo izčrpano. Kaj vse je moral takrat prehraniti dolenjski in belokranjski kmet! Brigade, odrede, okrožja, okraje, komande mest, komande področij, bolnišnice, šole, tečaje... Čudno, če mu je sploh še kaj ostalo v kašči!

Zato bi rad poiskal kmeta ob reki, ki me je okrog božiča leta 1944 lačnega, žegnega in prezeblega prijazno sprejel in brez uvoda dejal: »Dali vam bomo kruha in vina.« Toda kako bi ga mogel najti po toliko letih in... kdove če je še živ, kjer je bil že takrat priletel. Rad bi stopil v hišo v Predgradu, kjer nam je prijazna gospodinja postregla s »prato« in ocvirki. Toda kako naj jo najdem, ko si niti njenega imena nisem zapomnil? Rad bi si ogledal hišo v Prelesju, kjer smo na silvestrovo l. 1944 plesali »povštertanc«. Ampak težko bi jo našel, ker razen takrat (ponoči) nisem bil nikoli ne prej ne kasneje v tej vasi.

V zahvalo bi rad s tem skromnim zapisom opozoril na te kraje in ljudi, ki so s partizani in njihovo vojsko in novo oblastjo živeli, verovali in upali. Občini, pod katero spadajo, ničesar ne očitam, ker ima veliko problemov na grbi in ne more vsemu kaj. Z mirno dušo lahko zapišem: pomoč, ki bi jo dobila za dvig tega kota iz zaostalosti, bi bila več kot upravičena, pa še obrestovala bi se, saj bi se tod hitro razvil turizem.

Ko se peljem nazaj proti Ljubljani (via Kočevje), se spet ne morem načuditi cesti. Je bila tudi med vojno tako ozka? Če o drugem ne, vsaj o cestah v teh krajih lahko zapišem, da so bile nekoč boljše. Iz misli me zdrami avto-bus, ki prihaja izza ovinka. S svojim fiatom se moram umakniti z vzvratno vožnjo in še potem gre avto-bus komaj komaj mimo mene.

Toda ta del ceste spada že pod kočevsko občino. Problem ureditve cestnega vprašanja torej ni tako preprost... pa vendar se ga bo treba lotiti prej ali slej.

Pozdravljena Poljanska dolina s Tančo goro in zeleno Kolpo!

FRANCE ŠUSTERŠIČ

MIRKO VUJAČIČ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

Danes začnemo v našem listu nov podlistek. Napisal ga je pisatelj Mirko Vujačić, ki živi v Beogradu in je velik prijatelj Slovenije. Pri nas je tudi našel gradivo za podlistek, ki je prvič izšel kot roman v srbsčini. Za naše bralce bo najbrž tudi zanimivo, koga je Vujačić izbral za junaka svojega romana. To je bil brat narodnega heroja Jožeta Gregorčiča, pred leti umrli Ivan Gregorčič. Seveda pa si je pisatelj, kot je v navadi, dovolil svobodo oblikovanja. (Op. ur.)

Bil je večer. Ležal sem naslonjen na postelji in prebiral časopis.

Nemška agencija je obtoževala španske prostovoljce in prinašala vesti iz New York Timesa:

»New York Times piše, da se novačenje tujih prostovoljcev nadaljuje; pred odhodom da jih še posebej izurijo za boje. Dopisnik tega lista sporoča, da mu je neki mlad delavec, doma iz Mineapolisa, priznal, da je prek časopisnega oglasa odšel

2

v pisarno Združenja za pomoč Španiji, od koder so ga z dvanajstimi drugimi prostovoljci poslali v New York. Tam so ga v posebnem vojaškem taborišču strogo urili petnajst dni.«

Imam občutek, da se mi spomin vrača kot valovi. Spominjam se, da je bil topel majski večer in da so onstran reke gorele luči. To so bila okna mojih sosedov.

Prve dni sem bral o bombardiranju mest. O tem, kako letalske bombe mečejo iz postelj španske novorojence. Bral sem o barikadah in fašističnem pritisku na Madrid.

Tistega večera sem si prvič globoko zaželel, da bi videl španske barikade kot borec.

Ko sem gledal prek reke, sem si zaželel, da bi šel iz hiše v noč, obsijano z zvezdami. Želel sem si kar najhitreje od doma, da me ne bi zadržala kakšna ovira, ob kateri bi pozabil na barikade in daljno proletarsko vojno.

Moja najmlajša hčerka Slavica je v postelji nemirno krtila z ročicami. Jamci na njenih licih sta se preveč odražali in bledica na njenem obrazu je dovolj jasno govorila, kaj ji je. Marija, njena starejša sestra, je pletla nekakšno mrežo, pa pravzaprav ni vedela, čemu ji bo. Moj mlajši sin je bral v kotu. Vedno mi je bilo hudo, ker se ni nikoli smejal, pa sem ga tolikokrat skušal razveseliti.

Moj najstarejši otrok je bil petnajstletni Peter. Ta resni deček mi je tu in tam pomagal v delavnici. Vedno je imel ranjene prste.

Pozabiti Slavičine smehljaje in trpinčiti samega sebe...

Španija... Španija... V meni so se neprestano oglašali klici te dežele.

3

Spet sem se spomnil na stare novice o Španiji. Barikade...

»V svitu zore so ubili nekega pesnika. Črna konjenica s kratkimi karabinkami mu je polomila roke. Potem pa so ga zvezanega ustrelili. Njegove oči so bile kot žive. Nato so streljali še vanje.«

Zazdelo se mi je, da sem že krenil na pot. Ali mi bo uspelo brez vize in potnega lista? Moral sem pozabiti na Slavičine ročice. Iztegovala jih je k meni, da bi ji pomagal na noge.

Žena je po večerji pomivala posodo. Seveda se ji še sanjalo ni, kaj nameravam. Pogostila me je s pecivom, kajti vedno mi je rada pripravila kakšno presenečenje.

Nisem mogel spati. Premišljeval sem, kakšna bo moja hiša čez nekaj dni. Prišli bodo žandarji, stikali bodo pod odejami, pregledovali bodo krožnike in z gumijevkami trkali po stenah. Brskali bodo po mojih knjigah in se jezili, ker jim ne bo jasno, ali so nevarne. Na lastni koži sem izkusil, da niso nikoli vedeli, kaj naj odnesejo. Nekoč mi je žandar zaplenil celo biblijo moje pokojne tete in še neko slovensko knjigo iz devetnajstega stoletja. Gotovo so bili na policijski postaji razočarani zaradi svojih sila globokoumnih mojstrov.

Mala Slavica bo švigala z očmi za žandarskimi našitki. Žena bo stala v kotu in vila roke. Sita bo vprašanj, žandarji pa se bodo trudili sestaviti zapisnik s kar se da uradnimi besedami.

Cele noči bodo stražili okrog moje hiše. Pa saj bom že daleč. Ko se bodo prepričali, da sem res izginil, me bodo zapisali med emigrante.

Toda otroci bodo lačni. Slavica bo stegovala ročice za kruhom, ki ji bi ga moral preskrbeti. Mnogo je takih otrok.

PRISPEVEK ZA ŠOLO V CERKNEM

Temeljna izobraževalna skupnost SO Velenje 1.000.—; »Gral avtoobnova« Ljubljana 500.—; Temeljna izobraževalna skupnost Postojna 500.—; Sindikat delavcev industrije in rudnikov Jug. — repub. odbor za Slovenijo — Ljubljana 5.000.—; Prispevek cicibanov in pionirjev stanovanjske hiše — Delpinova 15-c, Nova Gorica 40.—; Pionirski odred »Ludvik Ličar« Cerkno, prispevek s koncerta v okviru JPI 322,10; Kolektiv »Eter« Cerkno (1 odstotek od neto osebnih dohodkov za maj 1971) skupno vplač.: 99.862,35 8.195,10 Osnovna šola »Pohorski odred« Slov. Bistrica (prisr. učencev 289.— Primorje export N Gorica 10.000.—; Osnovna šola Kosača 150.—; Lutkovno gledališče Ljubljana 500.—; Osnovna šola Črni vrh nad Idrijo 667,80; Krajevna organizacija ZB NOV — Hrpele — Kozina (namesto venca na pok. Korelič Ivanki) 100.—; Sindikat gradbenih delavcev Jug. repub. odbor za Slovenijo — Ljubljana 1.000.—; Izkupilec za darovan les iz cerkljanskega 377,05; Krajevni odbor ZB NOV — Bilje 95.—; Sklad za financiranje osnovnega šolstva pri TIS Celje 1.000.—; Temeljna izobraževalna skupnost Kranj 3.000.—; Krajevna organizacija ZB NOV Andraž — Zalec 45.—; Osnovna šola »Elvire Vatovec« Prade 338.—; Kokalj Andrejki, Idrija — Gradnikova 2 150.—; Kusovac Nada, Cetinje — Crna gora 50.—; Skupščina občine Jesenice 5.000.—; Občinski komite ZKS Idrija 1.000.—

Odbor za gradnjo osnovne šole-spomenika NOB v Cerknem se toplo zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun številka 5202-652-66 SDK Idrija — Sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

Kupujte denarne bone po 10,00 50,00 in 100,00 din ter razglednice »Boliče Franje« v trgovini zavoda »Borec« Ljubljana, Titova 17. Pomagajte graditi osnovno šolo-spomenik NOB v Cerknem.

V nedeljo Škofjeloški odred

V nedeljo, 18. julija ob 11. uri, bo na škofjeloškem gradu srečanje borcev nekdanjega Škofjeloškega odreda. Pripravljalni odbor prav tako vabi na to srečanje borce bojnega področja ter vse druge borce NOV, bivše aktiviste in politične preganjance s tega območja. Pripravljen je bogat kulturni program, godba in vse potrebno za dobro razpoloženje.

Trgovsko podjetje »TKANINA«

uprava
LJUBLJANA
Miklošičeva 10

z vsemi svojimi
poslovalnicami

najpristrčneje čestita delovnim
ljudem, poslovnim prijateljem, udeležencem NOV ob dnevu vstaje slovenskega naroda — 22. juliju.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likožarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEČ«

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

Cerknica; Jugoslavija; telefon 79-080; telex 31-167

lesonit
melanit
lesomin
lesomal
konaj
ogoval
L-55

ali veste

...da smo za vas in vaše probleme pri urejanju notranje opreme v stanovanjih, poslovnih prostorih, gostinstvu, trgovini, turizmu, avtomobilski in letalski industriji ustvarili novo kvaliteto — konal!

konal — material, ki v različnih vzorcih s svojimi nežnimi porami nadomešča naravni leseni furnir ne samo s svojim vernim videzom, ampak tudi pri dotiku...

konal — povsod, kjer so potrebni trajnost, odpornost proti vlagi, vročini ali kemikalijam, nespremenljiv videz in lahko vzdrževanje...

vse informacije
in reklamni material:

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

SREBRNI
JUBILEJ

TRGOVSKO PODJETJE

nama

Ljubljana • Škofja Loka • Kočevje

25
LET • 1971

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

4

Zrl sem v zeleni mrak in v tanko zaveso svetlobe, ki je prihajala od zvezd. Reka je prinašala glasne šume.

Predstavljal sem si, kako nebo Španije gori zaradi naše proletarske artilerije. Skušal bom postati topničar. Vlekel bom za sprožilno in rušile se bodo okenske šipe, zidovi, arkade, dvorci. Iz njih bodo brezglavo bežale belopolte ženske s psi in ljubimci. Pokvaril jim bom užitek.

Težki topovski izstrelki bodo žvižgali čez nebo Španije in kopali grobove.

Toda solze moje Slavice... Skušal sem odpoditi te misli in jih skriti v nedra svoje žalosti. A spet so se vrstile iz polsna slabotne in nemirne ter mi obujale očetovsko ljubezen...

Toda taka je usoda vojakov, ki so zvesti komunistični ideji. Prikrasani so za ljubezen in očetovstvo.

POTNI LIST — ZVEZDE, A IZDATKI — POLETJE

Vstal sem nenavadno zgodaj. Komajda se je zora prikazala v oknih. Objel sem ženo, ki se je v hudih sanjah oklepala postelje.

»Vstani, nekaj važnega ti imam povedati!«

Predramila se je in bila je vsa preplašena. Goto vo je pomislila na zapor in policijo, zakaj tega je bila že vajena.

»Že spet, pa saj si prišel včeraj iz zavora!« Ozmerjala me je, toda v njenem glasu je vendar ostal prizvok dobrote. Zeno sem imel zelo rad. Moj boj ji je pomenil del njenega življenja.

»V Španijo grem« sem rekel tiho.

Gledala me je nekaj trenutkov. Bila je brez besed. Pred mojimi očmi se je odpiral nekakšen krog. Zakaj ne odgovori?

5

»Ali ni Španija že tu, pod Triglavom?«

»Kaj mi mar!«

»In kako pojdeš?«

»Pojdem.« Z roko sem pokazal smer kar tjavdan. Morda je bila celo prava. Njej pa se je to zdelo smešno.

»Kaj pa potni list in izdatki za pot?«

»Potni list mi bodo zvezde, izdatki pa poletje.«

»Saj sem vedela. In kaj bo z otroki?«

Po teh besedah sva oba umolknila. Zbolelo me je, ko so se mi v mislih spet prikazale ročice, v kotu pa sem videl sedeti tihega Janeza.

»Peter gre z menoj.«

»Peter!« Žena je bila začudena, a ni se upirala. Samo vprašala me je, ko da bi šlo za čisto navadno stvar:

»Otroka boš povedel tja daleč med topove? Ko bi bil vsaj večji in močnejši!«

»Saj mu bom pomagal.«

Prestrašil sem se. Ali bo lahko nosil puško na ramah?

Peter je bil že vstal. Na vrtu je okopaval krompir.

Poklical sem ga, da bi mu razkril svojo namero.

Sklenil sem opustiti nežne besede. Nisem ga smel poklicati »sine«, kajti take besede bi ga naredile mehkega in ne bi hotel z menoj. Vse je moralo biti čisto običajno, ko da greva na Bled ali pa v Kranjsko goro.

Stal je v mehki, razkopani zemlji in osipaval zelene redi krompirja.

»Peter, prenehaj z okopavanjem!«

»Zakaj?«

»Na pot greva.«

»Kam?«

6

»V Španijo. Ali hočeš z menoj?«

Za trenutek je pomislil.

»Grem.«

»Toda nikomur ne povej, da ne bi izvedela žandarmerija. Pridi sem. Še danes odpotujeva.«

»Danes?« se je začudil.

Pustil je nedokončano delo in tudi motiko, ki je bila z ročajem obrnjena v nebo.

Vstopil je v hišo. Pogledal sem ga. To bo najmlajši vojak mednarodnih brigad. Ko bi imel vsaj mišice malo močnejše! Ramena pa ima tako slabotna. Ali bo lahko nosil puško? Spremljal sem njegove gibe. Nisem mogel opaziti, da je preplašen.

»Kaj ni Španija daleč?« je ponovno vprašal.

»Daleč je, pa jo bova že poiskala.«

»Oče, kaj ne poznaš poti?«

»Tudi pot bova poiskala.«

Sukal se je okrog, ko da ne bi vedel, kaj početi.

»Torej greva takoj.«

»Poišči svoje novejšje čevlje pa suknjič in kapo.«

»Saj je poletje.« je pripomnil.

»Za naju ne bo poletja. Noči bodo hladne in deževne.«

»Torej greva takoj.«

Tedaj sem pomislil, da je moj sin še neizkušen otrok. Na poti bo zbolel. Nekje daleč se bova izgubila. Omahoval sem.

»Če bi rad ostal pri materi, pojdem sam.«

»Ne. Šel bom, tudi jaz hočem v Španijo.«

V časopisu sem prebral, da češki komunisti organizirajo Transporte prostovoljcev. Menil sem, da je treba le čez v Avstrijo, potem pa bo že šlo. Tam bom srečal komuniste in pod rdečimi zastavami bomo šli do španske meje. Francozov zastave ne motijo. Peter bo že nekako vzdržal.

Kako rešujemo stanovanjska vprašanja

UDELEŽENCEV NOB V LJUBLJANI

V septembru leta 1967 smo v Ljubljani sestavili analizo o stanovanjski problematiki udeležencev NOB, o kateri je razpravljala mestni svet Ljubljane. Analiza je pokazala, da je stanje pereče in zahteva nujno rešitev. Na podlagi izsledkov te analize je mestni svet sprejel sklep, da se ustanovi komisija za stanovanjske zadeve borcev NOB s povsem določenimi nalogami. Na podlagi tega sklepa je mestni svet v oktobru 1967 sprejel odlok o ustanovitvi komisije za stanovanjske zadeve borcev NOB. Povedati je treba, da so do leta 1965 občine reševale stanovanjska vprašanja borcev NOB. Po ukinitvi občinskih stanovanjskih skladov v letu 1965 pa občine niso imele več sredstev za te namene, razen proračunskih sredstev in amortizacije družbenega stanovanjskega fonda. Majhna sredstva so narekovala strnitev vseh sil za skupno reševanje stanovanjskih zadev udeležencev NOB v Ljubljani.

Komisija je sprva reševala le zadeve upokojenih udeležencev NOB, ki niso imeli rešenega stanovanjskega vprašanja v smislu meril in kriterijev pravilnika, ki ga je sprejela komisija. V letu 1968 je sprejela tudi svoj finančni načrt, ki je predvideval 7.710.000 din dohodkov.

Komisija je do sprejetja republiškega zakona v juliju 1968 imela v postopku za reševanje 462 vlog upokojenih borcev NOB. S sprejetjem republiškega zakona o prispevku za gradnjo stanovanj borcev NOB je bil zagotovljen sistemski vir sredstev za te namene. Hkrati s tem pa je obvezal občine, da rešujejo vse udeležence NOB, ki še nimajo rešenega stanovanjskega vprašanja ne glede ali so zaposleni ali upokojeni. Na podlagi določil tega zakona smo sprožili akcijo z namenom, da bi z njo evidentirali prosilce, ki pridejo v poštev za reševanje. Po tej akciji se je število prošelj zvečalo na 1437.

Primerjava, ki je bila napravljena na podlagi potreb in razpoložljivih sredstev, ki nam jih je po ključu zagotavljal republiški zakon je pokazala, da so potrebe mnogo večje od sredstev. Spričo takšne situacije je bila komisija prisiljena imenovati posebno skupino, komisijo za pregled stanovanj, ki je imela nalogo, da na kraju samem skupaj s terenskimi in občinskimi odbori ZZB NOV preverja prošnje prosilcev. Komisija za pregled stanovanj se je pri svojem delu strogo držala meril in kriterijev, ki jih vsebujejo predpisi in navodila za ugotavljanje upravičencev za uporabo sredstev, namenjenih za reševanje stanovanjskega vprašanja borcev NOV, ki jih je izdala komisija za zadeve borcev skupščine SRS.

Komisija za pregled stanovanj je bila pri svojem delu zelo stroga, saj je pregledala od 1437 prošelj za pozitivno rešitev le 774 prosilcev ali 53,8 odstotka za negativno pa 663 ali 46,2 odstotka.

Od julija 1969 do januarja 1971 smo prejeli v reševanje novih 320 prošelj od teh je bilo predlaganih pozitivno za rešitev 359 ali 69,1 odstotka za negativno pa 161 ali

30,9 odstotka. Skupaj je bilo torej vloženih 1957 prošelj od tega je bilo pozitivno rešenih 1133 ali 61,9 odstotka, negativno pa 824 ali 38,1 odstotka.

Doslej smo v Ljubljani rešili z dodelitvijo posojil in stanovanj čez 900 prosilcev. Po sklepu komisije sme maksimalna višina posojila znašati:

— za adaptacijo stanovanj in stanovanjskih hiš, katere so nujno potrebne popravila do 40.000 din,

— Za novo gradnjo 80.000 din pod pogojem, da prosilec prepusti stanovanje, ki ga zaseda, komisiji.

Za rešitev teh zadev smo imeli na razpolago v glavnem sredstva, ki se stekajo v sklad na podlagi zakona in 13.500.000 din, ki so jih namenile ljubljanske občine skladu iz sredstev amortizacije od družbenega stanovanjskega fonda in iz svojih proračunov.

V ljubljanskih občinah so delovne in druge organizacije oročile na poseben račun pri SDK 86.000.000 din. Po veljavnem ključu je Ljubljana dobila 51.000.000 din. V druge občine SR Slovenije se je pretilo 35.000.000 din. To pomeni, da se je pretilo v druge občine 41 odstotkov zbranih sredstev za te namene. To je dokaz solidarnosti za udeležence NOB, ki živijo v drugih krajih.

Delo komisije in sklada je javno. Komisija je vse svoje važnejše sklepe in odločitve objavila v javnih informacijskih občilih, prednostne vrstne rede upravičencev pa celo v Uradnem listu SRS. Namen objavljanja prednostnih vrstnih list je, da se nudi možnost vsem, ki imajo pomisleke

zoper posamezne upravičence, da lahko izrazijo svoje pripombe komisiji.

Komisija je vzela vse prošnje prosilcev, ki so prispele na občine do 31. decembra 1970 v redni postopek. Novih prošelj, ki pritekajo po tem roku, komisija ne bo vzela v postopek vse dotlej, dokler ne bo znano ali bo republiški zakon o prispevku v veljavi tudi v letu 1972.

Posebne težave pri razreševanju te problematike pa ima komisija v nenehni rasti cen stanovanjski izgradnji. Za primer naj povemo, da je bilo možno še v letu 1969 kupiti dvosobno stanovanje za 120.000 din, danes pa je potrebno za enako stanovanje odšteti kar 180.000 do 200.000 din.

Tudi posamezni borci otežujejo delo komisije s tem, ker bi se hoteli okoristiti na račun družbe tako, da v svojih starih stanovanjih pustijo svoje sorodnike. Za vse take in podobne primere je komisija sprožila ustrezen postopek pri upravnih organih oziroma rednem sodišču.

Ne glede na objektivne in subjektivne težave, s katerimi se srečuje komisija pri razreševanju te problematike pa je treba poudariti, da je bilo v Ljubljani veliko storjenega k dokončni rešitvi stanovanjske problematike udeležencev NOB, saj so nekateri čakali na rešitev že več kot dve desetletji.

Podaljšanje sistema zbiranja sredstev še v letu 1972 bi omogočilo, da že v tem letu dokončno rešimo stanovanjsko problematiko udeležencev NOB, zato se bomo za podaljšanje zakona zavzemali. Ne glede na to pa mislimo, da bo v naslednjih dveh letih stanovanjsko vprašanje udeležencev NOB v Ljubljani dokončno rešeno.

Zlata poroka Skokovih

Na Plištem vrhu stoji že nad 150 let hiša, kjer živita Tomaž in Amalija Skok s sinom, ki gospodari na kmetiji. Imata šest sinov in dve hčeri, a so vsi šli po svetu razen mlajšega sina. Pred kratkim sta praznovala zlato poroko v krogu svojih otrok in vnukov. Amalija trpi za posledicami vojnih strahot; Nemci so jo postavili trikrat k zidu, da bi jo ustrelili. Med zadnjo nemško ofenzivo na Primorskem pa so jo četniki tako pretepli, da je bila nekaj dni nezavestna. Toda nikdar ni prav nič izdala.

Skokova sta delovala za OF od leta 1942. Na njunem domu so se začeli zbirati prvi partizani tega območja. V hiši je bila javka. V nji so oktobra 1943 zgradili tudi bunker, v katerem je bilo skladišče, pozneje pa arhiv pokrajinskega komiteja za Slovensko primorje. Pokrajinski komite se je vselil v Skokovo hišo novembra 1943 in ostal tam do poletja 1944. Skokova in njuni hčerki so pomagali komiteju pri tehničnem delu. Pri skokovih so se ustavljale razne partizanske enote, ki jim je bilo treba pomagati.

Skokovima gre vse priznanje za nesebično in vztrajno sodelovanje v osvobodilnem gibanju. Še na dolga leta v zdravju in zadovoljnosti!

80-letnica v Krajni vasi

Pred kratkim smo v Krajni vasi na Krasu praznovali na domu Justine ZLOBEC — SAVE, njen 80. rojstni dan. Slavja so se udeležili tudi predstavniki občinskega odbora ZZB NOV iz Sežane in drugi predstavniki družbeno-političnih organizacij tega mesta. Vsi so ji prinesli tudi lepa darila, prav tako vaščani, predvsem ženske. Justina ni nikoli imela lepega življenja, saj so bili takrat, ko je bila še mlada, zelo slabi časi. Kako je bilo za Primorce pod fašistično Italijo, je znano. Vse to je okusila tudi Justina.

Ko se je začel tudi na Krasu boj za svobodo, je bila Justina med prvimi ženami, ki je začela sodelovati. Tako se je polagoma povezala s funkcionarji, npr. z Antonom Vratušo, pok. herojem Antonom Veluškom in drugimi. Kdo bi jih vse naštel! Prav tako se je udeležila znamenite konference žena leta 1944 na Štjaku ter kongresa žena v Zagrebu, ki je bil takoj po osvoboditvi.

Med NOB je Justina prehodila tako rekoč vso Primorsko in šla skozi veliko sovražnih zased, kj pa se jih je rešila le tako, da se je spretno znašla. Celo osebni Nemcem je znala tako lagati, da so ji vse verjeli. Skozi njeno hišo je držala centralna javka IX. Korpusa, bila je tudi med ustanovitelji Rdečega križa za Slovensko primorje in Istro itd. Ko je naša vojska šla v pohodu na Trst in so vozili v Dutovlje, v sedanjo osemleto, naše ranjene borce, je bila Justina tudi tukaj že prvo uro, da pomaga. Tako so ji v naročju umirali borci iz vseh naših republik, saj je poskušala prej od vsakega še zvedeti osebne po-

datke, od kje je doma, da bi potem sporočila staršem, kje je umrl sin.

Danes je Justina sama. Otrok v zakonu namreč ni imela, mož pa ji je pred več leti umrl in ga je prva v vasi civilno pokopala.

pala. Zadovoljna je, da ji je družba priznala tisto, kar je zaslužila, in danes prejema skromno pokojnino, kar pa ji nekateri ljudje, ki niso za svobodo niti s prstom migljali, hudo zavidajo. Da, tudi taki ljudje se še dobijo na svetu.

Justini želimo še veliko let in dobrega zdravja!

Albin VIDMAR

DOBRO JE, ČE VESTE

KOLIKO PLANETOV STEJE NA SE OSONČJE? Doslej je veljalo, da kroži okrog Sonca devet planetov in da je najbližji Sncu Merkur — okrog 58 milijonov kilometrov. Zemlja se vrti okrog Sonca kakšnih 150 milijonov kilometrov daleč. Zdaj pa so ameriški astronomi v Južni Mehiki sprožili zanimivo vprašanje ali ni morda nebesno telo, ki so ga odkrili na krožni poti razmeroma blizu Sonca — le 14.400.000 km — deseti planet našega osončja. Ugotovili so tudi že velikost tega nebesnega telesa: premer ima le 835 km. To je res malo za pravo premičnico. Kaj več bo mogoče dognati o tem nebesnem telesu prihodnje leto ob popolnem sončnem mrku. Opazovanje zanimivega nebesnega telesa je zlasti težavno ne le, ker je »planet« tako majhen, marveč najbolj zaradi tega, ker je blizu Sonca, ki ga skriva s svojim sijajem.

VLAKI BODO LETELI, NE VEČ VOZILI PO ZEMLJI že v bližnji prihodnosti, kakor kaže razvoj železniškega prometa v Franciji, Angliji, ZDA in zlasti na Japonskem. Seveda pa noče zastajati tudi ZR Nemčija. Zdaj že delajo poskuse ne le z vlaki, ki še sicer vozijo po tračnicah po zemlji, a s hitrostjo po nekaj sto kilometrov na uro, marveč tudi z višjim vlakom, ki drsi ali pravzaprav leti po eni sami tračnici, ki sloni na precej visokih stebrih nad zemljo. Čedalje bolj se ogrevajo za pogon z motorji, ki ustvarjajo tako imenovano zračno blazino, tako da se vozilo dvigne nad progo in ne potrebuje koles ter leti na »blazini« — bliskovito in brez najmanjših tresljajev. Se več pričakujejo od druge izredne novosti, od elektromagnetnih motorjev; vlak je v zelo močnem elektromagnetnem polju, tako da ga magnet dvigne nad tla. Vlak potem leti brez trenja in tresljajev. Kaže, da bo prvi takšen vlak začel voziti na Japonskem — s hitrostjo 500 km na uro.

PREVEČ ENOLICNA HRANA BI BILA IZ SAMIH ALG, kakor so s poskusi ugotovili v ZDA. Užltne vrste morskih alg so že dandanes vir surovin za pripravljanje več vrst jedi — predvsem na Japonskem. Zato raziskovalci menijo, da se bo že v prihodnjih desetletjih zelo razvilo smotno pridelovanje alg, in bo mogoče nadomestiti čedalje večji primanjkljaj kmetijskih pridelkov za nadaljnje milijarde ljudi na svetu. V Ameriki so dajali ljudem za poskus več tednov čedalje več v jedi iz predelanih alg, da bi ugotovili, kako takšna hrana vpliva na človeka in koliko je sploh lahko užije. Dognali so, da človek lahko užije le pol kg jedi iz alg na dan; večje količine se mu kmalu uprejo in hranilnih snovi tudi ne more dobro prebaviti, da bi jih telo primerno izkoristilo.

DESET KG TEŽKA POSTRV IZ SOČE — to ni ribiška latovščina. Tako težko ribo je ujel nedavno italijanski športni ribič Angelo Benfatti pri Mostu na Soči. Postrv je pri natančnem tehtanju tehtala 10,5 kg. Doslej so se ribiči lahko pobahali s postrvimi, ki so bile težke največ po 8 do 9 kg.

SENJSKEGA MAZILA ZA NOS BO DOVOLJ, kakor napovedujejo, ker se je za izdelovanje zavzela večja tovarna zdravil. Po tem mazilu je izredno povpraševanje ne le v naši državi, marveč se oglašajo čedalje več ljudi z dopisi iz Avstrije, Italije, Švice, Francije, Belgije, z Nizozemskega, pa celo iz Kanade, ZDA in Avstralije. Mazilo je bilo sprva namenjeno potapljačem, predvsem res za nos sam in niti ne za zdravlilo. Neki Italijan pa je odkril, da mu je mazilo pregnalo trdovraten glavobol. To se je kmalu razvedelo in čedalje več ljudi je začelo hvaliti čudovit učinek izdelek dr. Draga Plehatija, lekarnarja v Senju. Lekarna ni mogla več izdelati dovolj mazila. Vmes je posegla tudi zdravstvena oblast, ker za mazilo kot zdravilo še ni bilo izdano dovoljenje na podlagi predpisanega strokovnega preskusa. Dobičkanosno izdelovanje masti pa je začelo tudi mikati nekatere, ki bi radi igrali lekarnarja. V Senju je doslej prispelo že nad 150 kg dopisnic in pisem na tisoče bolnikov, ki hrepelijo po senjskem mazilu. Zdaj je upanje, da bo mazila kmalu dovolj in menda tudi ne bo kdo ve kako drago.

Medvodarji spet obiskali Koroško

Medvoško združenje borcev NOV je v počastitev dneva borca priredilo 10. julija za svoje člane izlet po Koroški, združen z obiskom grobov tam pokopanih domačinov, padlih partizanov. Taki izleti so postali v Medvodah zadnja leta že tradicija.

Tudi tokrat je skupina članov ZB iz Medvod obiskala grobišče v Šentrupertu pri Velikovu, kjer so pokopani padli s Svinje. Med njimi je tudi Vinko Knific, rojen 13. januarja 1923 v Rakovniku pri Medvodah, po poklicu študent, ki je padel avgusta 1944 kot četni komisar.

Po obisku grobišča v Šentrupertu so si člani ZB ogledali tovarno zračnih in oljnih filtrov za avtomobile v Šmihelu pri Pliberku. Ta tovarna je v tesnih stikih z medvoško Tesnilko, oziroma je tovarna v Šmihelu obrat Tesnilke. Pred časom je koroško šovinistično časopisje sploh zagnalo krič in vik, češ da prodira jugoslovanski kapital na Koroško in da pomeni postavitev tovarne v Šmihelu krepitev slovenskega življa.

Zatem je skupina obiskala predsednika Zveze koroških partizanov tovariša Karla Prušnika-Gapšerja in se zadržala z njim precej časa v prisrčnem razgovoru. Še po poti pa so obiskali gostilničarja in hotelirja Janeza Wutteja-Luca, podpredsednika Zveze koroških partizanov, ki živi v vasi Vesele pri Zablaskem jezeru.

Pred koncem izleta so obiskali člani ZB iz Medvod še grobišče v Šentjakobu v Rožu. Tam je pokopan Franc Bogataj-Rok, ki je padel s sedmimi tovariši 9. februarja 1945 pod Arihovo pečjo.

M. P.

Fotoreporterska služba med NOB

Prof. France Brenk:

„Slike povedo več kot mrtve črke...“

Se preden sem se prvič srečal s profesorjem Francetom Brenkom, sem imel občutek, da sva že stara znanca. Njegovi nekdanji tovariši in sodelavci v fotosekciji pri predsedstvu SNOS v Črnomlju imajo še vedno nekdanjega neumornega organizatorja agitacijsko-propagandne komisije živo zapisanega v spominu. Sicer ni znal fotografirati in tudi filmske kamere ni imel še nikoli v rokah, je pa od leta 1944 ogromno prispeval pri večini akcij na propagandnem področju v Beli krajini. »Ročno sem precej nespreten — tudi za fotografijo. Znam misliti, čutiti, ampak z rokami ravnati ne znam!« pravi o sebi profesor Brenk.

Tako pravi mož, ki je svoje življenje posvetil slovenskemu filmu, pedagog, ki se je že pred mnogimi leti intenzivno ukvarjal z vplivom slike na otroka in mladino, ter organizator, ki je bil nosilec tako pomembne ideje, kot je ustanovitev partizanske fotosekcije.

France Brenk se je rodil 10. septembra leta 1912 v Dravljah pri Ljubljani. Po gimnaziji in učiteljsku je odšel na pedagoški oddelk filozofske fakultete, kjer je leta 1936 diplomiral. Po tistem

klopek ne. Da, to so bila res zanimiva leta. Vendar me je vlekel naprej študirat, kar sem tudi storil.

Mejnik v mojem življenju?

Mislil, da je bilo to leta 1935. Kot študent na fakulteti v Ljubljani sem napisal vrsto dram, ki so še vse razen dveh v rokopisu. Tako se je rodilo pod mojim peresom tudi »Poslednje ustoličenje«, drama, v kateri je tistega leta nastopilo okrog tristo igralcev iz vse Mežiške doline. Dramo smo uprizorili na Poljani pri Prevaljah, prav tam, kjer je pozneje, v II. svetovni vojni, divjala zadnja bitka med esesovskimi oddelki in partizani. Leta 1935 so na to veliko prireditev vozili gledalce posebni vlaki. Takrat smo izdelali tudi kopijo »knežjega kamna«, povzetega natančno po kamnu na Gosposvetskem polju. Nacisti so ob prihodu na naše ozemlje leta 1941 kamen izkopali in ga odpeljali v muzej v Celovec z navedbo: Poglejte, kakšen falzifikat so naredili Slovenci, da bi dokazali, da je Koroška njihova dežela! No, to je bil velikanski spektakl, ki se ga močno spominjam in je v meni rodil vrsto posledic.

Ob začetku aprilske vojne sem bil že v poklicni svetovalnici. Takrat je večina mojih kolegov odšla med prostovoljce. V bivši jugoslovanski vojski nisem služil, ker sem imel slabo srce, in tako sem stal na dan kapitulacije stare Jugoslavije sam na Šentjakobskem mostu. Ves čas sem ustavljal ljudi, večinoma študente, saj sem jih mnogo poznal s fakultete, in vsakomur sem priporočal, da, če že ima orožje, naj ga zakopije. Vedel sem, da bomo to orožje prav kmalu spet potrebovali.

Tovariš Brenk, že kot študent član najrazličnejših levičarskih organizacij, se je prek tovarišev Zihnerla in Prežihovega Voranca med prvimi vključil v priprave za organiziranje Osvobodilne fronte. Postal je terenski sekretar in je imel na skrbi predvsem politično propagando in agitacijo. »Z ženo sva takrat stanovala v majhni sobi na Mirju 4, kjer je bila tudi nekakšna javka, saj so se pri nas zbirali mnogi znani aktivisti, med njimi Kardelj, Aleš Bebler, Stane Cunder, Prežihov Voranc ter drugi!« se spominja profesor Brenk.

Nesrečno naključje ob božičnih racijah leta 1942 je hotelo, da so italijanski orožniki prišli Franceta Brenka, ko se je po dolgem času oglašil pri domačih v Dravljah. Aretacija — kot bi postal hrom sredi najvažnejšega opravila! V belgijski kasarni se je prvič neposredno srečal s pojmom — talec. Potem slovo od Ljubljane, domačih in tovarišev, ki so stali pred zgodovinskimi odločitvami... Italijansko taborišče ter šest mesecev bodeče žice, skrbi in hrepeneja ter nič koliko pogrebov tovarišev... V Viscu je postal tovariš Brenk voditelj taborišča, ki je šlo približno 4000 ljudi. Dan pred razpadom Italije so organizirano pobegnili čez Sočo v Vipavsko dolino in med partizane.

»Vsak po svoji sreči smo prebili goriško fronto«, se spominja France Brenk. »Bilo je to takrat, ko so se Nemci že trdo borili z našimi. Z nekaj sto kolegi smo odšli čez Opatje selo in Železne dveri v Dornberg, kjer smo se javili naši komandi. Komanda je ogromno množico ljudi porazdelila med posamezne brigade. Tako je nastala tudi nova Gradnikova brigada. Postal sem član AGITPROP pri Alpski coni. Takrat so bili tam tudi Stih, Luka-Leškošek, Aleš Bebler, Tomaž Kveder in drugi. Šalili smo se, da kaj lahko pride do ofenzive, ker je na enem mestu toliko generalov. Govorilo se je, da rado pride do ofenzive prav tam, kjer se zadržuje tovariš Luka. To se je zgodilo tudi takrat, saj se je 23. oktobra začela velika petdnevna ofenziva. Po končani ofenzivi sem zapustil Goriško. V Trnovskem gozdu sem srečal skupino stodvajsetih jugoslovanskih oficirjev, ki so taval po divje razčlenjenem gorskem svetu. Prišli so iz taborišča in so se morali po ukazu maršala Tita čimprej vrniti v Bosno, da bi spet prevzeli svoje vojaške dolžnosti. S pomočjo kompasa nam je uspelo prebiti se do Idrije in Sv. Barbare, kjer smo našli stik z notranjskimi aktivisti, ki so jih

čez postojnsko progo prepeljali v Belo krajino ter naprej v Bosno.

V pozni jeseni leta 1943, ko sem prišel na Notranjsko, sem zaradi izčrpanosti in posledic internacije hudo zbolel. Približno pol leta sem ležal v neki kmečki hiši sredi Horjula, kjer so medtem belogardisti postavili postojanko. Nemci so imeli štirinajst dni svoj štab v sobi tik mojega bunkerja. Tako sem bil nevidna priča pogovorom in zverinskim načrtom, ki sem jih seveda sporočal na primerna mesta. Leta 1944 pa sem v spremstvu skupine oboroženih tovarišev odšel iz Horjula po kurirski zvezi v Belo krajino, kar peš.

Kako neverjetno hitro lahko človek z besedami preleti čas, ki se je vlekel nekoč kot ranjena ptica čez mračno nebo. Toda prav to nebo tudi takrat, ko se je v ljudeh kovala odločnost, volja, ljubezen in predanost stvari, ni bilo povsod mračno. Bela krajina, dobra kakor mati in svobodna deželica, čeprav je bila z vseh strani obdana s pretečim okupatorskim pohlepom! Pomladi v Beli krajini med narodnoosvobodilnim bojem niso bile samo lepe, ampak celo mnogo lepše kot kdajkoli prej. Poleg cvetja in vsega tistega, kar pride s spomladansko naravo, se je tam s čedalje večjo močjo porajala neomajna vera v svobodo, v skorajšnjo zmago.

Srečala sta se na mostu v Črnomlju profesor France Brenk in dr. Milan Perušek, stara prijatelja. Zdaj sta postala tovariša, ki ju ni družilo le delo, pač pa celo soba pri Boljkovcu, kjer sta preživela devet mesecev. Bela krajina — srce Slovenije, za katerega utrip sta skrbela glavni štab in predsedstvo SNOS in kjer je v AGITPROP našel svoje mesto tudi profesor Brenk.

»V Semiču«, pripoveduje tovariš Brenk, »sem bil eden izmed predavateljev na tečaju za propagandiste. Tečajnikom sem predaval o pomenu fotografije za tisk, obveščanje in propagando. Želel sem jim prikazati velik pomen fotografije, ki jo je imela že takrat, in zgodovinski pomembnosti, ki jo bo pridobila s časom, ko ne bo le verodostojen dokaz o boju naroda, pač pa tudi zgovoren opomin svetu, da se kaj takega ne bi nikoli več zgodilo. Na tečaj so prihajali propagandisti iz vse Slovenije.

Od načelnika propagandne komisije tovariša Zemljaka sem dobil nalogo, da poskrbim za organizacijo fotosekcije pri predsedstvu SNOS, katere vodja je postal Franjo Veselko. Zbrati je bilo treba ljudi, ki so se že pred vojno karkoli ukvarjali s fotografijo ali filmom, in moram reči, da sem imel pri tem prav srečno roko. Veselko, Zupančič, Bavec, Bitenc, Selhaus, Kopinič, Pirnat in tovarišica Zalarjeva so bili nesebični delavci za našo stvar. Prav gotovo je bil eden najuspešnejših fotografov Edi Selhaus, potujoči reporter in bivši pilot, ki je prišel k nam potem, ko je bil v neki bitki na Gorenjskem ranjen. Kamor ni šel nihče, tja se je prav gotovo namenil neutrudni Edi. Celo na Notranjskem je fotografiral in tam je tudi posnel tisto znamenito fotografijo, ki je danes na naslovni strani Partizanskih dokumentov: partizani v belih oblekah z mrežami na obrazu korakajo po snegu...

Tovariši iz fotosekcije so izdelali na stotine sijajnih fotografij, ki smo jih ob koncu leta 1944 razstavili v hotelu

Lakner. Razstavo si je ogledalo na tisoče partizanov in mnogo naših visokih funkcionarjev. S kakšnim navdušenjem in ponosom so tovariši sledili fotografskim zapisom štiriletnega obdobja neprestanih bojov in utrujajočih pohodov! Na razstavnih panojih so fotografije oživilje spomin na prve divertsantske akcije, prihode prostovoljcev, zaprisege novoustanovljenih brigad, mučne trenutke partizanskih pogrebov, življenje v bolnišnicah, partizanskih delavnicah in... slike res povedo mnogo več kot črke na mrtvem papirju. »Nenadoma se mi zazdi, da ga vidim na modrem kolesu, ki mu ga je nekoč podarila Vida Tomšič, da si si z njim skrajšal čas za pot v Stare žage, Semič, Črmošnjice in Dobliče, kjer je na tečaju predaval mladinsko psihologijo.

Kinematograf v Črnomlju!

Ni bilo dneva, da Brenk ne bi prestopil praga te edine črnomajlske dvorane, kjer so bile filmske predstave tako rekoč noč in dan. Brigade, ki so sredi trde noči prihajale v mesto, so našle počitek pred filmskim platnom, navdušene nad protifašističnimi filmi, s katerimi so jih oskrbovali zavezniki. Američani so spustili iz letala film »Straža na Renu«, Angleži »Brandenburška vrata«, gledalci so se nasmejali znani ruski komediji »Volga, Volga« in se navduševali nad »Mavricco«, enim izmed najlepših filmov, ki so nastali med drugo svetovno vojno.

»Vsega ohranjenega filmskega materiala o narodnoosvobodilnem boju v Sloveniji je 1553 metrov. Posneli so ga mnogi snemalci — Viršek, Škodlar, Brelih, Jakac in drugi. To filmsko gradivo sem po osvoboditvi našel čisto slučajno v Beogradu, v poslopju Avala-filma. Prinesel sem ga v Ljubljano, od koder smo ga poslali v Gotwaldovo na Češko. Tam so nam ozke filme prekopirali na petinrideset-milimetrske.«

Se vedno se nehote povajja vprašanje, če so filmi in fotografije, ki jih hrani muzej, res edina fotofilmska zapuščina iz časa NOB. Odgovor prav verjetno dopušča možnost, da o tem močno podvomimo. Kaj je tisto, kar nekaterim tovarišem narekuje, da hranijo te nenadomestljive dokaze in spomine na partizansko obdobje doma v svojih arhivih, vitrinah in albumih? Je to zbirateljska strast, morda neke vrste poklicna ljubosumnost ali... in spomnim se besed dr. Janeza Milčinskega: »To ni moje, tvoje, ampak last nas vseh!«

Podobna vprašanja si postavlja tudi nekdanji organizator pri AGITPROP. Človek, ki je po evakuaciji iz Bele krajine na Ravno goro aprila leta 1945 spoznal, da je delo, ki mu je posvetil ves čas in vse moči, šele začeto. France Brenk se je zapisal sliki, tisti živi, ki ji pravimo film. Takoj po osvoboditvi se je lotil ustanovitve slovenskega filmskega podjetja, ki mu je ostal zvest ves čas. »Ne, ne znam fotografirati, tudi filmske kamere še nisem imel v rokah — ampak za film živim!«

SILVO TERSEK

Fotosekcija glavnega štaba pri predsedstvu SNOS je konec leta 1944 priredila v hotelu »Lakner« razstavo fotografij.

je odšel v Prago na izpopolnjevanje za takrat popolnoma nov poklic — poklicnega svetovalca in psihotehnika. Leta 1932 se je vrnil iz Prage in je dobil namestitve v takratni banovinski poklicni svetovalnici in posredovalnici v Ljubljani, kjer je bil od leta 1941 do konca leta 1942 uradniški pripravnik.

»Spomini na mladost..., cela vrsta jih je,« odgovarja profesor Brenk. »Ko sem končal učiteljsko v Ljubljani, so me kazensko poslali na najvišjo šolo na Slovenskem, kot smo se takrat šalili — v Strojno nad Prevaljami, kjer je devetsto metrov nadmorske višine in kjer je tudi Ksaver Meško »užival« pregnanski raj. Pol leta je bilo tam moje službeno mesto in na Strojno me večje zelo romantični spomini.

Takratnemu upravitelju šole v Prevaljah Karlu Doveršku se imam zahvaliti, da sem se rešil ubijajoče samote temnih gozdov okrog Strojne. Na šoli v Prevaljah so mi zaupali četrti razred, s katerim sem imel šolo na prostem. Povsod nas je bilo dovolj: v gozdovih, poljih in na travnikih, samo v šolskih

Partizan vodi ranjence z zavezanimi očmi iz roške bolnišnice leta 1944.

„HUDO JE BILO ...”

Spomin na šolo mi je v tem trenutku deveta briga, saj mislim le na prijetno gorsko vasico, kjer bom preživela bližnje praznike.

Nedolgo zatem sem že stopala po ozki in blatni poti mimo temnozelenih smrek. Malo stran sem zaslišala vrščanje srake. Verjetno je iskala hrano ali pa ženuna. Nikamo se mi ni mudilo. Zazrla sem se v peščeno pot pod seboj. Vedela sem, da so jo uredili šele pred nekaj leti. Čudno se mi je zdelo, da bi jo uredili kar za prazen nič. Tako na samem se vije! Ko pa sem neka časa razmišljala, sem se spomnila, da ji pravijo »Partizanska cesta« ...

Vasica na robu Jelovice, kamor sem se bila namenila, nosi ime Kupljenik. Med vojno so bile v dolini pod njo nemške postojanke, v kateri je kar mrgolelo sovražnih vojakov, ki so vasico obiskovali skoraj vsak dan. Pod noč, ko so odšli, pa so na kmečka vrata tiho potrkali partizani.

Kupljenik in njegovi prebivalci so bili znani prav po tem, da si jim lahko zaupal. Veliko jih je odšlo v gozdove. Ker so imeli kmetije, jim je komendant večkrat dovolil, da so se vrnili domov in ženam pomagali obdelati zemljo. Takrat so morali priskočiti na pomoč tudi otroci in paziti, da ne bi Nemci presenetili njihovega rodnega kraja. Zaupane jim dolžnosti so v redu opravljali, včasih pa se je seveda tudi zataknilo.

Sonca je že grelo zemljo in jo prebudilo iz zimskega počivanja. Pričelo se je delo na polju. Kmetje — partizani so hitei na vso moč. Vedeli so, da numajo dosti časa, kajti Nemci so pripravljali velik napad. Skrb za lačna družina

no jim je dajala moči. Vedeli so, da imajo njihovi najbližji že četrto leto skromne obede, in delo jim je šlo hitro izpod rok.

Ivan, Anica, Jožko in drugi so na koncu vasi stražili in budno opazovali okupatorjevo gnezdo v dolini. Tokrat so jih Nemci preliščili. Prišli so po gmajni in ne po stezi, kot navadno. Prva jih je zagledala Razingerjeva Anica in od strahu začela točiti solze. Otroci so se v hipu razbežali in poskrili. V vasi je nastala velika zmeda. Morali so zakriti vsako

Zato je mirno, kakor da se ni nič zgodilo, delal naprej. Tujim gostom se ni zdel sumljiv in pustili so ga pri miru. Lahko si mislite, kako se je oddahnil.

Na vrhu hribočka, od koder je bil prelep razgled na bližnjo okolico, so si Nemci postavili šotore. Še sanjalo se jim ni, da poleg njih tiči partizan. Res je imel Burjov Miha le še toliko časa, da je zleze v bližnji zajčnik. Imel je hudo smolo. Noč je bila zelo mrzla, on pa kar takole brez primerne obleke in hrane. Še premakni-

sled za partizani, kajti že najbolj nedolžna stvar bi jih lahko pogubila. Nemci so bili urni kot še nikdar poprej, prebivalci pa so v strahu tekali sem in tja.

Jeretov Janez je peljal gnoj na njivo. Ko je zagledal sovražnikove čelade, se ni mogel več umakniti.

ti se ni smel. Strah ga je bilo, a ne tako kakor majhnega otroka pred šibo. Tisti strah je bil čisto drugačen. Krepko se je zavedal, da je z njim vred v nevarnosti vsa vas.

Tudi Razingerjev Tine se je na polju močno potil. »Še eno vrsto,

TV-15 ZA MLADINO

pa bo njiva zorana,« si je mislil. Nenadoma pa je na hribočku zagledal tisto, kar je najmanj pričakoval. Konja in plug je pustil kar na njivi, sam pa se je v zadnje trenutku umaknil v gmajno ter se tako izognil smrti.

Zvečer so se vojaki porazgubili po hišah. Pri Freljihovih sta sedela dva gestapovca. Tedaj je na vrata tiho potrkalo. Ta hip je že počil strel. Dobro partizansko mamo je od strahu kar streslo. Vedela je, da je prišel kurir. Vsa vas je trepetala. Na srečo so bili vojaki že precej »okajeni«, saj so se ga že malo nalezli in se jim partizana ni ljubilo zasledovati. Drugače se jim še sanjalo ni, da je vasica pravzaprav polna partizanov. Drugo jutro so jo zapustili. Nihče od vaščanov pa ni vedel, da je bil to zadnji sovražnikov obisk.

Dne 9. maja 1945 so se nad Kupljenikom že zaslišali zvoki harmonike. Le kaj to pomeni? so se vpraševali vaščani. Ko so jim povedali, da je sovražnik dokončno premagan, je na licih ljudi po petih letih prvič zasijala sreča. »Nikogar se ni treba več bati!« so govorili na glas, se objemali, smejali in jokali.

Počasi sem romala po cesti navzgor. Nenadoma sem se znašla pred mamino rojstno hišo. Stekla sem k dedku, ki je sedel pred hišo in se ga krčevito oklenila. Po licih so mi polzele debele solze. Od strahu sem trepetala. »Kaj ti je, moja ljuba deklica?« me je vprašal. Zdelo se mi je, da se mu je verjetno zdelo kaj čudno. Razumel me je šele, ko sem mu povedala, o čem sem premišljevala. Rahlo me je pogladil po glavi in dejal: »Veš, hudo je bilo, a smo zdržali —

DANICA ZURBI

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Prišla mi je v roke ena izmed zadnjih številčk vašega časnika, in zopet vam pišem. Zdi se mi, da sem postala že kar nadležna. Ne morem si pomagati. Povedala vam bom, zakaj sem ponovno vzela pero v roke. Prebrala sem vaše poročilo o srečanju mladih častnikov srednješolskih glasij v Slovenj Gradcu in zbadla me je misel neznanega sovrstnika. »Pisati o narodnoosvobodilnem boju, ki ga nisem doživljal, je nesmiselno!« je dejal.

Rada verjamem tem besedam, saj je življenje mladih danes tako brezskrbno, da večini ni do teh žalostnih spominov.

Veste, to je že moje drugo pismo zaradi ene same misli. (Prvega vam nisem poslala). Zgodilo se mi je, da sem te besede slišala tudi iz ust starejšega človeka. Ampak, namenjene so bile meni! Le malo je manjkalo in prenehala bi pisati. Potem sem dobila pismo iz Slovenj Gradca in tudi z vami sem se pogovorila, pa mi je bilo lažje. Vem, da vi mislite drugače, in verjetno jih je še nekaj, ki so jim besede na mladinski strani »TV 15« drage. Tudi moje življenje je brezskrbno, a vendarle ne bom nikoli rekla: »Pisati o narodnoosvobodilnem boju, ki ga nisem doživljala, je nesmiselno!« Tu di peresa ne bom odložila. Verjemite mi, da ne! Mi toliko zaupate, tovarišica Milena?

Pisemca nisem takoj odposlala. Mislila sem, da se bo kdo drug oglašil in nisem želela biti vsiljiva. Pa se ni in ne bi bilo prav, če bi molčali.

Lep pozdrav!

Alenka Trontelj
Stranska pot III
p. Grosuplje

Draga Alenka!

Ob prebiranju tvojega pisemca sem se spomnila deklice Danjuše. Dolgo je že tega, kar se je oglašala na naši strani. Potem je nenadoma odrasla. Besede so utihnile, a spomin nanjo je v meni še vedno živ in svetel. Ti, Alenka, si ji na moč podobna! Poznam te, cenim tvoje delo in tisto o zaupanju je bilo povsem odveč. Še bolj pa misel o nadležnosti.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Najprej pristrčna hvala za honorar in pozdrave. Obljubo, da bom še pisal, sem izpolnil. Tu je moje pisemce, pa prispevek o izletu na Kozjak in še fotografiji z borčevske proslave na Pernicah. Veste, z očkom sem bil na častni tribuni! Prosim, če mi lahko sliko vrnete, ker sta mi drag spomin.

Iskren pozdrav!

Jurij Tretjak
Koseskega 36
p. Maribor

Dragi Jurij!

Obljuba je resda izpolnjena, samo presneto dolgo sem morala čakati. Pa se je izplačalo, saj sem s prispevkom »Bil sem na Kozjaku« več kot zadovoljna.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Nagrajeni prispevek

BIL SEM NA KOZJAKU

»Kozjak — najsevernejši del naše domovine, ki se razprostira vzdolž avstrijske meje — je bil med vojno s svojimi dobrimi in poštenimi ljudmi varno zatočišče borcem Lackovega odreda!« mi je večkrat dejal očka. No, pa sva se odpravila na Kozjak in mamico sva vzela s seboj.

Pot nas je vodila prek Križa do Duha na Ostrem vrhu, ki se sedaj imenuje po znanem komunistu in revolucionarju Djuru Djakovcu. Na tem vrhu so ga zverinsko ubili, danes pa stoji tu prekrasen spomenik, ki je lahko v ponos vsem prebivalcem Kozjaka. Od tod je tudi lep razgled na bližnjo in daljno okolico, kjer so nekoč krvaveli, se borili in prestajali nečloveške muke ljudje, ki se niso hoteli ukloniti tujemu zavojevalecu ter njegovim podrepanikom.

»Glej, tam je padlo osemnajst borcev Lackovega odreda!« nenadoma reče očka in z roko pokaže Pušnikovo domačijo, ki leži na grebenu Sv. Jerneja. Z rosnimi očmi obuja spomine na dni, ki jih je v času narodnoosvobodilnega boja v teh krajih preživljal kot

borec Lackovega odreda. Ponosen sem nanj! Povedal mi je tudi, da so tod okoli neusmiljeno požigali domačije, mučili ljudi in jih žive metali v ogenj.

Veste, preživeli borci Lackovega odreda so letos na dan borca prešli že četrto domov, ki jim ga je podelila občinska skupščina Radlje ob Dravi. Tudi jaz sem se udeležil te proslave, saj je tako prijetno kramljati s partizani in poslušati zgodbe, ki jih pripovedujejo.

Očka še naprej govori in jaz ga skrbno poslušam. »Prenekateri borec je za vedno ostal v mrzli in deroči Dravi...«, tiho reče. Vem, da mu je hudo ob misli na padle tovariše, a vendar s ponosom in rad obuja spomine na vojne dni. »Da boš znal čuvati in ljubiti domovino!« mi vedno pravi.

Dan se je že prevesil v mrak, ko smo se poslavljali od Kozjaka in spomnili... Iz otroka postajam fant in doumem stvari, ki so se dogajale. Težko mi je, da je moral naš narod toliko trpeti. Zato obljubljam, da bom znal ceniti to, kar imamo in kar je bilo pri-

borjeno s tolikimi žrtvami. Še doma v postelji premišlujem o času naše polpretekle zgodovine in o partizanskem Kozjaku, ki sem ga nenadoma tako močno vzljubil.

JURIJ TRETJAK

NAJLEPŠE DOŽIVETJE

Zbor pionirjev na Lokvah bom ohranil v spominu kot najlepše doživetje iz šolskih dni. Prvič sem se udeležil take slovesnosti, pa se mi je vse zdelo veličastno. Izmed vsega, kar sem ta dan lepega doživel, me je najbolj prevzelo srečanje ob tabornem ognju.

Od nekod so se oglasile fanfare. Ti zvoki vselej naznanjajo kaj pomembnega, zato me je spreletelo po vsem telesu. Nenadoma je izza ovinka pritekel tabornik, ki je nosil gorečo baklo. Tam, kjer so bile dopoldne razvrščene brigade, je mirno stalo kakih petnajst pionirjev, vsak s svojo plamenico. Napočil je svečani trenutek. Pionirji so svoje plamenice prižgali ob ognju, ki so ga prinesli od spomenika junaku Iztoku, stekli vsak k svoji brigadi ter zanetili kres. Ne vem, kaj je to pomenilo, vem le, da mi je bilo pri srcu tako čudno, da bi najraje zajokal. Zdravila me je pesem in ozrl sem se po prizorišču. Kot pisani šopki cvetja so bile videti pionirske brigade okrog kresov, ki so goreli po vsem pobočju. Potem nam je eden izmed borcev pripovedoval o Briško-beneškem odredu. Tudi pionirji so nastopili s svojim programom. Najbolj me je navdušil mali Sarajevčan. Še nikoli nisem slišal takega fantiča tako lepo recitirati.

Verjetno bi se šele zdaj sprostil in se kaj pomenili, da se po zvočniku ni oglasilo neizprosno: »Pionirji iz Nove Gorice, avtobus odpelje ob šestnajsti uri!«

BORIS ČELIK

TAM NA SREDINI: OČKA IN SINKO JURIJ TRETJAK

BESEDE IN DEJANJA

VELIKO JE NAŠIH ZDOMCEV

Ce vzamemo popisne podatke, kakor so objavljeni, je 2,9 odstotka slovenskega prebivalstva na začasnem delu v tujini. To je pod jugoslovanskim povprečjem, ki znaša 3,3 odstotka. Med republikami in pokrajinami ima največ zdomcev Hrvaška, kjer pomenijo le-ti 5,2 odstotka prebivalstva, čeprav se je izkazalo, da so bile ocene dvakrat prevelike; na Hrvaškem so računali, da imajo 450 tisoč delavcev v tujini, popis pa jih je zabeležil 223 tisoč. Za Hrvaško pride Bosna s 3,7 odstotka prebivalstva na tujem, nato Makedonija s 3,4 odstotka. Najmanj zdomcev pa ima Črna gora (1,5 odstotka prebivalstva). Če pa merimo delavce na tujem z delavci doma, pomeni 683 tisoč delavcev na tujem 17,4 odstotka števila zaposlenih delavcev doma, ali, če štejemo vse delavce, doma in na tujem, ima Jugoslavija 14,8 odstotka svoje delovne sile na delu v tujini. Ta odstotek je najvišji v Bosni (20,5 v Hrvaški je 19,0 odstotka, v Sloveniji pa je ta odstotek z 8,2 najnižji v državi.

Naši razgledi — 9. VII. 1971

SPET SE DOGAJA

Spet se dogaja, da zaradi prekomernega uvoza domači kmetovalci ne morejo prodati pridelanih količin paradižnika. To je tem bolj kritično in vredno kritike, ker je letošnji pridelek paradižnika zaradi ugodnih vremenskih razmer za okrog 30 odstotkov večji od lanskega.

Skladišča so polna paradižnika, odkup pa se je skoraj povsem ustavil. Čeprav se je cena paradižnika znižala od 5,40 din na 3 din v tednu po 15. juniju, trgovina ni odkupovala paradižnika v Bogdanicah in drugih makedonskih pridelovalnih središčih. Istočasno pa je bil v večjih potrošnih središčih v nadrobni prodaji paradižnik na prodaj po 8 do celo 13 din za kilogram.

Gospodarski vestnik — 9. VII. 1971

UVOZ OGROŽA OBSTOJ TOVARNE

Elektronska industrija v Nišu bo morala zapreti tovarno za izdelavo tranzistorskih sprejemnikov, ker se na domačem tržišču, brez kakršnegakoli državnega posega v to zadevo pojavlja slično blago v nerazumljivih količinah. V zadnjih štirih letih se je uvozni dumping tranzistorjev povečal nad štirikrat. Lani smo na primer uvozili 360.000, a doma izdelali vsega le 69.000 tranzistorskih sprejemnikov. V prvih petih mesecih 1971 je ostalo isto razmerje in domača tovarna je izdelala v tem času le dvajset tisoč tranzistorskih sprejemnikov.

Politika-ekspres — 5. VII. 1971

PODJETEN TRGOVEC S PRAŠIČI

Kmet Mičo Raca iz vasi Maglani, blizu Banje Luke se bo v kratkem zagovarjal pred sodiščem zaradi trgovine s prašiči, ker za to ni imel dovoljenja. Po dokumentaciji, ki jo je zbralo okrogno javno tožilstvo, je Raca v kratkem času prodal 360 prašičev in s tem protizakonito pridobil nad 18.000 dinarjev dobička.

Vjesnik — 9. VII. 1971

ŠVEDSKA SE NE VDA (2)

Obrambna strategija je terjala, da se je švedska kopenska vojska razdrobila v nešteto majhnih enot, ki jih je mogoče kadarkoli poslati v boj — predvsem zaradi njihove velike gibljivosti in takojšnje pripravljenosti (kaj takšnega ne bi bilo mogoče pri velikih, zapletenih enotah). Takšne enote bi se bojevale v gozdovih, torej po partizansko: lahko se skrivajo in sovražnik jih le težko odkrije.

Švedska je vojaško razdeljena na šest con. Vsaka je popolnoma samostojna v vojnem stanju, čeprav so hierarhično odvisne od enega poveljstva. Oborožitev je obrambnega značaja, tako da v njej seveda ni rakete z dolgim doletom, bombnikov in atomskih podmornic. Švedska oborožitev je večinoma domače izdelave. Podjetje Saab izdeluje letala Draken, Viggen in Lanser, podjetje Bofors izdeluje tanke in razne rakete s kratkim doletom, podjetje Spica izdeluje torpedne čolne, podjetje Volvo pa najrazličnejše avtomobile za vojaško porabo: tako džipe in terenske avtomobile kot oklopnike. Druge vrste oborožitev je tujega izvora: posebni helikopteri, letalski motorji, rakete Hawk, Seacat in Blodhound. Večinoma gre za ameriške izdelke. Za nekatere izmed njih je Švedska dobila licence s sporazumi, ki ji jamčijo popolno svobodo brez političnega pritiska. Vojska ima 23.000 aktivnih oficirjev in podoficirjev, ki so nekakšna hrbtnica celotnega švedskega obrambnega sistema. 18.000 mož je v rezervi, medtem ko je 55.000 mladeničev (starih okoli dvajset let) vsako leto vpoklicanih v vojsko: kot vojaški obvezniki. Dolžina vojaškega roka je sicer različna: 10 mesecev v pehoti in topništvu, 11 mesecev v mornarici in 12 mesecev v letalstvu. Obenem pokličejo vsako leto na 18-dnevno urjenje kakšnih 100.000 nekdanjih vojakov: to so redne orožne vaje, na katerih se seznanijo tako z novimi vrstami orožja kot z novostmi v strategiji in taktiki. Orožne vaje za rezervne oficirje po 45. letu starosti trajajo 32 dni. Vsi vojaki so s šiframi vpisani in registrirani v posebnih mapah. Vsaka mapa ima posebno nalogo, tako da je poskrbljeno za vse ob morebitnem vpoklicu (švedska vojska se izogiblje besede »mobilizacija«).

Celotni švedski obrambni aparat z 855 tisoč možmi je mogoče usposobiti v 24 urah, pri čemer se vsi vojaki zavedajo temeljnega gesla: »Braniti domovino za vsako ceno in nikakor ne verjeti morebitnim ukazom o vdaji.« Poveljstva občasno nadomeščajo zastarelo oborožitev z novo, se pravi da gre za nenehno izpopolnjevanje in modernizacijo, v katero so vključeni tudi vsi rezervisti. Ravno zaradi tega je Švedska država, ki prodaja največ rabljenega orožja drugim državam, zlasti afriškim.

V šestih vojaških conah, na katere je razdeljena Švedska, je pripravljenih za boj (v primeru napada) 50 polkov. Vsak polk ima posebno nalogo. Polki na severu države na primer vedo, da se bodo znašli pred sovražnikom, oboroženim s konvencionalnim orožjem, in da se bodo morali spopasti sami, brez okrepitev. Drugi polki bi na primer morali kombinirati svoje akcije z mornarico ali pa bi morali prenesti vso težo atomskega napada. Vsi morebitni borci pa vedo za pet osnovnih pravil: 1. Otežkočiti sovražniku uporabo atomskega orožja. 2. Omejiti učinkovitost in posledice sovražnikovega atomskega napada. 3. Napasti sovražnika, brž ko se zve za njegovo navzočnost. 4. Oslabiti sovražnika z vsemi sredstvi, še prej pa ga frontalno napasti. 5. Napasti pred prihodom lastnih ali nasprotnikovih okrepitev.

Za razliko od razmer v vojskah drugih držav pa švedski polki nimajo določenega števila (nespremenjenega) vojakov. Število vojakov se spreminja in ravna po zahtevam, samo da bi bili manevri prožnejši, pri čemer tudi upoštevajo možnosti, da bi se polki v zelo težavnem položaju spremenili v partizanske enote. Ena izmed stalnih značilnosti švedske strategije je, da rekrute urijo in učijo tako, da bi bili pripravljeni na popolno samostojnost in neodvisnost v boju. Osnovna enota je četa (te sestavljajo bataljone in kompanije), ki je opremljena tako, da se lahko bojuje popolnoma neodvisno. Četa ima 40 do 50 mož, ki so izurjeni tako, da dajejo prej vtis gverilske kot

pa enote redne vojske. Čete urijo tako, da jih spustijo na »vojno« področje, kamor morajo priti same brez sleherne pomoči, obenem pa se morajo spopadati med seboj, se morajo presenečati, potem pa se vrniti v oporišče, prav tako brez pomoči. Vse čete so si tako rekoč sovražne. Skušajo premagati druga drugo. Zmaga tista četa, ki se vrne v oporišče z največ ujetnikov, orožja in streliva. Oficirji se ne vmešavajo v akcije, marveč jih samo opazujejo. Potem pa v vojašnici razlagajo napake, ki so jih zagrešili njihovi vojaki.

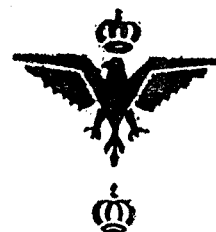
Vojaki napredujejo na »bojišču«: razvodniki, deseterji, vodniki in tudi oficirji (vzeli smo pač naša imena za čine) postajajo glede na vedenje med velikimi manevri. Najbolj cenjene vrline so hitrost, samostojnost in pogum. »Ne potrebujemo velikih generalov,« pravijo švedski inštruktorji, »marveč samo vojake, ki so sposobni in pripravljeni na vse.« Menijo, da v morebitni vojni ne bo bojov na planjavah, velikih in spektakularnih premikov, obkoljevanj itd. Vojna bo boj na nož, boj v gozdovih in gorah, v katerih bo imel glavno vlogo vojak, ne pa general, ki se sklanja nad zemljevidi in ukazuje akcije. Dandanes seveda nihče ne more reči, ali je to prava pot, vendar pa Švedci menijo, da se bodo le tako lahko uspešno branili pred morebitnim napadalcem. To velja tudi za obalno obrambo. Kustjagare so izurjeni za komandose, tako da so resnični gospodarji v labirintu otokov in otočkov, naravnih ovir za napad z morja. Stockholmski arhipelag na primer sestavlja 70.000 otokov, vsi pa so »prelunknani«, utrjeni in oboroženi. Tako je tudi z drugimi otočki ob obali. V vsaki utrdbi je 50 do 100 mož, pripravljenih na vse. Njihovi topovi so ves čas naperjeni proti namišljeni mornarici in pripravljeni na strel. Švedsko ladjevje je vsak trenutek pripravljeno na poseg, sestavlja pa ga 8 križark, 8 lovskih ladij, 17 torpedovk, 23 podmornic, 43 polagalcev min in še 100 manjših enot. Ni natančnejših podatkov o plovilih, ki so pripravljena na akcije med arhipelagi in na jezerih. Razen nekaj raket je vse orožje na švedskih ladjah domače izdelave.

Konec prihodnjšč

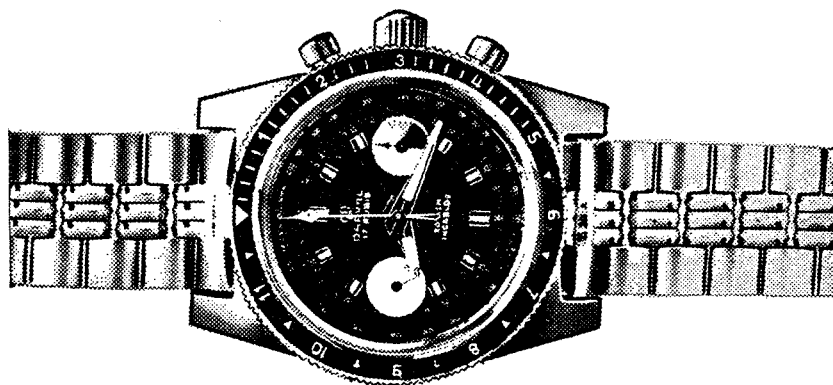

Švedski vojaki na urjenju v gozdovih

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK: ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANE-GA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.

Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.

Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev.

Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.